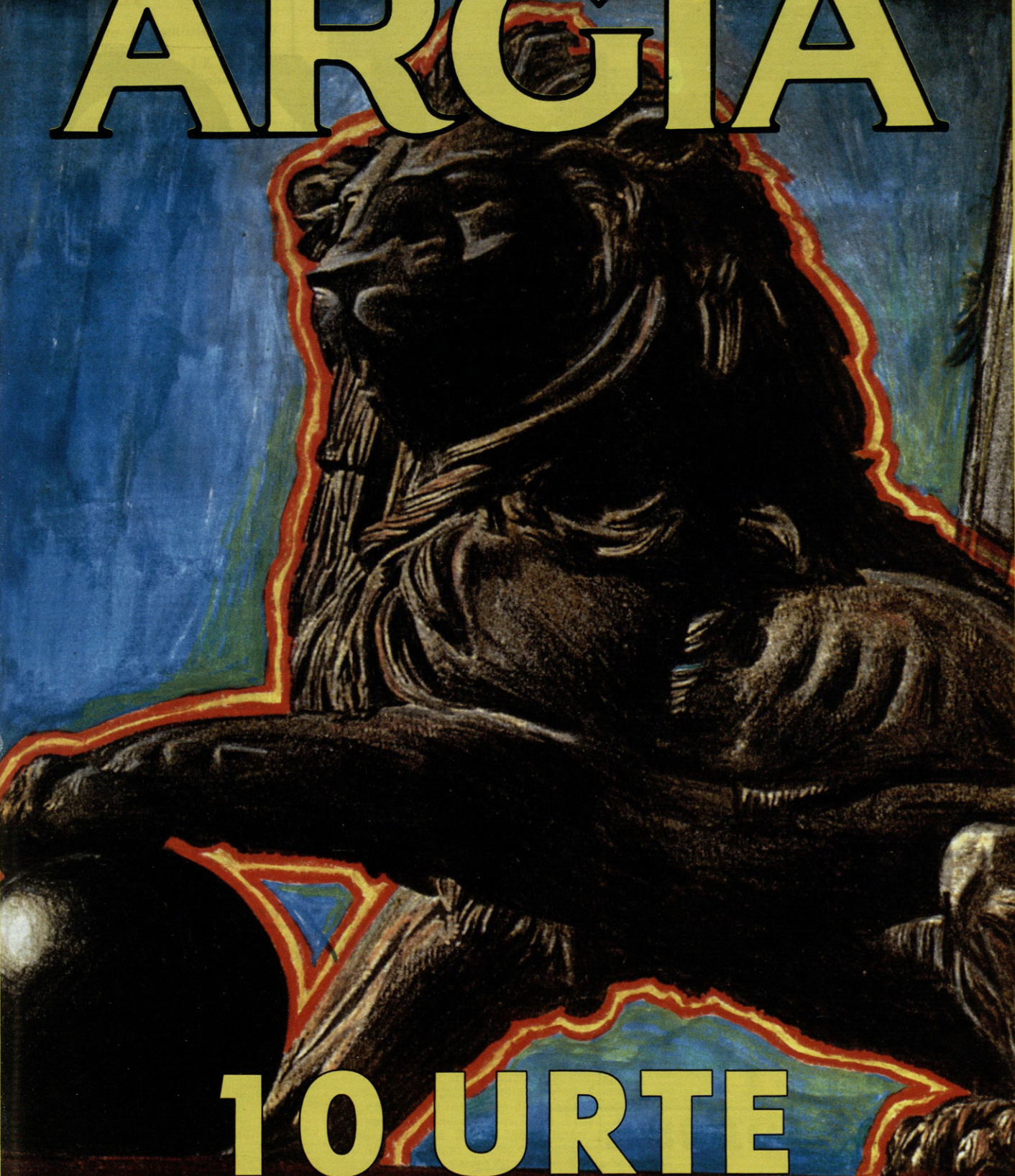

ARGIA

A dark, stylized illustration of a sphinx or lioness, rendered in a charcoal or ink-like style. The creature is shown in profile, facing left, with its head resting on its paw. The background is a deep blue with some lighter blue and green washes. A prominent, jagged border in red and yellow, resembling a flame or a torn edge, surrounds the central figure. The overall mood is somber and dramatic.

10 URTE

KONSTITUZIO HONEN PEAN

EKO

SUPER AMARA

Isabel II.a, 16 zbk. Telf. 461177
DONOSTIA

EKO PASAI

PASAI ANTZO

S.JUAN

BAUTISTA

Kooperatiba

Villas auzoa. Telf. 550199
HERNANI

EKO ALTZA

Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

BETI MERKEK

Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO TOLOSA

TOLOSA

MERKEK

IGLESIAS

TRINTXERPE

EKO AIETE

Grupo Etxadi. Telf. 211488
AIETE.DONOSTIA

EKO ASTEASU

Keelavite poligonoa z/g.
Telf. 692526. ASTEASU

EKO URRETXU

Labeaga 1. Ipiñarrieta 9
URRETXU

AUTO SERVICIO

DURANGO

Retentxu kalea 30
DURANGO

1.223. zenbakia

POLITIKA

- 13.— 10 urte Konstituzio honen pean. **I. Zubiondo.**
22.— Kronika politikoa. **I.Z.**
23.— Diruaren hotsa. **J. Tobar-Arbulu.**

NAZIOARTEKOA

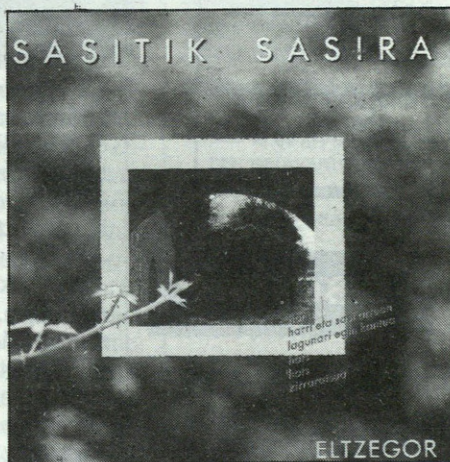
- 25.— Timor eta Papua, genozidio-rik gordeena. **P. Sastre.**

ERREPORTAIK

- 26.— EHE: Euskal Herriaren izaera elebakarraren bidetik. **I. Goi-koetxea.**
28.— Alfonso Etxeberriaren ondoren nondik joko du haizeak ELAn? **L. Aristi.**
39.— Holzarten argi-endar etxe bat eztabaida goran. **Isabel.**
42.— Jose Mari Tuduri: «Cine Vascoaren errazkeria Madrilez baliatzen da». **I. Uria.**
46.— Teknologia berrien ikerkuntza dela zio interes pribatuak diru publikotik bazkatzen. **I. Murua.**

KULTURA

- 49.— Kultur ataria.
50.— «Sasitik Sasira» Eltzegoren azken diskoa. **P. Zubiria.**
52.— Abenduaren 6an Nikolas Ormaetxearen jaiozaren mendurera ospatuko. **G. Arrese.**
56.— AEKk Mintegi Nazionala burutu zuen Iratzen. **J. Mollarri.**
58.— Nikolas Lekuona, gerraurreko arte abanguardistaren testigantza. **J. Arano.**
60.— Ernesto Telleriak bere lehen luzemetraia estreinatu: «Eskorpioa». **P. Urzelai.**
62.— Kulturaren aste borrostea.
66.— Azkena: «Herrien Eskubi-deetarako eta Askatasunerako Euskadiko Liga Nazionala. **J. Apalategi.**

HEGO EUSKADIK EZezkoa eman zion ESPAINIAKO KONS-
TITUZIOaren pean iraun dugu hamar urtetan zehar. Or-
duko giro istilutsu eta asaldua gogoratu dugu POLITI-
KAKo orrialdeetan barrena, hainbat eritzi artikuluz lagunduta.
Erreportaien artean aurkituko duzu ELAKo BURUZAGITZAn ger-
tatu den aldaketaren inguruko aferari buruzkoa. Kultur espa-
rruan: ORIXE jaio zela 100 urte igaro ondoren, OREXA eta UHI-
TZIKo jendearekin mintzatu gara luze. Halaber, ELTZEGOR mu-
sika taldearekin elkar hizketa, eta ZINEMAREN alorrean bi filme
estreinatu berri dituzten TELLERIA eta TUDURIekin solasaldiak.
Guztia biltzeko, astero baino 8 ORRIALDE GEHIAGO dakartza
ARGIAk.

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostia: Mikel Antza, Jon Mikel Arano, Gorka Arrese, Jon Barandiaran, Txumai Iturria, Josu Landa, Xabier Lekuona, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uria, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Iazzelai, Luis Fernandez, Ermife Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Iñaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gastelzen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparaldean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Jon Alonso, Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogorza, Imanol Haranburu, Iñaki Mendibe.

Kolaboratzaileak: Gemma Agesta, Xabier Agirre, Martxel Aizpuru, Itziar Alkorta, Joseba Alvarez, Enrike Amonariz, Mikel Arrieta, Ladix Arrosagarai, Antton Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Amaia Elosegi, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielan-jel Harana, Mikel Hernandez, Ostaiska Iras-tortza, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Koldo Iza-girre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karme-lo Landa, Asun Larrañaga, Lurdes Larrañaga, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Al-fonso Martinez, Xabier Mendiguren, Mikel Mendizabal, Bego Montorio, Morau eta Mat-tin, Josean Oiz, Eneko Olasagasti, Koldo San Julian, Andoni Sarriegi 'Murumendi', Joseba Sarriandia, Allande Sokarros, Joan Mari To-rrealdei, J.L. Alvarez 'Txillardegia', Urederra, Aitor Zabalgobeaskoa.

Diselnu eta montajea: Jon Barandiaran, Ene-ko Abrego.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Maximo Aierbe, Joxe Mari Os-tolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran.

Ardura teknikoa: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia./ Diputazio kalea, 3, 1-ekz. 48009 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4248012.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1988. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....	6.000 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....	400 libera.
Estatu Espainola.....	6.000 pezeta.
Beste atzerriak.....	8.000 pezeta.
Airez.....	12.000 pezeta.

ABENDUA 4 ABENDUA 10

abenduarien 9an ilberri

eguzkia: (abenduarien 4an)
irten: 08.22
sartu: 17.48

mareak: (abenduarien 4an)
gora: 12.59
behera: 06.43 eta 19.11

LIBURUAK

DABID ZUAZALDE

Izenburua: Euskararen
auziaz.

Egilea: Aita Luis Villasante.
Ezaugarriak: 264 orri,
900 pezeta.

Honez gero zuetako gehientsuenok baduzue liburu honen berri, Villasanteri hainbat elkar hizketa egin bait dizkiote azken asteotan Euskal Herriko komunikabide gehientsuetan. Liburua «Luis de Elizalde» sailekoa da, egileak berak euskararen batasunaren inguruan zertutako bilduma horretako berderatzigarrena, eta oker ez bagaude sail horretako euskarazko lehena, sintaxiari, deklinabideari, hitz eratorpenari eta abarri buruzkoak erdaraz ezagutzen genizkion eta. Zalantzarik gabe poztekoa da aldaketa, orain artean hitzaurre eta halako lantxo laburretara mugatzen zen Villasanteren euskal prosa dotorea luzaz dastatu ahal izan bait dugu.

Baliteke honetan ere huts egitea, baina uste dugu EFArekin argitaratzen ez duen bildumako lehena dela, orain artean Oñatiko frantziskota-

arren aipamena bait zetorren eta honakoan berriz Lizarrako inprimategiarena besterik ez. Baliteke EFAk liburu gehiago ez ateratzea, baina ez dakigu. Dena den, txikikeria horiek ez zaizkio gehiegi axola irakurleari.

Benetako garrantzia duena, jakina, euskaltzainburuen eritziak ezagutzea da. Eta horretatik bada ugari liburu honetan. Askok ere asko esaten eta adierazten du Villasantek, eta ezinezkoa da, noski, guzti horiek hona laburbiltzea. Are ezinezkoago halako baieztapenen bat edo beste egoki iruditu ez zaigula eta, lerro guti batzuetan gure desadostasuna adieraztea. Zentzudunak dira Villasanteren eritzi gehienak; zenbaitekin ez gatoz bat, baina hori ere ez da harritzekoa auzitan dauden hainbeste gai aipatzen dituen gero.

Euskaltzaindiako lehendakariaren bertute nagusia, eztabaida goriak pizten dituzten gaietan erakusten duen zentzuna litzateke. J.A. Irigarai aurtan kaleratu zuen liburuaren izenburua erabiliz, 'orekaren mintzoa' dei geniezaioke. Ez da erraz berotzen gure frantziskotarra, eta hori eskertzekoa da, 'epel' izatea beti eta edonorentzat dohai ez bada ere.

Hamabost kapitulutan zehar ikutzen dituen gaiak honakoak dira: burutik kendu beharreko irudipenak, premiariak premiazoena: hitz egin, purismoaren alde ona eta txarra, tresnatasuna eta tresnakeria, euskararen hitzak, normalkuntza eta eus-

kara idatziaireen batasuna, Euskaltzaindia, prosazko tradizioa osatu beharra, elebitasuna, irakaskuntza, esaeren mundua, itzulpena, euskara eta euskalkiak, maileguzko hitzen istiluak, lexiko berrikuntzaren beharra.

Ikusten ahal denez, kapituluaren artean ez dago halabeharrezko segida eta loturarik. Gai askeak dira, eta horietako bakoitzaren barnean hainbat puntu ezberdin jorratzen ditu, guzti-guztiak kapitulu hasierako laburpenean aipatu eta gero.

Liburuko gehienak hizkuntzalaritzazko gaiak dira, baina Villasanteren ikuspegia ez da zientifikoa; ez hertsiki behintzat. Ez da hori bere helburua ere. Linguistaren bat aipatzen du, baina ez doa Saussurez harantzago. Aita Villasanteren oinarria euskal bibliografia bera da, euskaldunek hizkuntzari buruz idatzi izan dutena, euskaraz nahiz erdaraz, eta hemen bai erakusten duela erreferentzia euskaldunen ezagutza zabalga. Eta hala behar, euskaltzainburu den aldetik.

Tira bada: nahikoa luzatu gara, ezer gutxi esan ahal izan badugu ere. Aurrerantzean, Luis Villasantek hon-taz eta hartaz zer pentsatzen duen jakin nahi duenak bada-ki nora jo. Eta ez zaio faltako zer ikasia.

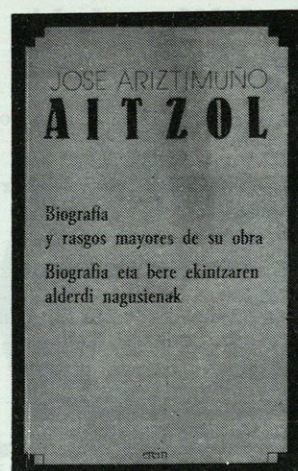
Izenburua: Biografia eta bere ekintzaren alderdi nagusiak.

Egilea: Jose Ariztimuño
'Aitzol'.

Argitaratzailea: Erein.

Hauxe duzue Aitzolen idazlan guztien bildumaren lehen liburukia. Lehena, baina argitaratzen azkena. Arraroa badirudie ere halaxe da: aurretik, orain urtebete edo, bigarrenetik seigarrenera artekoak kaleratu ziren, eta haien berri ere agertu zen orriotan.

Logikoa eta bidezkoena, noski, hasieran argitaratzea zatekeen, hurrengo liburuetarako sarrera gisa balio bait

du honek, baina egileek berrek adierazten digute ezin izan dutela, eta baita haien arrazoiak eman ere: Aitzolen lanak kontsultatu beharra zuten, eta argitalpen honen aurretik fotokopia ilun-kaxkarrez baliatu beharko zuten. Bego horretan arrazoi hori.

Esan dugun legez, sarrera gisako bat da hau, aurkezpen bat alegia. Aitzolen «Idazlan guztiak» izenpean badoa ere, hau ez da berez Aitzolek idatzia, hainbat jakitunek Aitzolen gainean egina baino. Zehatz dezagun:

Hasteko, Ariztimuñoren biografia dugu, Martin Ugaldek egina ehun orritan. Honen osagarri, Joseba Goñi Galarragak burutu duen kronologia, Aitzolen bizitza Euskadiko, Espainiako eta elizaren baitako gertaerekin elkartu eta erkatuz.

Joseba Goñik berak beste bi kapitulu luze burutu ditu, Aitzolek bi alor hauetan egin-dako eta eragindako lanak aipatuz: batetik elizbarrutiko misiolaritzan eta bestetik gizarte-auziaren aurreko ikuspegi kristauaren zabalkundea.

Francisco Rodríguez de Coro historialariak Aitzolen abertzaletasun politikoa zer nolako zen kontatzen digu, aberria nola eratu nahiko zukeen, foruak nola ikusten zituena eta abar. Bestalde, Iñaki Larrañagak liburu honetako euskarazko artikulua bakarrik idatzi du: «Aitzol euskal soziolinguistikaren aitzindari?» izenburupean, haren itzal-argiak agerian jartzen ditu: euskararen alde ia beti erdaraz

jardutearen kontraesana esate batera, eta Aitzolek sozio-linguistika alorrean egin zituen lan guztien azterketa, bere ekarpen eta mugapen guztiekin.

Sarreran «Aitzolen eragina euskal literaturan» izeneko lan bat ere iragartzen digute, baina gero ez da inondik inora ageri, tamalez.

Besteen atzetik atera dute-nez, aurrekoetan azaldu behar baina argitaratu ez ziren lan batzuk agertarazteko aprobetxatu dute egileek, eranskin gisan plazaratuz «La muerte del euskera o los profetas de mal agüero» eta mi-siolaritzari buruzko bi artiku-lu.

Era berean, liburuaren atar-ian, bilduma osoaren nondik norakoak argitzeaz batera besteetan izan diren huts bat-zuen zuzenketa egiten dute, Aitzolek idatzi bai baina ezin aurkitu izan diren idazlanak aipatu, eta eginkizun handi honetan lankide eta lagun-tzaile izan dituzten guztiei eskerrak eman. Guk ere, le-rrootatik, eskerrak eman eta arrakasta handia opa diegun bezala.

Izenburua: Euriaren iratzar-gailua / Nire erle maiteak.

Egilea: Merce Company.

Marraskigilea: Horacio Elena.

Itzultzailea: J. Ormazabal.

Argitaratzailea: Elkar / Timun Mas.

Ezaugarriak: 32 orri, 690 pezeta.

«Xanti eta Ane» izeneko sail berri bati ekin dio aurten Elkarrek, jatorrizko katalan-darra kaleratzen duen Timun Mas argitaletxearekiko lanki-detaz. Aurretik bi titulu ate-ra zituzten eta oraintxe beste bi, hemen aurkeztu dizki-zuegunak.

Argitalpen txukuna da: kartoizko azal gogorra, orri guzti-guztiak koloretan, marrazki handi eta zinez ede-rrak, testutxoak eskuizkriba-turik, guzti hori lehen irakur-ketetan hasten diren hau-rrerentzat pentsaturik, hasiera ziklokoentzat alegia.

Deigarriena ordea, zera iruditu zaigu: orain ez da na-hikoa haurrentzako zenbait ipuin eta istorio asmatzea; gero eta gehiago, bildumek pedagogi helburu zehatz bat-zuk dituzte eta horiei lotzen zaizkie zuzen-zuzenik. Hona-koak, adibidez, bi aholkulari psikopedagogiko ditu, eta xe-de jakin bat, sarreran bertan aitortua: haurrari bere beldu-rrak gaintitzen laguntzea.

Hemengo bi ipuinotan, ka-su, Ane neskak protagonista erleekin eta trumoi-ekin izutuko da. Baina Anek badu lagun bat, Xanti, berak baka-rrik ikus dezakeena gainera-koentzat ikustezina bait da. Xantirekin halako bidaia fan-tastikoak egingo ditu Anek, ortzean zehar eta erlauntze-tan barrena, eta imaginazioa-ren bitartez mundu horiek ezagutu eta gero uxatu egi-ten ditu beldurrak.

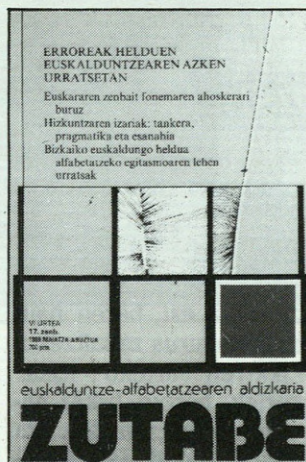
Istorioak ximple baina poli-tak dira. Eta hauen atzetik, osagarri gisa, eskulan eta denborapasa batzuk proposa-tzen zaizkio haurrari, iraku-rri berri duenaren ildotik.

Aldizkariaren izena: Zuta-be.

Ezaugarriak: 17. alea, 164 orri, 700 pezeta.

Euskalduntze-alfabetatzea-ri buruzko lauhilabetekari honen azken zenbakia iritsi zaigu, 1988ko (bere seigarren urteko) bigarrena, Maiatz-Abuztu bitartekoa.

Artikulu mordoxka bada bertan, baina dudarik gabe luzeen eta mamitsuen Pello Esnalek buruturikoa da: «Erroreak helduen euskal-

duntzearen azken urratse-tan». Ez da berez aldizkari-ra-ko propio idatzia, Pellok Zo-rrroagan aurkeztutako tesina-ren testua baino. Bibliografi-a-ren aurretik, bi parte nagusi ditu: lehendabizikoa «Erro-reak bigarren hizkuntzaren irakaskuntzan» gaiari orohar eta teorikoki heltzen dio, me-todologia eta eskola bakoit-zak horretaz zer eritzi duen azalduz; bigarrenean gaia mugatu eta euskalduntzearen azken urratsetan duen eragi-na aztertzen du, ikerketaren argibideak, hipotesiak eta on-dorioak emanaz (dena den, irakasle jakingoseari gaztiga-tu behar ondorioetan ez da-goela berealdiko aurkikun-tzarik).

«Euskara aztergai» izen-pean hiru artikulutxo bildu dira. Rufino Iraolak bere es-koletako zenbait bitxikeria kontatzen ditu jakingarri di-relakoan, Dionisio Amunda-rainek EGAKo azterketetako idazlanetan maizenik ikusten dituen hutsak iruzkindu, eta Patxi Salaberrik ikasleek gaizki aho-skatzen dituzten zenbait euskal fonemaz di-hardu.

Joanba Bergarak komenta-rio labur ilustratu bat dakar-kigu. Itzulpen pare bat, Lar-sen-Freeman eta Littlejohn direlako batzuenak. Lazkao-ko Maizpide barnetegi berria zabaldu zeneko hitzaldiak ere bildu ditu Zutabek. La-bayruk, Bizkaian aurrera da-roan alfabetagintzaz txosten bat aurkeztu du, eta J.I. Hualdek II. Euskal Mundu Bil-tzarrean hizkuntz ikaskun-tzaz izan ziren hitzaldien be-

rri eskaintzen digu.

Elkar hizketa bat ere bada, Suomin hizkuntz erromani-koen irakasle den eta euska-ra ikasten ibili den Jean Van Yzendoorn-ekin egina, eus-kaldunentzat interesgarria.

Azkenik, zenbait berri la-bur, gai hauei buruz: Expolin-gua 88, irakasleentzako ikas-taroa Zornotzan, Aurten Bai kanpaina, eta Neurolinguisti-ka eta ikaslearen autonomia.

Izenburua: Top Kapitaina-ren nabiganteak.

Egilea: Pello Añorga.

Marraskigilea: Jokin Mitxe-lena.

Argitaratzailea: Elkar.

Ezaugarriak: 82 orri, 400 pezeta.

Liburu hau zertaz den, zer gertatzen den galdetzen badi-guzue, gorriak ikusi beharko ditugu erantzuteko: Top deri-tzan kapitain bat ageri da, eta bere tripulazioarekin (Ka-tamotz, Txoriburu, Don Sa-turnino) naufragatu egiten du uharte batean. Hemen hain-bat izaki bitxi ezagutuko du-te: Lorito Txuria, karramarro erraldoia, Barekurkuilu naba-rra, eta Gizonilo Harrigarria delako bat, bere puntu eta marra harrigarri eta amorra-garriekin. Baina argumen-tuaz galdetuz gero, isilik ge-ratu beharko: ez gara ezertaz jabetu.

Esan genezake honek ez duela buru eta ez ipurdi, bai-na ez dugu horrenbestekorik baieztatuko. Izan ere, Pello Añorga egile aritua da haur literaturan, irakaskuntzan iharduna eta hainbat ipuinen asmatzailea; eta beraz, berak gu baino gehiago jakin be-har. Agian gerta litekeena da, helduak garenez, honez gero zeharo galdua izatea fantasiaren erresuman sar-tzeko giltza, gure logika ra-zionalistak haurren lilura ahalmena galeraztea; agian. Erantzuna hortaz, haurrek berek eman behar.

Telebista

Serioagoak izan gaitezen, otoi

Orain gutxi txoritxoaren bi kateak batean bartzeko asmoa iragarri zuten psоеzialistek. Hau ez da serioa jaun-andereak. Bilbon eta Iruñean kokatzen diren telebistetan jaun eta jabe diren horiek, PSOEkoek alegia, inolako lotsarik gabe kate bakar eta elebidun baten alde agertzen dira ETB ikusten den ditxosozko Komunitate Autonomo santu horretan, baina ez dute gauza bera egiten aipaturiko Hego Euskal Herrian kokatzen diren TVEko beste bi sukurtsal horiekin. Inozo itxura al dugu edo?

Artifizio suak aspaldidanik ezagutzen ditugu eta liluragarriak izan arren, ez gaituzte errealtatetik urruntzen. Durango-lurreta inguruan dabilzan bi alderdi horiek ETB eskaparatzat darabilte beren mezu politikoz hautesleak komentitu nahian eta, ahal ba-

da, nola ez!, beren hautesle kopurua zabaltzeko. Elkarren arteko liskar horiek, horixe, liskar hutsetan gelditzen dira eta Josu Ortuondo jaunak dimititzeko mehatxua egiten badu, otoi!! dimiti beza. Nahiz jakin gauza handirik ez dela hobeagotuko, denontzat mesedegarri.

Bestalde, dimititzeko mehatxu horrek bajino, zeharo txunditu gaituenak Ortuondoren bapateko euskalduntasuna izan da. PSOEren txantxa hori betetzen lagundu baino bere besaulki dotorea bertan behera uzteko prest omen dago. Ez ote al ditu beste hamar mila arrazoi ikusiko behingoz zuzuendari postu hori uzteko? Hainitsu al da?

Izan gaitezen serioagoak, zuetako nori inportatzaio egungo ETBren egoera. Bestela zertan zabilzate?

Larunbatez, «Quo Vadis». Erromatarrek kristauen aurka.

Geziak zut, Robin Jut!

Gure txoriñoak geziz armatutako heroiak pantailaratzeko duen berezko dohai hori dela medio, Walter Scottek 'elaberriraturako' Robin Hood kondairazko heroi ingelesaren pasadizuak berriro ditugu betaurrean.

Uztaiatz trebeki jokatzu eta Sherwood basoko Lagundi Alegeraren konpainiaz, (izugarri handia den Jhon Txiki, gerriko neurritz parekoa den prailea, Will azkarra, etab.), oraingo honetan ETBk aurkezten digun asteazkeneko bertsio honetan ere, «Ohianetako Robin» herri xehe eta behartsuaren aldekoa agertzen zaigu, handi-mandiei kendutako dirua herriarentzat berreskuratuz —edota handikien eritziak jaso eta gero, lapurtuz— eta berarentzat ezer ere ez gordeaz —hemen ere iritzi kontrajarriak aurki genitzake—. Bertsio honek izan dezakeen alderdi berriztatzailea behar bada, Robinen izaera majikoan legoke, alegia, aipaturiko laguntzek porrot eginez gero, gure Robin txok zerura erregu pare bat zuzendu eta berehala, dzast!, Basa Jainko adardun batek eskatutakoa luzatzen dio. Finean, berrietasunak eta ohizko topikoak alde batera utzita, gure neska eta mutil koxkorrek, mortadela otartekoa jan bitartean, gustora irentsiko duten saioa.

Larunbatez «Quo Vadis»

Quo Vadis pelikula famatuak merezi du, ezbairik gabe, ordu pare batez txoritxoari so egotea. Honezaz gain, beste hiru filme izanen ditugu ikusgai, ezezagunak suertatzen zaizkigun arren erakargarriak diruditenak. Hala badi!

Igandez «Night Patrol». Melvin, polizi berria, eta aldi berrean komiki-ordezko, «komiko ezezagun» izengoitipean kasurik zailenak argitzen saiatuko da. Zuzendaria: Jackie Kong. Antzesleak: Linda Blair, Pat Paulsen eta Jaye P. Morgan.

Asteazkenez «Arrakasta da mendekurik hoberena». Londonen herbestaturik bizi diren poloniar zuzendari bat eta bere seme bihurria oso interesaturik daude bere familiaren aztarnetan arakatzeko. Zuzendaria: Jerzy Skolomowski. Antzesleak: Michael York, Joanna Szerbic eta Michael Lyndon.

Larunbatez, «Eskandalu bat Parisen». Filme honek Eugène-Granciois Vidocq-en bizitza kondatzen digu, zeina kartzelan jaioa izaki, denborarekin Frantziako Polizia-Buru bihurtuko bait zen. Zuzendaria: Douglas Sirk. Antzesleak: George Sanders, Sigen Hasso eta Carole Landis.

Larunbatez, gaez «Quo Vadis». Erromatar Inperioan, Neronen agindu peko zenturioi bat neska kristau batez maiteminduko da. Poppeak, guzti honen berri jakitean, leoietara botako ditu biak. Zuzendaria: Mervin Leroy. Antzesleak: Robert Taylor, Deborah Kerr eta Peter Ustinov.

musika

■ Andoingo ikastolaren urtemugako ospatze ekintza egitarauaren barnean, larunbat honetan, hilak 3, bertako bi talde izango ditugu entzungai beheko plazan arratsaldeko 8ak inguruan: "BAP" eta "Karkaxa".

■ Datorren igandean, hilak 10, Larrabetzu-ko gaztetxean eratuko den saioan "M-ak" taldea entzungai izango dugu gaueko 11etan hasita.

abendua

10 Arrasateko Amaia zinemaren, igandean, arratsateko 10,30etan plazaratuko den kontzertuan, Ruper Ordorika kantaria izango dugu entzungai.

abendua

10 Ermuako Arizmendi pilotalekuan, datorren igandean, "Barricada" eta "Malos tratos" taldeak kontzertuan arituko dira.

Entzuteko anitz Lakuntzan

Hona hemen Lakuntzako 'largo' musika aretoak aste honetarako zabaltzen digun musika eskaintza. Igande honetan batetik, hilak 4, Crazzy Cavan, Freddy Finger Lee eta "The Breathless" taldea, saio 'errockanroleroa' oparoa osatuz. Eta bestetik, datorren ostiralerako, abenduak 9, "Sham 69" taldearen kontzertuko iragartzea.

Trikitia Orixe omenduz

abendua

4 Nikolas Ormaetxea "Orixe"ren jaiotze urteurrenako egitarauaren eskutik, besteak beste, igande honetan, Tapia-Leturia eta Zabaleta-Mutriku trikitilari bikoteak (bertsolariak ere arituko direlarik), Oresako frontoian gaueko 10etan ospatuko den jaialdian izango ditugu entzungai.

Datorren igandean, abenduak 10, Mikel Sarasketaren omenegaz, Eibarko Orbea pilotalekuan plazaratuko den jaialdiaren programazioak aurkeztuta, Pantxo eta Peio kantariak eta Durangoko txalapartarien entzunkizuna (Bergarako zangolariekin batera besteak beste) entzungai izango dugu gaueko 10,30etatik aurrera.

ABENDUA

4

ABENDUA

10

Kuarenta printzipales

Elkar argitaletxearen eskutik eskaintzen digute Egan taldekoek beren laugarren diska, Yarrituren Xoxoa disketxearekin estrainatu ondoren. FM irratieta "Cuarenta principales" eta antzeko zerrenda manipulatueta kantarik arrakastatsuenetako batzu euskaratu eta luzatzen dizkigu gure plazetan dabilzan talde berbenereotan dekanoa den Eganek. Carpenters, Roger Daltrey, Elton John, Steal Weels, Pretenders, Chicago, Linda Ronstadt, Bob Marley eta Huey Lewis and the News-en kantak dira Xabier Saldiasek gehienetan eta pare batetan Gontzalo Pelaezek prestatutako hitzez hornitu direnak. Xabierrek bere kanta bat ere sartu du, «Kaxkarina» izenekoa, talde honek oraindik pilaka dituen jarraitzaileen arteko bihotz teen-ager bat baino gehiago ametsetan ipiniko duena. Gitarra eta ahotsa ipintzen dituen Xabierren eta baxuan ari den Gontzaloren aldamenen, Imanol Aranburu ari da teklatueta, Joxemari Pelaez gitarran eta Alberto Frantzese-na baterian.

Euskaraz ia talde berbenero bakar batek ere kantatzen ez zuen garaian, «Y viva España» pasodoble dotorea kontsideratzen zen denboretan, parrandazale abertzaleon talde kuttunetako bat izan zen Egan honek giroak aldatu ahala bere lekua mantentzen jakin du, eta horretan segi nahiari lotuta ulertzen dut nik diskoan, diskoetan, eskaintzen duen musika. Jakina, FMetako kantarik arrakastatsuenen itzulpena aditzaerakoan beren ereduarekin alderatzen ditugu automatikoki, eta produktu probintziano beza-la gelditzen dira. Meritu posible bat aipatu dakiok honi: euskarazko musikarik bestela ipintzen ez duten irratieta lekua utziko zaiola beharbada honela. Esperientziak ez du, dena dela, hori abalatzten.

Hitzei dagokienez, berriz, letra utsalak dira. Lehen kantari esplikatzeko dutenez, Eganekoen helburua «festara etorri, alaitasuna jarri eta 'topera' momentuak bizi» omen da, eta beren traiektoria ere argitzen dute: «Hasierako preten-tzioak, handiak ziren ilusioak, oztopoak batetik, nagiak bestetik, hortik joan zaizkigu afizioak». Duela hogeit urteko «protesta» antzeko letraren bat, parranda, gimnasia ariek-tak, ezer egin gabe besteak eraikitzen dutena kritikatzeko omen duen «gizon arloteari» egindako beste bat, «Bategi-nik» famatua, dantza, festa... eta bere duintasuna zaindu nahi omen duen neska kaxkarina. Enfin, karneta atera be-rria duten gazteek beren irrati-kasetean entzuteko behar bada milaka erosiko duten diskoa.

ARTASO

□«Egan». Egan. Elkar.

bertsoak

Bi saio Landetan

Aste honetan ospatuko diren jaien egitarauaren eskutik, Azpeitiako auzoa dugin Landeta auzunean bi bertso saio eratuko dira. Lehena igande honetan, hilak 4, non Sebastian Lizaso jarritako gaiak Joxe Agirrek eta Joxe Lizaso kantatu beharko dituzten eguerdiko ordubata jota. Bestea biharamunean, hilak 5, gaueko 10etan hasita, non, Anjel Larrañaga gai jartzailea izango delarik, Jon Sarasua, Lazkao Txiki, Anjel Mari Peñagarikano, Iñaki Murua, Sebastian Lizaso, eta Imanol Lazkano plazan izango ditugun.

Orion, igande honetan, hilak 4, Patxi Etxeberria, Andoni Egaña, Iñaki Murua eta Manolo Aroza bertsolariak plazan izango ditugu eguerdiko 12,30etatik aurrera.

Mikel Sarasketaren omenez datorren larunbatean, hilak 10, Eibarko Orbea pilotalekuan gaueko 10,30etatik aurrera plazaratuko den jaialdiaren barruan, Millan Telleria eta Mikel Mendizabal bertsolariak bertan izango ditugu; Pantxo eta Peio kantariak, txalapartariak eta zangolariak ere arituko direlarik

Orixeren jaiotze urteurrena dela'ta azkenaldiotan eratu diren hainbat omenaldi eta ospakizuni dagoeneko une gorena aialgatu zaie. Haren jaioterrian, Orexan, egunotan eratu diren beste hainbeste ekitaldien bidez, omenaldi berezi bat antolatuko baita. Horrela besteak beste, igande honetan, hilak 4 betetzerakoan, J.M. Aranalde botatako gaiak jorratuz, Xabier Amuritza, Sebastian Lizaso, Imanol Lazkano eta Jon Lopategi bertsolariak bertso saio bikain bat plazaratuko dute —Tapia eta Leturia eta, Zabaleta eta Mutriku trikitilariak tartean egongo direlarik— bertako frontoian arratseko 10etan hasita.

abendua

9 Datorren ostiralean, gaueko 10etan hasita, Arantzazu Loidik jarritako gaiak kantatuz, Xabier Amuritza, Iñaki Murua, A.M. Peñagarikano eta Jon Sarasua bertsolariak Aretxabaletako Zاراia zineman izango ditugu.

Soraluzen seikote bat.— Datorren ostiralean, hilak 9, Soraluzen eratuko den bertso saioan, Mari Axun Oteiza gai jartzaile izango dugularik, honako seikote hau izango dugu kantari: Imanol Lazkano, J.L. Gorrotxategi, Egileor I.a, Anjel Larrañaga, Joxe Lizaso eta Juan Mari Narbaiza bertsolariak osatutakoa hain zuzen.

Berealdiko saioa

Zumarragan

abendua

5 Datorren larunbatean Zumarragako Zelai Arizti zineman antolatuko den bertso saio bikainaren eskutik, honako bertsolari

hauek izango ditugu elkar lehian: Sebastian Lizaso, Jon Lopategi, Xabier Amuritza, Jon Enbeita, Andoni Egaña, Iñaki Murua, Jon Sarasua eta Anjel Mari Peñagarikano. Plazaratzea, gaueko 10,30etatik aurrera.

Azken aukera.— Hil honek 11 izango dituen, Ordizian, Euskal Herriko Bertsolari Elkartearen eskutik ospatuko den Gipuzkoako Bertsolari Kanporaketaldien saio nagusia plazaratu baino lehen, igande honetan oraindik, abenduaren 4ean hain zuzen, 7 bertsolari izango ditugu nor gehiagoka zortziko horren sartzea lehiatuz, Errenteriko Reina zineman, goizeko 11 t'erdietan hasiko den saioan. Hona hemen beraz, bertsolari hauek: Bernardo Azpillaga, Jon Iñaki Izarzelai, "Zatain", Nikolas Izeta, Joxe Mari Etxaluze, Felix Iñurrategi, "Zeberio I.a" eta "Kaxeta".

zinema

Filme afrikarra Bilbon

abendua

5 Bilboko San Bizente kaleko Fas zine klubak azaroan zehar britainar zinemagintza berriari eskainitako zikloa agurtuz gero, eta aste honetan hasita, "Zinemagintza bitxia" izenburuko zinemaldiari hasiera emango dio. Astelehen honetan hain zuzen, filme "esotikoak" plazaratuko dituen ziklo honen eskutik 1987. urtean Malin ekoiztutako luze bat ikusteko aukera izango dugu, Souleymane Cissé-ren zuzendaritzapean osatutako "Yeelen" izeneko pelikula hain zuzen ("Yeelen-La luz" gaztelerazko bertsoan). Sorgintzeak, majiak, Naturaren botere esoterikoak eta belaualdiz belaualdi jasotako mitoak, ipuin gorpuzdura hartutako filmearen mamia osatzen dute. Aipatu azkenik, ordu t'erdiko filme honen pantailaratzea arratsaldeko 7,30etatik aurrera izango dugula.

arte

URANGA ETA ARRATIBEL

Arrasateko 44 Galeriarren 1. zabaltzea burutuz, arte Anjel Gonzalez Andres "Uran-ga" margolari zarratzenaren erdizte irudiz jositako pinturez osatutako bilduma hilaren 15a arte ikusgai izango dugu. Erakustoki mota aldatuz, datorren igandera arte, hilak 10, Arantza Arratibel-ek osatutako erretrato erakusketa bistaratuko da Donostiako alde zaharreko "Colchoneria San Vicente" tabernan

HERNANI ETA BILBON

Igande honetan, hilak 4, "Herri Jakintza Taldea"ren eskutik "Euskal Eskulagintza IX. Eguna" plazaratuko da Hernanin. Bide batez artisau lan erakusketa honek, aurtan, Pablo Lasa uztargile hernanirra omenduko du, egunean zehar trikitilari, barazki eta sagardo postuak ere izango ditugularik. Bilboko BB-Vko erakustokian bestalde, Moise Kisling margolari poloniarren 38 pinturaz osatutako erakusketa antologikoa ikusgai izango dugu hilaren 5a arte, astelehenez.

Tolosan Rohmer

Goierriko zinemazaleak dantzan jartzeko azmoz, Tolosako zine klubaren pantzailaratzek berriro ditugu gure artean hustarte dexente baten ostean. Datorren ostiralean hain zuzen, hilak 9, Eric Rohmer zuzendari frantziarrak osatutako "Ene lagunminaren laguna" izenburuko luzearen gaztelarazko bertsioa aurkeztuko zaigu, zein "Komeria eta atso-titzak" izeneko filme sailaren seigarren pelikula den. Ema-naldia bertako Iparragirre zinematokian arratseko 10etatik aurrera.

Hitchcock Grosen

abendua
10 Donostiako Groseko auzo elkartearen "Zine forum" zinema taldeak aurkeztuta, datorren larunbatean, Cary Grant eta Eva Marie Saint aktore-aktorea elkarrekin ikusteko aukera izango dugu. Izan ere, arratsaldeko 7etatik aurrera Aita Larroka kaleko aretoan, Alfred Hitchcock-ek 1958. urtean filmatutako "Heriotza orpoetan" izeneko filmea ikusgai izango dugu, gaztelarazko bertsioan emana.

Loiolako Hontza zine klubaren eskutik, datorren ostiralean, hilak 9, George Lucas zuzendari iparramerikarrak 1973. urtean ekoiztutako "Amerikan graffiti" ("Amerikar lilura") izenburuko filmea ikusgai izango dugu Donostiako auzo honen kultur etxean arratsaldeko 7,30etan hasita.

antzerkia

Nafarroako gobernuaren eskutik datorkigun pirinioaldea zuzerpertze planaren barruan, datorren igandean, hilak 10, "Carromato de mujeres" izenburuko 'antzes-kafea' plazaratuko da Otsagin.

Tolosako Nazioarteko Txontxongilo Jaialdiari amaiera emanez, astelehen honetan, abenduak 5, "Philippe Genty" konpaini frantziarraren "Desirs parade" izeneko muntaia miresgarria, bertako Leidor zinematokian, gaueko 10,30etan hasita, ikusgai izango dugu. Aipatu bestalde, muntai bera Donostiako Victoria Eugenia plazaratuko dela hilaren 6 eta 7an.

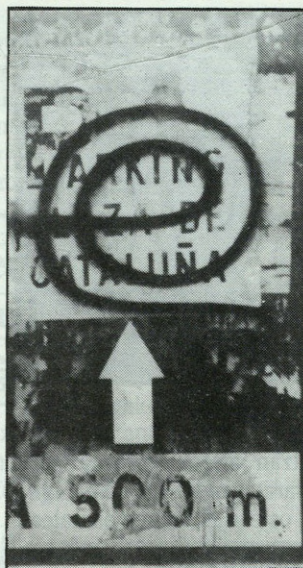
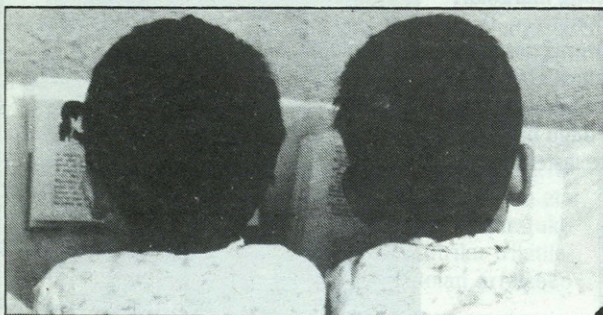
ihardunaldiak

Hizkuntza/hezkuntza ihardunaldiak.— Euskal Herriko unibertsitateko Zorroagako filosofi eta hezkuntz zientzien fakultateak eta Eibarko udaleko euskara eta irakaskuntza batzordeak antolatutako "Hizkuntza/hezkuntza" ihardunaldiak urtarrilaren 2, 3, 4 eta 5ean ospatuko dira Eibarko unibertsitate laboralean. Gai nagusia ihardunaldiei izena ematen diena izanik, hauek dira aukeratu diren lurraldeak: Finlandia, Laponia, Paissos Catalans eta Euskal Herria. Gaiei dagokienez, honako hauek izango dira aztertuko direnak: "Espazio elebidunak aztertu", "Esperientzi zehatz bat aztertu teoriar oinarrituz: Finlandia, bertako hizkuntz berreskurapena", "Udalen jarrera hizkuntz-politikarekiko: Paissos Catalans" eta "Euskal Herria: alternatibak". Ihardunaldietako lan hizkuntzak Euskara, ingelesa, gaztelera eta katalanera izango dira. Matrikula egiteko epea abenduaren 10ean bukatzen da, honako baldintza hauek bete behar direlarik: Euskal Herriko udaletako euskara zerbitzuan edo EHUaren Zorroagako fakultatean aurki ditzazkezen matrikula orria bete eta honako kontu honetan 5.000 pezeta sartu: Eibarko udala, Untzaga sukurtsala: "Gabonetako ihardunaldiak" 0-002665-8.

■ Lehengo astean adierazi genizuen bezala, abenduaren 10ean izango da Gasteizen Euskal Dantzarien Biltzarren biltzar orokorra. Biltzarra arratsaldeko 5etan hasiko da, Gasteizko aurrezki kutxa munizipalak General Alaba kalean duen Ajuria aretoan burutuko delarik.

Durangoko azoka.— Abenduaren 2an hasi eta 5a bitartean iraungo du zabalik Durangoko azokaren XXIII.edizioak. 97 stand libururen eskaparate gisan eta 26 diskoen alorrean, orotara 100dik gora argitaraldik parte hartuko duela, 4 enpresa banatzailerekin batera. Milaka liburu eta disko, euskal argitaletxeen azken produkzioa bertan bildurik, betiere nobedadeak inprimategietatik atera berriki fresku eskuratzeko paradaz. Aurtengo ekitaldien artean Orixe eta Julene Azpeitia izango dira hitzaldi eta mahai inguruen ardatza.

"Erasoen aurka eutsi euskarari"

abendua

10 Euskal kulturaren batzordeak (EKB) "Ley del Vascence" delakoaren aurka antolatutako ekintzen artean, larunbate honetan manifestazio nazionala izango da Iruñean. "Ley del Vascence" delakoaren salaketaz gain, EHEK konstituzioko 3. artikuluaen aurkako mobida, AEK-k jasaten duen egoera larria, Iparralderako nahiz Nafarrorako hain garrantzitsua den ETB...eskatu edo salatuko dira.

Galeusca Durangoko azokan.— Durangoko azoka eskeiniko duen giroaren barruan Galiza, Catalunya eta Euskadiko idazleen arteko urteroko Galeusca topaketak bertan burutuko dira. Ihardunaldiak abenduaren 3an hasiko dira Bilbon, Maria Pilar Garcia Negro galegoak, Ignasi Riera kataluniarra eta Txema Larrea euskaldunak «literaturak, marko politikoa aldatu ondoren, azken hamar urte hauetan izan duen garapena» gaia aztertuko dutelarik. Abenduaren 4ean Durangon jarraituko dute ekintzak, eguerdiko 12etan Guillellem Jordi Graels kataluniarrak idazleen arazo profesionalari buruzko txostena azalduko duelarik. Arratsaldean liburu aurkezpenak eta poesi emanaldiak izango dira. Topaketa hauekin bukatzeko, abenduaren 5ean, eta berriro ere Erzilla hotelean, Anjel Zelaieta, Toni Serra eta Manuel Forcadak «Mezenazgo motak» aztertu dituzte.

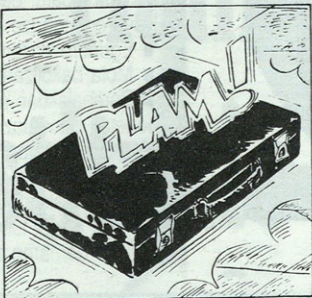

Orixeren omenez

Nikolas Ormaetxea "Orixe"ren urteurrena ospatzeko hainbat ekitaldi ospatzen ari dira egunotan Euskal Herrian zehar. Ekitaldi hauei bukaera emateko abenduaren 3tik 6ra bitartean, Orixe eta Orixeren gizarte ingurua aztertuko dira Orixan. Abenduaren 4an Orixeren ekarpen literatura eskeiniko da, eta trikitilari eta bertsolariekin festa izango da. Urrengo egunean, Paulo Iztueta izango da mintzatuko dena, "Quiton arrebarekin irakurriz" liburua aurkeztuz. Abenduaren 6an izango da mendeurrenaren festa nagusia: goizez meza nagusia izango da, ondoren Orixeren errauntsak herriko hilerrian kokatuko dira eta bere omenezko irudia bistaratuko da; bukatzeko, bertsolari, hizlari, abeslari eta abarrez alaitutako lagunarteko bazkaria izango da.

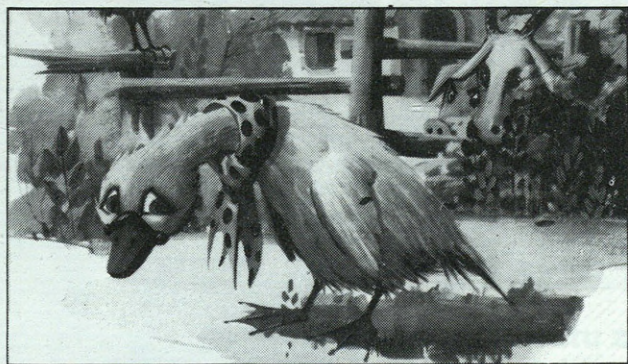
lehiaketak

□ Zumarragako I. komiki lehiaketa.— Zumarragako kultura eta gaztedia batzordeak lehiaketa honetarako deia zabaldu barria du, honetan berriak diren egile guztiek hardezaketeelarik parte, adin mugarik gabe. Gaia librea izango da, pertsonaiek orijinalak eta ezezagunak izan beharko dute. Lanak zuri beltzean egingo dira, eta lehiaketan orijinalak aurkeztu behar dira, teknikaren aukera norberak egin beharko duela. Lanak sinadurarik gabeko kartazal batean aurkeztuko dira, izenburu batenpean, eta barnean, kanpoal-

dean lanaren izenburua idatzirik izango duen beste kartazal batetan, egilearen datu pertsonalak: izen-abizenak, helbidea, telefonoa, lanbidea eta adina. Lanak Zumarragako udaletxera igorri beharko dira urtarriaren 9a baino lehen.

□ Donostiako historia lehiaketa.— Donostiako hiriaren suntsiketaren 175. urteurrena eta harresien eraisketaren 125. a delako eta, Donostiako liburutegi eta kultur etxeen udal patronatuak saiakera eta komiki lehiaketa zabaldu berria ditu. Aste honetan Saiakera lehiaketari buruzko argitasunak eskeiniko dizkizuegu. 21 urte beteak dituen edozeinek parte har dezake, nahi adina laqn bidali daitezkeelarik. Lehiaketaren gaia, Donostiako hiriaren historia 1813-1863 epealdian da, lan bakoitzak gutxienez 100 orri izan beharko dituelarik. Idazlanak patronatuko liburutegi nagusian, Konstituzio plaza z/g, entregatuko dira, edo 196 posta kutxara bidali abenduaren 31a baino lehen. Idazlanak, egileak aukeratutako goiburupean aurkeztuko dira, eta kartazal itxi batean izen-abizenak eta helbidea adierazi beharko dira.

□ Zumarragako ipuin lehiaketa.— Honako honekin, Zumarragako ipuin lehiaketak IV. edizioa betetzen du. Hiru maila bereizi dituzte antolatzaileek, 14 urtetik beherakoentzat bata, 14 urtetik 18 bitartekoentzat bestea eta 19tik gorakoentzat azkena. Gaia librea izango da, partehartzaile bakoitzak gehienez bi lan aurkez ditzazkelarik. Lanak inoiz argitaratu gabeak beharko dute izan, eta egilea nor den adieraz dezakeen edozein datu gabe aurkeztuko dira. Honekin batera kartazal itxi batetan partehartzailearen datu pertsonalak, adina eta maila adierazi beharko direlarik. Lanak Zumarragako udaletxeko idazkaritzara bidali beharko dira urtarriaren 14a baino lehen.

□ Pasaiaiko komiki lehiaketa.— Pasaiaiko Gazte taldea elkarteak udaletxearen gazteri komisioren laguntzaz Pasaiaiko bigarren komiki lehiaketa antolatu du, bertara 15-25 urte bitarteko edozein gipuzkoar aurkez daitezkeelarik. Txuribeltzez egindako historiak izango dira, 30x40cm-ko tamainan, zautikako posizioan eginak. Gaia librea izateaz aparte bi egile onartzen dira, bat marrazkirako eta bestea gidorako. Lanak honako helbide honetara bidali behar dira abenduaren 20 baino lehen: Bigarren komiki lehiaketa «Pasaia-Gazteria 88», Gazte taldea, udaletxea 20110 Pasaia Donibane. Lanekin batera, aparteko orri batean partaideen datoak jarri behar dira: izenak, abizenak,

adinak, zuzenbideak eta telefonoak. Lehiaketari buruz informazio gehiago jaso nahi duenak, Pasaia Donibane-ko udaletxera jo dezake.

kirolak

Desafio bikaina

abendua

II Egun horretarako aizkora munduan fuerteentsu dabilzan Olasagasti eta Mendizabalen arteko jokua iragartzen zaigu, eguerdiko 12etan, Tolosako plazan. 80 ontzatako hamasei enborreta dute izenpetuta jokua. Euskadiko aizkol txapelketa duela gutxi jokatu

arren, Tolosako desafio honetan zer gerta daitekeen ez dago garbi esaterik, aizkolari biak bait dira onak etaoso iaioak lan astun hauetan. Beraz, eta azken orduko kontraesanik ez baldin bada behintzat, apostu bikaina ikusteko aukera izango dugu, punta puntan dabilzan bi aizkolari arituko bait dira.

mendi ibilaldiak

□ Aitzarte-Xabier: Abenduaren 3tik 6ra bitartean, Sierra Nevada egingo dute ibilaldia Donostiako mendigoizale hauek.

□ Pagoeta: abenduaren 4an, Bidarra-Ainhua bira egingo dute Zarauzko mendigoizaleek.

□ Euskalduna: Bilbo-Pagasarri-Ganekogorta-Llodio bira egingo dute Andoingo mendigoizaleek abenduaren 4ean.

□ Miru-gain: Jarindora egingo dute ibilaldia Otxandioko mendigoizaleek abenduaren 11ean.

57. orrialdeko KONTRAPASAREN soluzioa

I. Ezezkoak. II. Irabazia. III. Dendaria. IV. Eraztuna. V. Zentzuna. VI. Dihardut. VII. Hoinbeste. VIII. Zezenketa.

«Bitartekoa da hizkuntza, ez ontzia: ez du deus barrenean eta zernahi izan dezake». (K. Mitxelena, Pro domo, «Egan», 1970 1-3, 11-26 or.)

FEBRERO
12

MIERCOLES

Stos. Damián, Modesto, Julián, Macario, R.
García y Antonio, obs., Melecio, pt. y sta. Eul.

uretzat, BAQUÉ KAFIAN, nahiz eta garaiak aldatu, bada aldatuko ez den zerbait: kafearen xigortze artesanala.

■ Egunero egiten dugu. ■ Puntu-puntuan.
■ Mota bakoitzari behar duen xigorketa emanaz.
■ Berehalakoan enpakatuaz. ■ Baita egunero lur honetan banatuaz ere, zaharkitu ez dadin. Betidanik, 1919ko Otsailaren 12an Durangon lanean hasi ginenetik, norbaitek BAQUÉ KAFIA hartzean, kafearen atseginaz bete-betea goza dezan nahi bait dugu: lurrina eta benetako kafe berriaren zaporea.

CAFFÈ BAQUÉ

Hobea, berri-berria
bait da

Gaur 1919ko Otsailaren 12a da.

**BIDEO ETA FILMEEI AHOTS, HOTS ETA MUSIKA
EZARTZEKO PREST**

ZBI SA
BIKOIZKETA GRABAKETAK

ARBAITZALDE ETXEA - SAN ROKE AUZOA Tf. : 46 29 64 - 45 96 29

Hamar urte Konstituzio honen pean

Konstituzio espainiarra inposatu zenetik hamar urte pasa dira honez gero. Garai hartan Hego Euskal Herriak azaldu zion arbuioak kezka eta makina bat buru-hauste sortu bazituen Madril aldean, egun ere gori-gorian irauten duen gaia dugu euskal alderdi eta abertzalegoaren artean. Era berean, mamu tzar hau aldatu edota lehen fase bezala, bere baitan —eta oraindik ikutu gabe— dagoen eremuaren erabilpena usain daiteke. Bestalde, nehork ez du ukatzen Konstituzio hau testu itxi edo borobil bat denik, hau da, Euskal Herriko autodeterminazioaren ezintasuna, euskara eta Nafarroaren bazterketa... Estatu espainiarreko indar militarren papera, ezinezkoa da, inolaz ere, kolokan ipini, euskaldunon subirotasuna toki ederrean gelditzen dela alegia. Honegatik, 78.eko arbuio horrek bizirik dirauela garbi dakusagunez, gaiari heldu eta azken hamar urte hauek erakutsi diguten esperientziak hurbilpen txiki bat egitera lagundu digu.

1978, Konstituzioa onartu ez zen

urte gako latz hura

Aberria Eguna 78. Hego Euskal Herriaren askatasun egarria ez du Kostitutzio espainiarrak asetu. Garai hartako jarreerek, ondorengo urratsak markatu zituzten.

1978garren urtea estatutua eta konstituzioari buruzko prebisio eta eztabaidekin hasten da. Konstituzioa dela eta, giro abertzaleetatik salatzen da, «deszentralizazio administratiboa» baizik ez datorrela. Konstituzioaren zirriborroari PNVk, EEk eta PSOEk ere —hasiera batean— enmienda ugari sartzen ahalegintzen dira, «autogobernu eskubidea» ezagutu dadin. EE, Ortziren bidez, autodeterminazioaren alde iharduten da.

Estatutoari buruz, urtarrilean, «estatutoaren aldeko batzorde» batzuk osatu nahi dira —amnistiaaren aldeko batzordeetatik bereziak, seinalatzen du prentsa—, printzipio gisa, besteak beste, subiranotasuna eta Hegoaldeko lurraldetasuna ezagutzen dituztenak.

Udaletxe askotan gestora batzuk ari dira lanean, lehengo kontzejalek utzitako hurgunea nolabait beteaz: Irun, Tolosa, Gernika... Euskaditik presioak egiten dira, urte hasiera honetan, udal hauteskundeak lehenbailehen egin daitezen, eta «Bergarako 67»ek dimititzeko mehatxu egiten dute. Madriletik berriz, udaletako mobidaz gain, konstituzioaren debata-ri ematen zaio lehentasuna. UCDk berari komeniko zai-orean konbokaturko dituela munizipalak, salatzen dute he-
mengo partiduek. «67»ek «autokonbokatoria» batez egiten dute zemai.

Transferentziekin tira-birak... Kontzierto ekonomikoak... Gehienek autodeterminazioa aldarrikatzen duten Aberri

Egun hura... Nafarroako diputazioaren krisia... Zalantza-malantzazko giroa somatzen da bazterretan.

Prentsan irakurtzen genuen **zenbait gorabeheraren berri**

Maiatzean goardia zibilak García Mármol eta Jesus Mari Arrazola ETako militanteak Gernikan hil zituela eta, hiru egunez greba orokorra ezagutzen du Durangoaldeak. Espainiako «Vuelta ciclista» handik pasatzekoa zen eta suspenditu beharra dute —azkeneko aldia, guk uste, Euskadira heldu zela proba hori.

Kanpainia bereziki latza egiten du Madrileko prentsak, Euskadiren aurka. Hemengo prentsak gauregun baino askoz ere gehiago eztabadatzen da inmigranteen egoera, haien integratzeko bideak. Aldizkarietan Nafarroaz ere egun baino dextente ugariago mintzo zen orduan. «Bai euskarari» kanpainia burutzen da Bilboko San Mamesen; bonba mehatxua dago eta jendearen erantzuna, zutik jarri eta «Eusko guda-riak» kantatzea izan zen.

1977an Europako Elkarteak 200 miliatako ur-lerroa bereganatzea erabaki zuela eta, euskal arrantzaileek borrokan segitzen dute. Urte honetan ematen diren beste gatazka entzutetsuak Sarrio-koa, Bizkaiko testilekoa, Aceros de Llodio-koa dira. Langabezia gora hasi da, frenorik gabe: 1977ko %5,2tik aurtengo %8,6ra igotzen da —1979an %11,6...

Konstituzioaz ez bada izan dadila estatutoaz

Uztailean hasi zen Konstituzioaren gaineko debatea. Hila-
bete berean PSOEk Errepublikak, Estatu antolaketa gisa, de-
fenditzeari lagatu zion esplizitoki. Konstituzioaren inguruko
saltsak urrian hasi ziren fuertean eragiten. Urriaren 29an hasi
zen kanpainia. UCDren lehenbiziko mitina, Zumarragako,
suspenditu behar izan zen, inor ez bait zen azaldu.

Pittin bat geroxeago, azaroaren 8an, Ortziaren dimisioa,
parlamentu espainoleko ukabil jasotze zelebre hura gertatu
zen. «Gora Euskadi Askatuta! Gora Euskadi sozialista!», oihu
egin zuen han orduraxearte EEkoa izan zen parlamentariak.
Kanpainia abenduaren 3ko mitin handiekin amaitzen zen:
HB belodromoan, EE Bilbon, txarriboda batez...

Emaitzak ezagunak dira. Konstituzio harekin, baloratzen
zuen prentsa abertzaleak, «Estatu espainolak mende bukaer-
a honetan izan duen aukerarik onena galdu da». Euskadiko
arbuioaren aurrean, bide berriak landu nahi omen ditu Ma-
drilek. «Deia»k, lehen orrialdeko handitan: «El gobierno, ner-
vioso y preocupado por la abstención de Euzkadi». «Egin»ek
berriaz, abenduaren 7an: «Ya hay anteproyecto de autono-
mia». «Comienza la carrera por el Estatuto». Euskal estatutua
abenduaren 29an aurkeztu zen Madrileko kongresuan.

Arartean, azaroaren 2an, Gasteizen, Consejo General Vas-
corako lehenbiziko transferentziak sinatu ziren; eta aben-
duaren 15ean, «bigarren paketea». [Abenduaren 20tik Garai-
koetxea dugu EBBeko burua].

PSOEk Nafarroari utzi, herria ibiltzeari lotu

Ari garen urtean Nafarroarekin berealdiko, egundainoko
aldaketa eman zuen PSOEk. Maiatzean oraindik bazen aber-
tzaleen artean uste osoa, PSOEk ez zuela herrialde hori alde
batera utziko. Baina ekainean Del Burgo eta Urralburu aritu
ziren «proyecto de democratización de las instituciones fora-
les» hura erredaktatzen.

Noskitzat ematen zena kendu egin ziguten bapatez. Arra-
zoirik? Ez da azaldu behin ere, goitik etorriko zen zerbait
edo —halere geroago, 1979-80an barrena, erabakiko zuten
sozialistek behin-betiko Nafarroa ez zela gehiago Euskadi-
koa.

Urritik aitzin gertatu ziren beste mobilizapen batzuren be-
rri, labur-laburki: Lehengo aldiz, Kilometroak (Zubietan) eta
Ibilaldia (Berango-Erandion) ospatu ziren (urriaren 1a). Ener-
gia nuklearraren aurkako mobilizapenak borbor ari ziren
(urriaren 8an manifestapena Itziarren). Azaroaren 23an anti-
nuklearrek CGV-ri Lemoizen aurrean posiziona dadin eska-
tzen diote.

Itxialdiak eta Burgosa —kartzelara— martxa bat ere badi-
tugu, hilabete hauetan. Amnistiaren aldeko gestoren bar-
nean problemak badira, ETA-pmkoek «sektarioak» direla sa-
latzen dute.

San Fermin odoltsuetatik Argalaren hilketa bitarte

Urte bereziki gogorra dugu errepresioari dagokionez. Uz-
taila hartan izan ziren San Fermin odoltsuak, eta geroko Do-
nostiako, Errenteriako eta abarreko batailak. Martin Villak
behar bezalako muturra erakusten zigun: «Lo nuestro son
errores, lo otro son crímenes».

Urtean barrena 16 hildako eragin zituzten FOPEkoek, eta
339 (!) zauritu, beste inoiz baino gehiago. Hegoaldean beste
bi lagun «inkontrolatu»ek hil zituzten, eta BVEk erreibindi-
katu ekintzak sarri antzean agitzen ziren: Arrankudiagako

**Urriaren 28a egun kabea etorkizunerako. Bi
manifestaldi konbokaturik, bata PNVk bultzatua bestea
HBk. Babes politziala lehenarentzat, egurra
bigarrenarentzat.**

udaletxean, liburudendetan... Atxilotetak ere oso ugari, beti
gisa, eta atxilotuetarik askok eta askok torturak salatzen zi-
tuzten.

Azaroan Jose Mari Iturrioz eta Roberto Aranburu, autono-
moak, eta Emilia Larrea hil zituzten Arrasaten. Grebak, en-
frentamentuak... Azaroaren 28an ETA deusezteko Alema-
niatik ekarritako «15 puntuak» aurkezten ditu Villak. Inda-
rra, baizik ez. «ETA es culpable de todo lo que sucede en el
Pais Vasco», esaten du ministrariak —geroago mila bider
errepikatu leloa.

Abenduan Barne Ministraritzak balantzea egiten du: uztai-
letik hara bitartean 170 «activista» atxilotu eta 33 komandu
izan dira deseginak. Abenduaren 17an CGV-k «plan de paz»
bat aurkezten du. Hiru egun beranduago Argala hil zuten
Baionan; San Mameseko futbol partidua hasi baino lehen
jendea, zutik, minutu bateko isiltasuna gorde zuen, ukabilak
altxata.

Askoren esperantzak puskatu zituen urriaren 28ko hura

Urriaren 28an hogeitamahiru egunetako gose greba bat bukatu zuten presoak, abenduaren 27an, Soriara eraman zituzten. 97 ziren, eta inkomunikatu egin zituzten, eta beste gose greba bati lotu ziren hantxe.

Lehenago berriz, urriaren 28an, Bilboko manifestazioa dugu, PNVk konbokatua, PSOE, PCE eta UCDk bat egin zutena. «Euskadi, erdibitua» kexatzen zen ezker abertzalea. «Sí o no a ETA» esateko ordua zen, besteren ustetan. Fondoan, konstituzioari buruzko debatea. HBk deskonbokatzea eskatu zuen, deskonbokatzekotan «alto el fuego» bat esijitu zuen PNVk. ETAk ondo pentsatzeko eskatzen die jeltkideei. Ondo pentsatzen dute hauek, eta atera egiten dira kalera. HBk beste manifestaldi batzuk konbokatu ditu, debekatu eta biolentziaz erreprimitzen direnak. Monzon: «esaidazu zeintzuk igurtzen dituzten eskuak eta malkoak zeintzuk xukatu beharko dituzten esango dizut». «PNV traidor» entzuten da karraketan, eta batzoki batzuren kontra harriak jaurtitzen dira.

Bi ildo zeharo bereziz dinamika armatu gogorra

Ehundaka gertatzen dira ekintza armatuak hilabete hauetan. Ordurarte ugari izan baziren —uztailean adibidez Portell-en eta Madrilera bi militarren hilketak ditugu—, urritik abendurako balantzea harrigarria da.

Hiru hilabetetan 38 hildako hatzematen ditugu: 36 ETA militarren eta beste biak autonomoen esku. Indar errepre-siboak ziren diferentziaz atakatuenak. ETA-pm-ren aktibitate beste ildo batetik doa: 8 bahiketa (hanketako tiroak, eta beste), hainbat bonbakada (botere zentralaren delegazioetan) eta konstituzioaren aurkako kanpainia, zineak, irratia, futbol estadioak eta abioneta bat erabiliz.

Nahiz eta batasunaren alde ahots apal batzuk altxatu, bi erakunde armatu printzipalen estrategiak bata bestetik arrotz berezirik ziren ordurako. Alderdi politikoetan ere nabari zen zatiketa, geroz eta sakonago, errekueraezin. Urte haren hasieran izan zen ESBren krisia, ekainez HASlren esizioa, EKIA taldea urrian ElAra pasako zelarik. Azaroan utzi zuen EE Ortzik, partidu horri kritika bortitz bat argitaratu. HB eta EE geroago eta bereziago somatzen ditugu...

Itzaletatik militarrek kontuz ibiltzeko abisu

Madrilentzat Euskadi problema handi bat zen, eta egun haietan militarrek mamitzen saiatu ziren «Galaxia» operazioa ez da guzti honekin zerikusirik gabea. Garai haietan estatuko kolpearen beldur bizi zen jende asko, anitzetan komentatzen zen, bazen alegia giroa; «zenbait» militar giro hura katalizatzen ahalegintzen ari zen.

Jadanik konstituzioaren debatean, apur bat lehenago, Madrilen, erregeak izendaturiko hiru senadore militarrek bere errefusa erakutsi zuten: Gamboa almiranteak erredaktatu zen proiektuaren kontrako botoa eman zuen, eta Diez Alegría eta Salas Larrazabal teniente jeneralak abstenitu ziren. Orduan Gutierrez Mellado ejertzito burua koartelez koartel egin zuen jira bat, animoak baretu nahirik, gauzak ongi zihoazela-ta. Horieta batean, azaroaren 17an, Cartagenan, Juan Altarés Peña jeneralarekin enfrentamentu bat izan zuen, ondorioz jeneral hura detenitu eta prozesatu zutelarik.

Egun batzuk geroago detenitu zituzten ministrari kontseilu batean Moncloa hartzeko asmotan ziren Tejero eta Inestrilla jeneralak. Erregea Ameriketara zebilen, eta bueltan, erreferenduma pasa eta segituan, militarrek lasaituz ibili zen

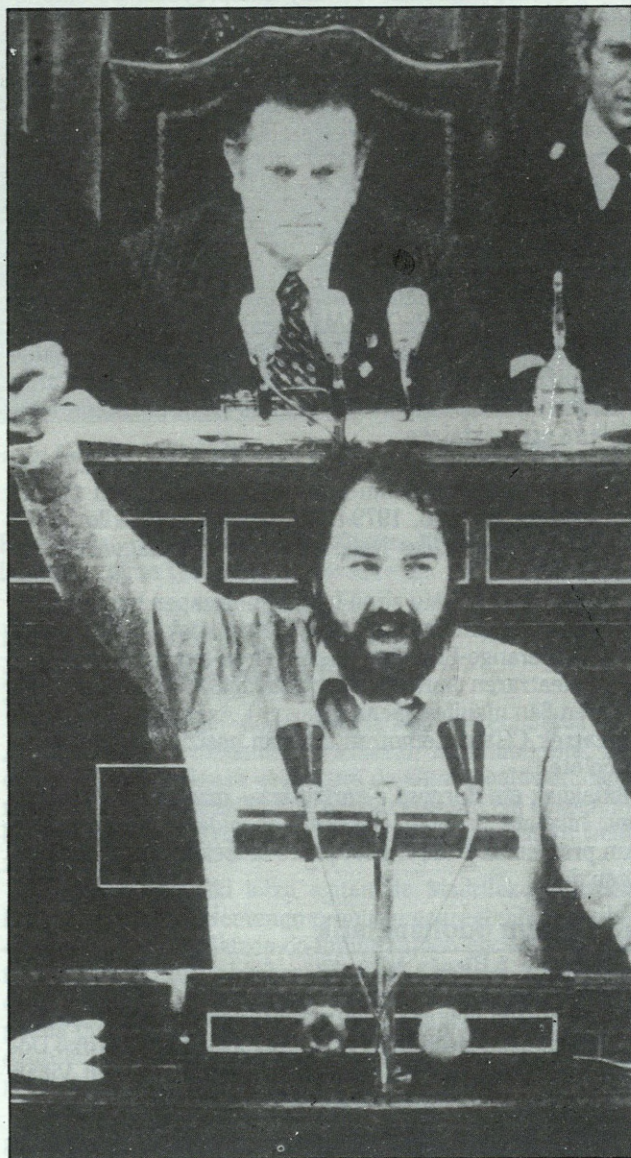
bera ere, garantizatuz ezen konstituzio harekin «no se lesionará la unidad de España». Episodioa amaitu zen, halaz ere urduritasuna eta kezka ez ziren amatatuko hantxe...

Zeintzuk berenari segi zeintzuk estatutoari atxiki

Hori dugu bada giroa. 1979garrena beste albiste nagusi hauekin hasiko zen: Urtarrila: ETAk bi militar hiltzen ditu. PSOEek euskal gobernua uzten du. Peixotori atentatua. Orerjak Frantziara laguntza eskatzen dio. Errefuxiatu kartak biltzen hasten da Paris, eta zazpi lagun ipintzen ditu polizia espainolaren esku.

Otsaila: 40 atxilotu Gasteizen. Valensolera deportazioak. Monzon-eta detenituak. Protesta ugari Soriako egoeratik. Abaitua, bahitua. Martxo: Legislatiboetan, «abertzaleak» nagusi. Aukeratutakoek —HBkoek ezik— estatutoa onartzen dute Bilbon: 16 «bai» eta 13 «si». Espainiak estradizio gehiago esijitzen du. 117 preso dago.

Eta geroago Estatutoaren inguruko kanpainiak, eta geroago Lemoiz, eta beti borroka, eta beti errepresioa...

Azaroaren 8an, 'Gora Euskadi Askatuta' eta 'Gora Euskadi Sozialista' oihukatuz dimititzen du Ortzik parlamentu espainiarrean.

'Espainia'ren banaezinezkotasuna obsesiotzat duen Konstituzioa

1978.eko Konstituzioari egingo diogun gainbegiradaxo arin honen xedea hurbilpen bat egiteko asmoz egina da. Artikulu gehienak ikutu gabe geldituko zaizkigu baina Konstituzio honek darion kiratsa berehala somatuko da.

Testuaren berezitasun nabarmenenak barrokismoa eta Hego Euskal Herria kate motzez lotua izateko obsesioa ditu. Ezer azaldu baino lehen, lehenik eta behin, testu honen banaketaren oharra egin beharko litzateke: 'Aintzin Titulua' eta beste gainontzerako titulu gehi kapitulu gehi artikulu guztien arteko desberdintasunak berebiziko garrantzia izanen du, aipaturiko 'Aintzin Titulu' hau Galiza, Catalunya eta Hego Euskal Herriak inolako ihesbiderik aurki ez dezaten egina bait dago; bidenabar, boterea noren eskuetan dagoen eta jaun eta jabe nor den garbi adierazten delarik.

Soka motzez lotzeko obsesioa

Bestalde, teknika juridikoaren arabera, parte hau Konstituzio honen zati dogmatikotzat har daiteke, 9 artikulu hauekaren bat aldatuz gero, konstituzio berri baten aurrean ipiniko bait ginateke; aldiz, beste lau kapituluetak edozein artikulu aldatuko bagenu 1978.eko konstituzioaren izpiritua iraungo luke.

Hala ere, oro har, Konstituzio osoak euskaldungoa ikutu eta mintzen duelaren premisatik abiatzen bagara, zenbait geldiune egin daiteke, gureganako aipamen implizitoen karga zuzena bait da. 'Aintzin Titulu' honek bederatzi artikuluez osatua da eta 2. eta 8.ari, urrundik bada ere, begiradaxoa boteaz gero, Estatu espainiarrean kokatu ditzuten nazioen subirotasuna, autodeterminazioa eta eskubide hauek ez gauzatzeko zaindarien mehatxua begi bistakoa da.

1. «Indar Armatuak, lehor, itsas eta aireko armadak osaturik betebeharrak bezala Espainiaren subirotasuna eta independentzia, lurralde osotasun araugintza Konstituzionala zaintzean datza».

(8. artikulua)

Honen arabera, Nazio espainiarraren batasuna arriskuan dakusaten edozein unetan, indar militar espainiarrek batasun hori bermatzeko ezinbesteko betebeharra dute. Hau da, estatu kolpe militar-konstituzionala lejitimatu kausitzen dugu Konstituzio honetan. Eta nabarmendu beharrekoa, ez dela Estatuaren boteretaz mintzatzen, indar militarretaz baizik.

Konstituzio espainiarraren testu-erredaktatzaileei —Oscar Alzaga, Gabriel Cisneros, Pedro Pérez Llorca, Emilio Attard, Jordi Solé Tura, Gregorio Peces-Barbas eta beste— darien obsesioa nabaria. Aipaturiko 2. artikulua horretan, sei aldie-

1978.eko Batzorde Konstituzionalekoek 1978.eko konstituzioarekin Estatu espainiarrean kokatzen diren nazioak soka motzez lotzea erdietsi zuten.

tan bederen, Espainia nazio batu eta banaezinezkotasun josten da. Batasunaren izenean hain lerro gutxitan ideia fijo hau hainbestetan azaltzea adierazgarria dugu. Ohartarazi, ez dela Estatu espainiarrak mintzatzen, Nazio espainiarrak baizik.

«Konstituzioa Nazio espainiolaren banaezinezko batasunean oinarritzen da, hura espainiol guztien aberria arrunt eta banaezinezkoa, eta hurrengo hau berrezagut eta garantizatzen du, hots, Espainia osatzen duten nazionalitate eta herrialdeen autonomiarako eskubidea eta denon arteko lagunkidetasuna».

(2. artikulua)

Eta nazionalitate definizioa idazterakoan Nazio espainiarreko nazionalitateetaz mintzatzen da, hauek errejioen maila berean ipintzen dituelarik, errejio-nazionalitatearen partekatzea egiten delarik alegia. Ondorioa: 17 komunitate autonomo berdintsu sortzen dira. Konstituzio honek ez du argitzen zein den errejioa eta zein nazionalitatea. Beraz, Nafarroa nazionalitate edo errejio den ez da inon agertzen, honen gerora ondorio latzak ekarriko dituelarik.

Autogobernuaren maila eskasa

3. artikuluan paradatxo bat eginez gero, euskararekiko jarraera baztertzaila dakusagu.

8. artikulua dela bide, indar armatu espainiarrak Espainiaren batasuna bermatzeko betebeharra daukate, hots, behar izanez gero, estatu kolpe-konstituzionala lejitimaturik dago.

1. «Gaztelania da Espainiako Estatuaren hizkuntza ofiziala, Espainol guztiek jakin behar dute eta erabiltzeko eskubidea dute».

(3. artikulua)

Konstituzioaren arabera, euskara ez da hizkuntza ofiziala, Gernikako estatutuarekin nolabaiteko koofizialtasuna lortzen badu ere, ez da, inolaz ere aipatzen, Euskal Herriko hizkuntza nazionala euskara denik, bertako hizkuntza baizik bakarrik. Perúren kasuan, oker ez bagaude, hizkuntza ofizial eta nazionalaren arteko bereizketa garrantzitsua da, espainiera ofiziala baita baina guaraní-a nazionala.

Montesquieu-ren garaitik Zuzenbide Estatuetan boterearen banaketa ezaugarri garrantzitsuenetakoa dela eta botere batek bestea orekatzen duela adierazten da. Botere legislatiboa eta exekutiboari begiraturaz, nolabaiteko autonomia eman ohi da baina juridikoan apurrik ere ez. Deskonzentrazioa soilik. Autogobernu batetan subirotasuna, autonomia politika, deszentralizazioa eta deskonzentrazioa —maila honetantxe garrantziaren arabera— badaude, Subirotasuna Nazio espainiarrean datza soilik, ez beste batetan. Deskonzentrazioa eman bada, Gobernu autonomoek abantailak lortzen dituztelako da eta gobernu zentralak guztia erosoago agindu eta soka motzez lotua duenez, juzkatu behar den guztia, hau da, oker ala zuzen dagoen guztia, berak inposatutakoa aginte judizialean datza, aginte judiziala bere eskuetan duelako.

Arestian barrokismoa aipatu badugu, salbuespenak ere badira, ikus bestela artikulua honetako 1. puntua. Federakuntzak ez du tokirik eta Nafarroa dago jokuan. Eredu bat jartzekotan, Suizako kantonamenduekin suertatzen den ez bezala, federakuntzarik ez da onartzen eta gobernu autonomoen (= foralen) arteko elkar gestioak eta laguntzak Gorte Orokorren baietzaren menpe geratzen dira.

1. «Inolaz ere ez da onartuko Erkidego Autonomoaren Federakuntzarik».

2. «Estatutuetan aipa daitezke, Erkidego Autonomoek dituzten gestio eta eginkizunak betetzeko elkarte eta Gorte Orokorren kontu emateko aldiari, beharrezko gertatzen diren baldintza betebeharrak eta erak. Bestelakoetan, Erkidego Autonomoen lankidetzan gorte orokorren baietza behar du».

(145. artikulua)

Estatu espainiarrari bakarrik dagozkion alorrak

Madrileko gobernuaren edo bere tresnen gainean, Komunitate autonomoetako lege, ekintza eta abar guztia oker ala zuzen dagoen oinarritzen bada, halaz ere, Estatu espainiarrak 149. artikulua bitartez, bere gain bakarrik dauken alorrak argitzen du, eta 32 atalez osatu dagoenez, eta ezinezkoa bada guztiak zerrendan ipintzea, nazioarteko harremanak, aduanak, Zientzia mailako ikerkuntza bultzatzea, dirugintza, dibisak... eta abar luze batez osatzen da.

168 artikuluez osatu dagoen 1978.eko konstituzio honek euskal telebista, aurrekontu batzu eta tamainako abar bat edukitzea bideratzen badu, autogobernuaren maila urria adierazi eta datozten urteotan, ezer aldatzen ez bada bederen, murrizten joanen dela ziurta daiteke. Europako Elkarte Ekonomikotik datozen legeak Madrileko gobernuak bete eta Erkidego autonomoetan bete erazi beharko ditu, eta egun eman ohi den, batez ere, politika ekonomikoaren arabera, Euskal Herriarekiko murriztapenak handituko dira.

Halako jarrerak, _____ honelako urratsak _____

Garai hartako protagonista hainbaten eriztiak jaso nahi izan ditugu, 1978.eko abenduaren 6an inposatu zitzaigun Konstituzio espainiarraren inguruan zein jarrera hartu eta honek gerora zein urrats ematera behartu zuen ikus ahal izateko. Ez dira denak, baina esanguratsuenak biltzen saiatu gara.

Marcos Vizcaya: «Une hartan PNVk harro jokatu zuen»

(...) «Euskadiko Ezkerra Letamendiari zuzenki loturik zegoen, bai eta Bandres ere. Baina hauen presentzia Diputatu Kongresuan testimoniala zen, ez zuten balio errealeko aportaziorik egin. Guk autodeterminazioaren alde botatu genuen (EEn proposamena), baina jakinik ez zela irtengo egin genuen, orduan gure buruak ez erretzearen erabakia hartu genuen; hau honela, Konstituzio horrekiko gure obsesioa gero onartuko zen estatutu autonomia horri ahal ziren tresne zabal eta emankorren ziurtatzea zen, konpetentzia oparoa lortu ahal zezan.

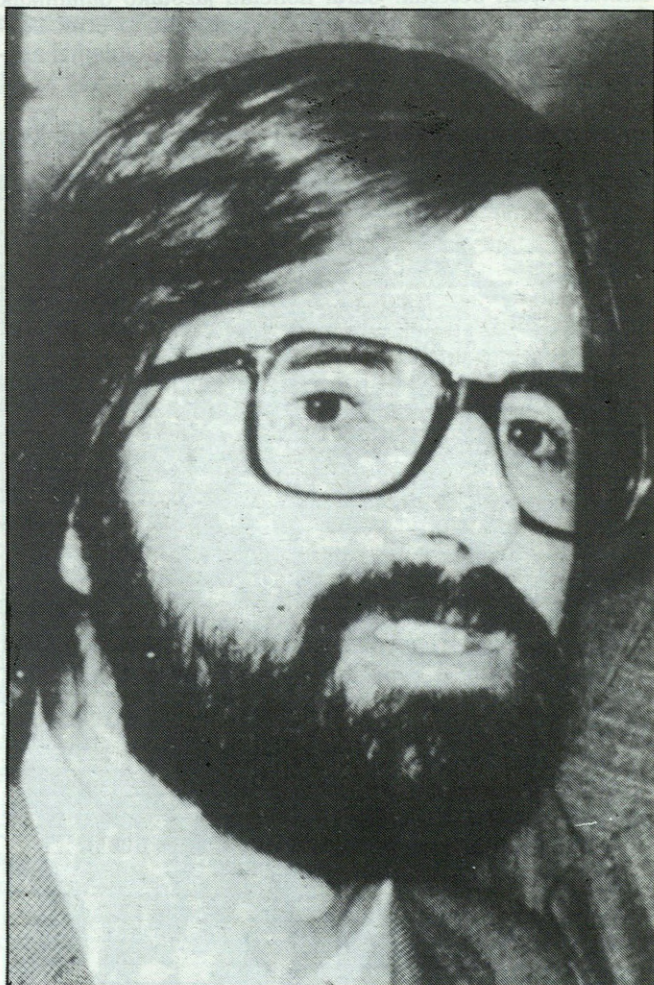
Konstituzioa onartu eta egin zen arte, hortxe zegoen euskal parlamentarien talde ospetsua, nafarrak barne, ze erabat onartzen zen Nafarroa Euskadi zela. Preautonomikoa egin zen Konstituzioaren eta benetako estatutuaren arteko zubi gisa. Euskal parlamentarien arteko istiluak Euskadirekiko kontzeptzioan zetzaten; batetik, PSOE eta UCD eta beste-tik, nazionalistak eta EE. Hala ere, bazen izpiritu eraikitzaile

bat eta gure errua euskal indar amankomun bat ez egitea izan zen. Nik badakit une hartan PNVk harro jokatu zuela, gehiengo zen eta bide foraletik jo zuen.

Eguno ikuspegitik epaiketa historikoak egitearen aurkakoa naiz. Estatutuaren eta Konstituzioaren garapena ikusirik, egun Konstituzioarekiko kritikoagoa naiz. Hala ere, bada dira potentzialitate batzu oraindik baina ez dira erabiltzen. Noski mugatuak gaudela baina ez Konstituzioa edota estatutuarengatik, hauekiko egiten den irakurketarengatik baizik.

Egun garbi dakusadana zera da: botere zentrala interpretazio zabal bat egiteko gai ez bada, nola aladatuko du Konstituzioa? Postulatu politiko bezala bai, aldaketa eskatuko nuke eta autodeterminazio eskubidea aldarrikatu. Estatutuaren goreneko interpretazio bat eginez gero, konpetentziak %100era lortu ziratekeen. Nik uste, erreibindikatu, erreibindikatu behar dela, baina errealista ere izan behar dela».

(1988 azaroa)

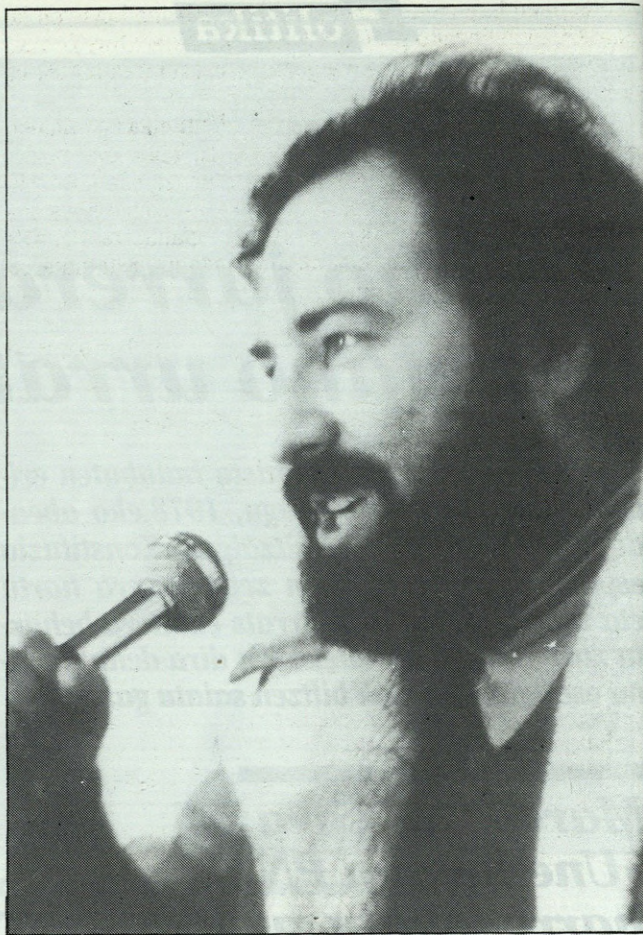
Paco Letamendia (Ortzi): «Suarez Junta de Estado Mayor-en tximu»

(...) «Konstituzioaren elaborazioan fase preliminar bat dago, 77ko urritik 78ko urtarrilaren 4a arte, zirriborroaren prestakaren fasea alegia. Zazpi aita konstituzionalgile dau-de, talde parlamentari handi bakoitzeko bat, eta ezker aber-tzalearen bazterketa ez ezik PNVren bazterketa eragiten da, konszienteki gainera. Fase honen hasieran euskal eta cata-lunyar gutxiengoak talde bakar batean biltzen ziren eta aza-rorako aurreko euskal taldeak talde parlamentari propioa osatzen du. Hala ere, ezin du zirriborro konstituzionalean eskuhartu.

Beste fasea urtariletik maiatzera doa, zirriborroaren argi-talpenaren fasea. Polemika ugari dago, botere faktikoak ez datoz bat 'nazionalitate' hitzarekin, Hego Euskal Herrian de-kretu preautonomikoa indarrean jartzen da, Otsailean CGV eratzen da eta Nafarroa kanpoan uzten du. Borroka arma-tuaren aktibitatea izugarria da. Hauxe da Konstituzioaren hasieraren aurretiko garaiaren giroa.

'Telón de fondo' iraunkor bat dago, indar faktikoen pre-sioa alegia. Konstituzioaren 1. artikulua nazioaren banaezi-nezkotasuna finkatzen du eta El País-ek adierazi zuenez, ku-pula militarrek Adolfo Suárez-engan zuzenean eginiko pre-sioei zor zaie.

Bestalde, ETaren ekintzek bi zentzutan eragin zuten Konstituzioan. Alde batetik, aurreikusiak zeuden zenbait edukin autonomiko hedatzean eta gerora onartuko zen lege antiterroristan bestetik. Garai honetan jazotako dinamika indar parlamentariak hainbeste beldurtu zituen ezen edo-zein kontzesio egiteko prest agertu bait ziren, biolentzi apa-railu estatala zeharo insubordinatu ez zedin.

Kongresuan ezker abertzaleko bakarra ni nintzen, Euska-diko Ezkerrako zerrendetan joan nintzen baina nire politika ez zen izan EIAko buruek nahi zutena. Bandresen eta nik egin genuen politika zeharo desberdina izan zen. Berak, se-natuan, PNVren enmiendak defendatu zituen, praktikoki PNVren talde parlamentariaren zegoen, autodeterminazio es-kubidea eutsiz. Berdin egin zuen ESElko Goio Monrealek. Nik eraman nuen politika KASen posturetara hurbiltzen zen, izan ere, KASEko alderdiengandik bereizten ninduen zera baino ez zen: KASEk ez zuela onartzen Kongresuan esku hartzea eta nik esku hartzen nuela. KASEko indarrek EE koalizioako parte izan ziren Ekainaren 15ean EIAk Gorteetan esku hartzea erabaki zuen arte. Hala ere, EIA eta KASen artean nolabaiteko erlazioa mantendu zen 77ko azaroan EIAk preautonomikoa onartu zuen arte. Garai hartan utzi nuen nik ere EIAko militantea izateari, preautonomikoaren aurka bait nintzen.

Era berean, PNVren jarrera aztertzerakoan eskubide his-torikoen enmiendarekin irtenbiderako ate faltsu bat topatu zutela uste izan zuten. Konstituzioaren aurka gehiegi ez egi-tea zen joera, aipaturiko enmienda hori onartua izan zedin baina ate faltsu horrek ez zuen esistitu. Bere politika, Konsti-tuzioa ez onartu baina akatatzearen politika alegia, horrek eragin zuen.

EEren jarrera aldiz, erabat kontraesankorra da garai har-tan eraman zuen politikarekin. Nik EEkin loturak hautsi ni-tuen, baina EEk nire politika onartzen zuen. Konstituzioa printzipio demokratikoa delako defendatu behar dela esa-teak ez du inolako zerikusirik garai hartako EEk edo EIAk esaten zuenarekin.

Nafarroaren afera, 'situación de hecho' tzat hartu zen. Ha-sieran euskal alderdi guztiek lau herrialdeetako markoa de-fendatzen zuten baina gero hirukoa asumitu.

Autodeterminazioari berriz, indar konstituzional guztiek ezetza eman zioten. PNVk, lehenengo fasean nik aurkeztu-

tako enmiendaren alde eman zuen botua, baina bigarren fa-sean, UCDk egindako promesa batzuetan oinarrituz, kontra-
 bo botua eman zuen. Hala eta guztiz ere, promesa horiek ez
 ziren bete gero.

Konstituzioak herri bezala gure identitatea garatzeko
 aukerarik ematen al du? Inolaz ere ez. Nolabait ere, nazio-
 nalismo espainiarraren pakto kontituientea izan zen. Konsti-
 tuzioaren arabera, subirotasun bakarra espainiarra da eta
 botere konstituziogile bakarra botere espainiarra da. Eta
 egin ahal izan zen fronte amankomun handia, Estatutuaren
 aurrean baino, Konstituzioaren aurrean bloke osatuz izan
 beharko zukeen».

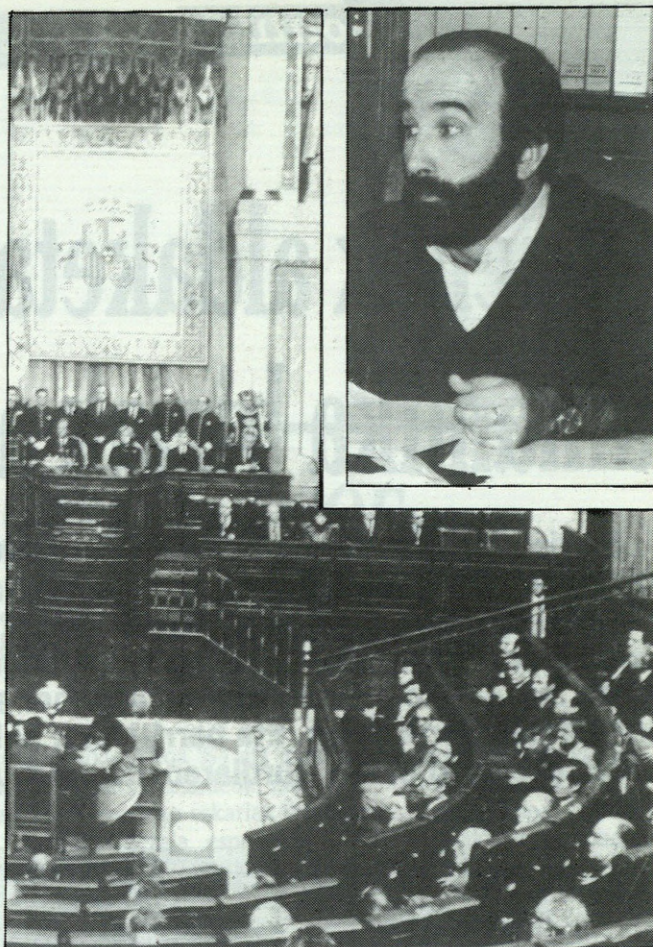
(1988 azaroa)

Juan Maria Bandrés: «Hutsik diraute gure eskuek»

(...) «Autodeterminazio eskubidearen ezagutza ez da nahi-
 kunde anbigua, burugabea, ez eta ere utopikoa... Autode-
 terminazio Eskubidearen nehin behineko ezagutzak ondorio
 garrantzitsuak lituzke Euskal Herriarentzat; honek posible
 bihurtuko lukeurrats galant bat ematea Euskal Herriko bizi-
 tza normalizatzeko zereginean... Eskuartearen zerbait dudala
 itzuli nahi dut Euskadira... baina oarain arte hutsik diraute
 gure eskuek».

(1978 urria)

Iñaki Esnaola: «Euskaldunon kontrako beste inposaketa da»

(...) «Projektu Konstituzionala: Espainiarra da, beraz atze-
 rritarra euskaldunontzat. Erregetza estatua inposatzen du;
 subirotasuna 'España'n datza, eta azken finean bere indar
 armatuetan, zeintzuk aberriaren batasuna edota ordenu
 konstituzionala arriskuan badakusate beren ordenua lege-
 ko guztiekin ezarri bait dezakete, eta beraiek erabakitzen
 dute noiz gertatzen hoenlako egoera. Sistima kapitalista
 konstituzionalizatzen du; atzeritar hizkuntza bat jakitera
 behartzen gaitu, espainiara, baina gure hizkuntza den eus-
 kara, ez du ez ikasten laguntzen, ez jakitera behartzen; He-
 go Euskadirako espezio egoerak konstituzionalizatzen du;
 nafar eta vascongadoen artean bereizten gaitu; Ipar Euska-
 direkiko harreman nazionalak ukatzen dizkigu; soldaduska
 gure lurraldetik at egitera behartzen digu; 40 urtez zapal-
 tzen gaituzten indar berberak inposatzen dizkigu; auton-
 mia fiskala ukatzen digu, eta berarekin, Euskal Herriaren
 zerbitzurako garapen ekonomikoaren posibilitatea.

Eta honela Konstituzioak duen hainbat artikulua adina. Az-
 ken finean, proiektu konstituzional honek 1937az geroztik
 jaio garenok beti ezagutu dugun zapalketa sozial eta nazio-
 nal bera ezartzen dizkigu.»

Horregatik, oraingoa ez da eritzizko arazoa. Orain aukera
 abertzale edota traidore izatea da, ez dago tarteko zubirik».

(1978)

Setienek aldaketak usaindu eta dinamika biziak aurrera jo

Berriro ere, Euskal Herria izan da estatu espainiarreko bihotzean protagonismoa hartu duen herria. Astelehenean Donostiako Setien gotzaiak 'Siglo XXI'an eskainitako hitzaldia bazen, asteartean Guardia Zibilaren DGren kontra ETAk buruturiko ekintza izan da aste honetako giroa markatu duten gertakariak. Eta berriro ere, politika instituzionalak gertakari hauen gudiaren atzetik mugitu behar izan du.

Setienek aldaketen beharra aldarrikatzeak euskal gizartearen borondatea bere egitea suposatu du.

Azken aldi honetan euskaldun aberzale bat «Siglo XXI»ra doan bakoitzean istilu frango sortzen da. Oraingoan Donostiako gotzai den Jose Maria Setieni egokitu zaio txanda, Espainiar Konstituzioari eta Hego Euskal Herriak behar duen bere Konstituzio antzeko zerbait buruz mintzatzerakoan erreazio desberdinak jaso ditu baina Madril inguruan sortutako mina adierazten dute Zuzenbide Konstituzionalean katedradun den Jimenez de Parga-ren hitzok, «Setien gotzaiak esandakoak disparate hutsak besterik ez dira». APk ere bereak adierazi ditu baina isiltasuna izan da PSOEn jarrera. Bertako alderdiek, berriro, 1978.eko Konstituzioaren aurrean azaltzen dituzten jarreraren arabera hartu dute 'Siglo XXI'ko hitzaldia.

Aldaketak usaindu Setienek?

Hala ere, Setien erotzat edo inozotzat hartu dutenei, oso oker dabilatzala gogoerazi beharko litzaieke. Egun, Autodetreminalazioaren eskubidearen monopolioa duen ezker abertzalea arriskutsu daitekeela ikusi du Setienek eta bere apurtxoak ipinitzen hasia da, zein epera inork jakin ez badaki ere, aldatzera doan zerbaitetan protagonismoa hartzeko asmoz, edo agian litekeena, besteei protagonismoa kendu asmoz. Orain 10 urte Añoveros-en hitzaldia gogoraztea besterik ez dago, orduan, Franco hil berria zela, eskabide zenbait luzatu zituen eta, egun Setien bezalatsu, erotzat hartua izan zen.

Arias Navarrok abioia eta, prestatu zituen Añoveros hau Africa, Ameriketara edo edonora eramateko, baldin eta bertako politikan esku hartzen ez bazuen. Paralelismoa ikusten da bederen.

Lehen aipatu bezala autodeterminazioaren eskakizuna, eta ondorioz Konstituzioaren aldaketaren bat egun eskatzen hastea, irakurketa gutxi du, edo Konstituzioa inposatu zuteneko 10 urte horien esperientziak jabetu dira edota moeta honetako zertzeladekin ezker abertzalegoari monopolioa kendu nahi zaio. Setien motza dela esaten dutenetakoa ez naiz ni.

Montpellier-en mintzo, Guardia Zibila tente

Astearte gauerdian berriz, Montpellier-en Mitterrand eta Gonzálezen arteko bilkura bezperan bertantxe, ETako komando batek Guardia Zibilaren bihotzean jotzen zuen. ETak eginiko azken eskaintza zertan denaren sintoma izan daiteke ere. Bestalde, ekintza honek Madril eta Hego Euskal Herriko hainbat egitura politiko lekuz mugitzen bazuen, Parisek estradizio berri bati ekiten dio; orain Mende-ko espetxean bi urtez egon den Jesus Jimenez Zurbano iruñearren txanda izan da. Estatu frantseseko PSK estradizio politika honi atxeki zaio eta Juan Carlos Arriagak zorte bera izan du.

Montpellier-eko hizketaldi honetan publiko egin den erabaki garrantzitsuetakoa Abiadura Handiko Trenaren gaia izan da. Mitsubishi aukera japoniarra bertan behera gelditu da, Alstom frantsesa eta Siemens alemaniarra gelditzen direlarik. Urte bukaerarako iragarri da azken erabakia baina, berriro ere, Corcuera ministrari espainiarrak bereak eta bi esan ditu —honez gero ez harritzen hasiak gara— eta moeta honetako lehen tren hau 'etarrez bete' etortzea atsegingo lukeela adierazi du. Honelako adierazpenekin erabakia ekonomikoa ala politikoa den argitzen laguntzen ari da Corcuera.

ELA sindikatuak lemazaina aldatu

14rako grebara eginiko deialdiarekin langileagoa mugitzen hasia da estatu espainiar mailan, baina, aidanez, ELA/STVn urak lehendik nahasturik zebiltzan. Prentsa konturatu denerako azken hamarkada honetan sindikatu honen lema zuzendu duen Alfonso Etxebarría idazkari orokorra aldatua izan da, eta bere ordeiz, Jose Elorrieta ipinia. Kargu honetan hainbat urte eramateak bizio eta dinamika okerrak sortu omen ditu sindikatuaren egiturak ahul gelditu arte. Sindikalista esperientzi handiadun honek bere burua arriskuan ikusi zuenean Xabier Arzalluzengana jo omen zuen, ustezko oker horiei konponbideren bat eman nahian baina ELA sindikatu familek ez diote barkamenik eman. Afera guzti hau ohizkoa ez den sekretismo hertsu baten inguruan suertatu da eta argitasun gehiegirik ez du eskaini sindikatu honetako zuzendaritzak. Hala ere, Egin egunkariak azaldu duenez, sindikatu honek Hego Euskal Herriko arazo ekonomiko-politikoetaz gehiago arduratzeko bideari atxeki behar omen zaio, abertzaletasuna langilegoaren baitan ezar dadin.

Elkartasuna areagotu eta debekuak ugaritu

Eta gizarte mailan politikaren dinamika bizia eta korapilatsua jazotzen ari bada, estatu frantseseko espetxeetan gose greban ari diren euskal preso politikoek ez dute etsitzen. Beren eskabi-deak betetzen ez direnez, 30. eguna laister joko dute elikagairik irentsi gabe eta estatu espainiarrean kausitzen direnak ere, bereari eusten ari dira, inkomunikazio grebari alegia. Kolektibo honenkin bat etorritz, Donostiako Santa Maria elizan entzerraturik daudenek bonba abisu eta poliziaren mutur sartzea hurbilagotik sentitzen hasi dira eta Hendaian entzerratzea lortu zutenak berehala kaleratuak suertatu ziren. Bestalde, kale presioak nabarmenagoak bihurtzen ari dira, espetxeetara martxak (moztuak eta erreprimituak), igandeetako senideen enkartelamenduak, manifestapenak... Era berean, Elkartasuna debekuan bihurtzen ari denean ez dago normaltasunerako borondaterik inondik ikusten.

Ezin ahaztu, azaroak 28an Hego Euskal Herriko errepide ta trenbideen mozketek adierazten duten indarra, zeren beste borroka moeta antolatutako burutze eta asimilatze gaitasuna orain arte ikusi ez zen indarraren adierazle bait da.

INAKI ZUBIONDO

1993rako PSOEren eskenatoki ekonomikoa (1)

URTERO hazkunde ekonomikoa %4 eta inflazioa %3 dira pspezialisten helburuak 1993ko hasierako. Bestaldetik, inbertsioa eta kontsumoa beheratuz joanen dira beraien ustez. Barneko eskariak (kontsumoa eta inbertsioa) hazkundera ekonomikoa mantendu dezala espero zen helburu makroekonomikoak PSOEek aurkeztu zituenean, ikus ondoko kuadroa:

Eskenatoki makroekonomikoa Hazkunderaren tasak

	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Barne Produkzio Gordina	5,2	4,5	4,0	3,5	4,0	4,6
Kontsumo pribatua	5,2	4,2	3,3	3,2	3,5	3,6
Inbertsioa	14,4	12,2	8,7	7,5	7,5	7,8
Esportazioak	6,7	8,0	7,5	6,5	8,5	10,5
Inportazioak	21,4	15,0	10,5	9,5	9,2	9,3
Inflazioa	4,6	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Mentx publikoa (BPGaren %)	3,6	4,0	3,7	2,5	1,4	0,3

GOIKO kuadroan ikus daitekeenez, kontrolatu behar dena inflazioa da. Baina lehen irakurketa gaizki agertzen zaigu, zeren inflazioak jadanik %3a gainditu bait du.

1982an pspezialistek 8.000 lanpostu aurkeztu bazuten gaur inflazioa %3a aurkeztu dute eta gainditu egin dute. Hala ere, hor irauten dute tente. pentsatu behar da petrolioaren prezioa jeitsi egin dela, eta halaz guztiz, ez dira gai izan inflazioa kontrolatzeko, nahiz eta langabeziak izugarritzko maila altuan segitu.

Inflazioaren %3ak garrantzi handia dauka, zeren, pspezialistentzat hauxe bait da soldataren igoerak neurtuko dituen indize bakarra. Beraz, lehen prebisioan, berriro ere, hanka sartze on bat egon da, eta hemen ez da ezer pasatzen, ez inongo ministrari dimititu. Ondorioa badakigu zein den: alokairuak 'moderatu' behar dira pspezialistentzat inflazioaren kausa garrantzitsua (bakarra?) alokairuaren igoera bide da. Omen da. Ala ez dakigu zer den.

JOSEBA TOBAR-ARBULU

Euskal Preso Politikoak borrokan

**Maison D'Arret de Fresnes: 1 Avenue de la division Lecrec
94261 FRESNES CX**

Arrospide Sarasola, Santiago
Gimon, Xabier
Txabarri Lopetegi, Imanol
Etxebarren Elordui, Jesus
Garcia Mertzian, Karmelo
Etxebarria Garmendia, Juan Carlos
Perez Alonso, Felix
Oteiza Olazabal, Aitor
Arin Bastarrika, Xabier
Madariaga Agirre, Julen
Etxeto, Christian
Derguy, Dannel

**Maison D'Arret de La Sante: Rue de la Santé,
75013 PARIS**

Pujana Alberdi, Iñaki
Makazaga Urrutia, Xabier
Zalakain, Mikel
Zubillaga, Xabino

Maison D'Arret La Citadelle: 17410 ST. MARTIN DE RE

Hernandez Llanosa, Patxi
Lasa Mitxelena, Juan Lorenzo

**Maison D'Arret de Tulle: 1 Rue Souhum Prolonga.
19272 TULLE**

De Luis Astarloa, Fernando

**Maison D'Arret de Perigueux: Place Beleyne
24000 PERIGUEUX**

Urdanpilleta Goenaga, Joxe Mari

Maison Centrale de St. Maur: 36250 ST MAUR

Martinez de la Fuente, J. Ramon

**Maison D'Arret de Poitiers: 209 Rue Faubourg du P.N.
86000 POITIERS**

Rodriguez, Niko

**Centre Penitencier de Femme de Fleury Merogis:
91700 ST GENEVIEVE DES BOIS**

Fagoaga, Mª Carmen
Pascual González, Blanki

**Centre Penitencier Fleury Merogis:
91700 ST GENEVIEVE DES BOIS**

Martinez Olasagarre, Roberto
Arrieta Zubimendi, Jose

Maison D'Arret de Lannemezan: 65300 LANNEMEZAN

Bergaretxe Unamuno, Agustin
Ansola Larrañaga, Pello

**Maison D'Arret de Pau: 14 bis Rue Viard
64000 PAU**

Osa Arozena, Jesus Mari
Zabaleta Mendi, Gotzon
Pikabea Burruntza, Iñaki

Maison D'Arret de Eysses: 47307 VILLENEUVE SUR LOT

Ezkerra, Mikel

**Maison D'Arret de Baiona: Rue Charles Floquet
64100 BAIONA**

Aldazabal Goizueta, Emilio

MURET

Garalde Bedialauneta, Isidro

Idatz iezaiezu!!!

AMNISTIAREN ALDEKO BATZORDEA

GAT 1.025

AUKERATU AL DITUZU GABONETAKO OPORRAK?

Indonesia, aurpegi diplomatikoren atzetik

Timor eta Papua, genozidiorik gordeenak

165 milioi bizilagunekin, %60a Java eta Madura irletan konzentratuak, munduan boskarren estaturik populutsuena da Indonesia. Asia hegoekialdeko bost estatu batzen dituen ASEAN erakundean protagonista izaten dira eurak. Nixonek Indonesiaz esan zuen: «eskualdeko errekurtsio iturriak opa-roena da eta alderdi hartako herrialderik desiragarriena».

Antigualeko armez defenditzen dute papuatarrek beren lur pusketa zaharra.

Indonesiatik salaketa heldu zaigu, Jakartako gobernuak daraman politikaren gain. Gauza jakina da 1965ean Suharno-ren erregimenaren kontra eman zuten kolpearen ondoren sekulako triskantzak egin zituztela militarrek, aro modernoek ezagutzen dituzten sarraskietarik odoltsuenetako bat. Berehala milioi bat inguru lagun akabatu zuten, eta 1979ra bitarte beste ehundaka mila pertsonak bizitza galtzea zer den ezagutu zuten.

Ezkerotik PKI, alderdi komunistak alegia, ez du bururik jaso, nahiz eta militarrek sarritan aipatzen duten, erreprezioaren aitzaki. Askoz eraginkorrago direnak islamzaleak ditugu, hondar urteetan atentatu batzuk ere burutu dituztenak eta 82ko hauteskundeetan —PPP alderdiaren eskutik— botoetarik %27a altxatu zutenak.

Txunditzeko moduko migraketa behartua

Erregimenak estuki kontrolatuta du populazioa. Lehenago «ez konpromezuzko zertifikatuak» banatzen zituen, berrikiago pertsonaren «garbitasuna» egiaztatzen dute: bigarren edo hirugarren belaunaldian «inplikaturiko» norbait izan dutenak dirateke horren arabera susmagarri.

Indonesiako jendea, handik etorritako Carmel Budiardjo-k arestian Europako prentsari jakinarazi dionez, nahiko pasiboa izaten da, ez bait du Timor edo Papua aldekoek bezala erresistentzia grina, edo kemenik erausten; ez da han presoan aldeko batzorde efektiborik izan, kexatzen da Budiardjo, Chilen edo Hegoafrikan izan diren bezala, eta munduak hango krimenez ezjakinean dirau.

Papuan desberdina da. Baso jendea izaten da, «aski primitiboa» esan ohi den bezala, neederlandarrek behin ere kontrolatu ez zuena, eta inoren okupaziorik behin ere onartu ez duena. 1967an, erreprezioaren gehiagotzearekin, OPM erakundea sortu zen, ia inoiz munduaren belarrietara iristen ez diren eta iristekotan bi urtetako atzerapenaz iristen diren ekin-tzak burutzen dituen.

Militarren ustez irla haiek «infrapopulaturik» daude, beraz Javatik-eta jendea eramaki dute, bi-hiru hektareatako lur puskak ematen dizkiote, eta kolonizazioa eragiten. Irla horietarantza bideratu jendetza 4 bat milioitakoa da dagoeneko, eta hemendik hamabost urteren buruko beste 65 milioi emigrarazteko proiektuak omen dituzte.

Ekialde Timor-ekoa, makur gabeko herria

Horrekin-eta oihana gutxitzen ari zaie abiadan, 49 milioi hektarea galdu dira dagoeneko —eta oihan tipo horretako mundu guztiko lurraldeetarik %10a dago Indonesiaren kontrolaren pean. Horrekin bat, etno-genozidioa, 300 etniez nortasun javatar bakar bat sortu gura dute eta. Munduko Bankuak eta mendebaldeko gobernuak erabat laguntzen dute horretan, eta Jakartak, hitz egin nahiko balu ere, isilik egon beharko luke, petrolioaren prezioak jeisten hasi zirenez geroz potentziagandiko menpekotasuna areagotu bait da.

Genozidioaz ari garelarik, ezinbestez ti-mortarrekin burutu bidean dutena aipatu behar. Portugesek indonesiarren eskue-tan utzirik kolonia honetan munduko txikiziorik basatienetakoak egin dira, eta mundu «zibilizatu» zein «komunista» inor gutxi asaldatu da. Populazioaren heren bat hil dute, halaz ere borroka armatua ez da nonbait gelditu, horri buruz desin-formazioa izugarria da baina. Orain bertako ume batzuk eskoletara eramaten omen dituztela eta, Timor-eko herriak oso garbi esaten du, berek horrelako adabakirik ez, baina autodeterminazioa nahi dutela erabat —baina oso neke, kurdoek esate batera bezain neke daukatela esan-gu genuke.

PABLO SASTRE

Dagoeneko martxan Udalak euskalduntzeko kanpaina

EHE: Euskal Herriaren izaera elebakarraren bidetik

Euskal Herrian Euskaraz taldea sortu zenetik, gure gizartearen esparru guztietan euskararen normalkuntza lortu dadin lanean ari da. Honako honetan "Herri elebakarren" aldeko kanpaina baten berri ematera datozkigu gure orriota. Dagoeneko martxan dagoen kanpaina honen berri jakiteko EHEko kide batekin mintzatu gara.

Duela bederatzi urte Euskal Herrian Euskaraz taldea sortu zeneko arrazoietako bat, euskararen aldeko presio soziala bultzatzea izan zen, «hasieran oso indartsu hasi ginen presio hori eragiten, baina gero baretasun epe bat izan genuen. Baretasun hori gainditzeko, berriro inbarberritu gara eta orain burutu behar dugun kanpaina modukoak egi-tera ekin diogu».

Duela bospasei urte EHEk "Euskara benetan gure udaletan" kanpainari ekin zion, «ildo horretatik jarraituz, aurten herri elebakarren aldeko kanpaina burutzeko asmoa dugu, hau da lurraldetasunezko herri elebakartasuna aldarrikatzen dugu». Erdaldunen kopurua handia izanik, oztopo ugari izango ditu kanpaina honek zenbait udaletan, «herri asko erdaldundurik daude, eta oraintxe bertan ezin dugu herri guztietan elebakartasuna aldarrikatu, baina elebakartasunaz funtzionatu dezaketen herri asko daude, eta hain zuzen hor aldarrikatzen dugu elebakartasuna, horretarako udalei zuzentzen gataizkiolarik».

Mozioak udaletxeetan

Kanpaina hegoaldeko lau herrialde-tako herri euskaldun guztietara zabalduko da, «Arabian adibidez, ez dago herri euskaldunik, baina bai gainontzeko herrialdetan: Gipuzkoan 33ren bat, Na-

farroan 27 eta Bizkaian 40 inguru». Herri euskaldunetz hitzegiterakoan, biztanlegoaren ehuneko larogeia baino gehiago euskaldunak diren herriei buruz mintzatzen dira EHEkoak, «herri batean biztanlegoaren artean euskaldun kopuru hori baldin badago, herri hori euskalduna da, eta aisa funtziona dezake euskaraz, baldin eta administrazio horrek borondate politikoa badu».

Udalen euskalduntzeari buruz hitzegiterakoan, beti azaltzen dira mahai gainean Eusko jaurlaritzak atera behar omen dituen —noizbait hauek kalera-itzeko asmoa baldin badu behintzat— "hizkuntz perfilak", «aspaldidanik aldarrikatzen ari dira berehala kaleratuko dituztela, baina denbora aurrera doa. Guk ez dakigu "hizkuntz perfilak" zer esango duten, agian herri euskaldunak euskara hutses funtzionatzeko hasi behar dutela azaltzen dute, baina orain arte administrazioak erakutsi digun praktikari bagagozkio, hori ezinezkoa dela esan daiteke, hemendik aurrera ere ez dutela hori proposatuko ez bait zaie inongo borondate politikorik ikusi».

«Mozio honetan, udala euskara hutses funtzionatzen hastea eta erabakia herri-ritar guztiei adieraztea eskatzen dugu».

Kanpaina honen ardatz nagusienetarikoa bat, euskaldun portzentaia hori gaintzen duten herrietako udaletxeetan mozioak aurkeztea izango da, «mozio horretan, udala euskara hutsez funtzionatzen hastea eta erabakia herritar guztiari adieraztea eskatzen dugu. Udalak noski, prozesu hau erreztu beharko luke».

Borondate politikoaren menpe

Nahiz eta EHE izan kanpaina honen sortzailea, garbi dago alderdi politikoaren borondatearen arabera aurrera atera ahal izango duela honelako proiektu batek, «guzti hau indar politikoaren arabera dago, eta gaur egungo errealitateak erakutsi digunez, alderdi guztiak ez daude inolaz ere ados honelako arazo baten aurrean». Mozio hau herri txiki batzutan bakarrik onartuko balitz, aurrerapauso garrantzitsu bat izango litzateke; orain arte nagusitu izan den elebitasunaren leloa gaintuko bait litzateke, «gure asmoa mozioa onartzen duten herrien arteko nolabaiteko elkartasuna lortzea da, bestentzako gainera eredu bat izango litzatekeelarik».

Jakin badakite ordea EHEkoek oztopo frango aurkituko dituztela bidean, konstituzioaren aurka bait doa honelako proiektu bat, «konstituzioaren 3. artikulua arabera erdara ikasi eta erabili beharra daukagu, baina euskara ikastea ez da derrigorrezkoa, eskubide pertsonal bat baizik. Konstituzioaren aurka egote honetik etorri datorriguke erasorik handienak, beraz horren aurka egiteko ere gai izan behar dugu».

Marko politikoa aldatu beharra

Beharra eta eskubidearen arteko tirabira honen inguruan, legearen irakurketa anitz egin daitezke, «euskara eskubide bat denez, administrazioak euskara hutsezko funtzionamendua ziurtatu beharra dauka. Udaletxe batek administrazioari euskara hutsezko funtzionamendua eskatzen baldin badio, hau euskaraz zuzendu behar zaio udaletxe horri, eta hori ezin daiteke atzera botan».

Egunotan hamar urte bete behar diuten konstituzio hau euskararen alderditik ere desagokia dela behin eta berriaz geratzen da begibistan, «ez dago inongo borondaterik konstituzio hori puskatzeko, eta hemengo alderdi gehienek "amen" egiten diote. Konstituzioa aldatu beharra dago, eta horrek marko politikoa aldatu beharra adierazten du, Euskal Herria berreuskaldundu nahi baldin badugu behintzat. Hau aldatzen ez den bitartean euskararen normal-kuntza oso urruti dago».

I.GOIKOETXEA

EKBk euskararen egoera salatzen du "Ley del Vascuence"

delakoaren aurkako ihardunaldiak

Iadanik bi urte pasa dira Nafar Go-bernuak "Ley del Vascuence" delakoa martxan jarri zuenetik. Lege honek eduki duen eragina aztertzeko, EKBk euskararen aldeko kanpaina bat bultzatu nahi du Iruñean, bide batez euskararen egoera salatu nahi delarik.

Lege honen arabera euskararen posibilitateak erabat murriztuta aurkitzen dira: geografikoki euskararen eskubideak eremu minimo batetara murriztuak izan dira, baina hauetan ere euskararen alde egin daitekeen lanari mila traba jartzen zaizkio. Bizkaiko EKBko arduraduna den Gotzon Cabeza Urkiagaren ustez «indioen erreserba modura aurkitzen dira euskal hiztunak. Eta hortik kanpo ez du ofizialtasunik, ez dauka inolako eskubiderik lurralde konkretu hauetan ezezik».

Egoera honela dela, EKBk instituzioek laguntzarik emango ez dutela-

koan herriaren kontzientziazio kanpaina bati ekin dio. Kanpaina honetan "Ley del Vascuence" delakoak izan duen eragina eta honi aurre egiteko irtenbideak aurkitzea da helburua, «euskal giroa berotzeko propaganda egin beharra dago, zeren azken bolada honetan asko jeitsi da euskararen aldeko giroa, eta ez Nafarroan bakarrik, Euskal Herri ososan baizik. Nahi duguna da jendeak jakin dezan zer gertatzen den eta zer suposatzen duen lege honek», diosku Gotzon Cabeza Urkiagak.

Ekintza ugari burutzen ari dira egunotan Iruñean: hitzaldiak, mahainguruak... ekintza hauen artean, abenduaren hamarrean manifestazio nazional bat ospatuko da Iruñean, "Erasoen aurka eutsi euskarari" lelopean; EKBk euskaldun orori luzatzen diolarik deia Manifestazio honetan parte hartzeko.

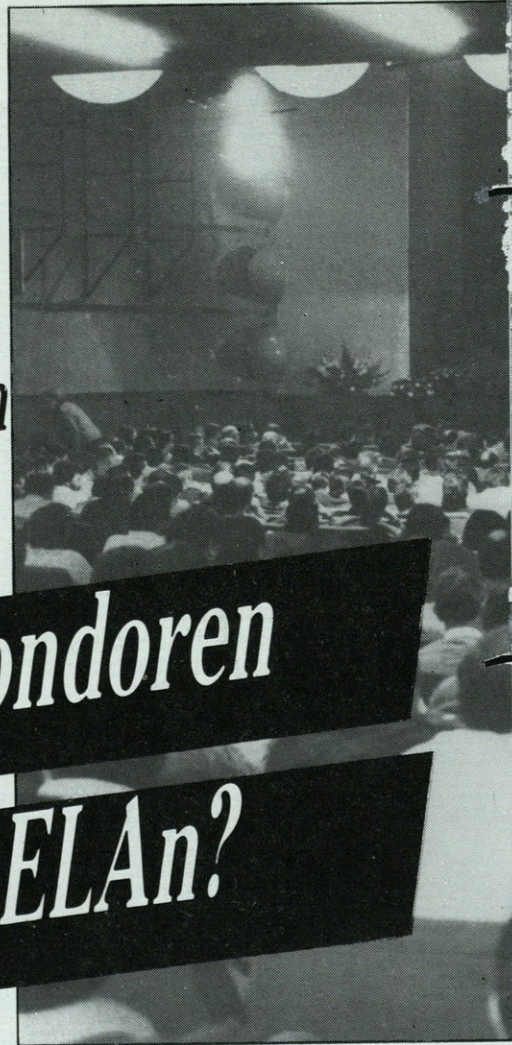
Sindikatu barruko tirabiren ostean
zuzendari orokorra dimititu erazi

Alfonso Etxeberriaren ondoren nondik joko du haizeak ELAn?

Azaroak 24an, asteazkenez, haizatu zen ezusteko berria: 12 urtez ELAko idazkari orokorra izandako Alfonso Etxeberria dimititu erazi eta bere kargua, José Elorrietak, orain bitartean prentsa arduraduna bera, hartzen du. Derrepentean, hainbat zurrumurru plazaratzen da, erabaki honen atzean sindikatuaren norabide aldaketa, PNVren esku sartzea eta zatiketaren arrastoak iragarritz.

Azaroak 24, asteazkena: batzorde nazionala gau osoz biltzartuta egon ostean, nota labur batetan aditzera eman zuenez, komenigarritzat jotzen zen idazkaritza orokorraren errelebua «neurri honek sindikatuaren indartzea eta dinamizatzea ekarriko duelakoan». Ustekabeko notizia bazen ere, kurioski, astelehenez, bi egun lehenago alegia, El Correo Español-ek bazekien horren berri. Hitzotan mintzo zen egunkari honetako kronika: «Alfonso Etxeberriarekiko kritiko azaltzen diren zenbaitzuek

—zioen— bere aldaketa bultzatu asmoz indar-golpe bat ematekotan dabilta; aurrerago, erreboltaren eragile izan zitezkeen izenak botatzen zituen: «José Miguel Mendoza, erreibindikazio ekintzatarako idazkaria; José Antonio Zestoa, Gipuzkoako zuzendaria eta José Elorrieta, prentsa eta komunikabideen arduradun», zeintzuek Alfonso Etxeberriari hainbat abusu leporatzen zioten, hauexek hain zuzen: potere gehiegi biltzearena, iniziatibak sistematikoki boikoteatzearena, gauzak honela,

Alfonso Etxeberriak sindikatua bere gain hartu

sindikatuaren garapena arrazoitzat aipatuz, bere aldaketa eskatzen zutelarik.

III. Kongresutik aurrerantzean, zeinaren ondoren ELA-STV indarturik atera-

ELAren 75 urteak VI kongresuarekin ospatu zituzten, 76an hain zuzen. Alfonso Etxeberria beharrezkotzat hartzen zuten orduan...

tu zueneko, duela ja 12 urte.

tzen den 60. hamarkadako hamaika zatiketen sasoia gaindituta, Alfonso Etxeberriak idazkaritza orokorra bere esku izan duen urteotan, atzora bitartean, oso modu pertsonalista batez eta agin-

keriazko jarrera erabiliz jokatu duela esan da egunotan han-hemenka. «Bera eta gutxi batzuren artean hartzen ziren sindikatuko erabaki nagusiak» aitatu digute gure iturriek ere, Alfonso Etxeberriaren dimisioa eskatzeko arrazoiatarik bat bederen haxe izan dela ziurtatu zaigularik, José Elorrieta zuzendari berriak, hitz xamurragez halere, arrazoitu duen bezalatsu. «Azken batean, krisia piztu duena, aspalditik zetorren afera baten lehertzea baino ez da —argudiatu digu ELA-kide batek bestalde—; sindikatuaren estrukturek mutu zirauten aspaldi honetan, eta jendea, azken erabakien nortea ikusita, Euskaldunakoa kasu, mogitzen hasia zen estrukturen dinamizatu beharraz kezkatuta».

«Hain zuzen ere, batzar nazionalen eztatidatzea proposaturiko gai batek sortarazi du krisia» esan dio Elorrietak ARGIAri, «Alfonsok ez zuen eztatidatzerik nahi, eta honen aurrean, 36 partaideetatik 31ren adostasunez bere dimisioaren eskatu beharrean aurkitu gara».

Eta hau al da guztia? Alfonso Etxeberriaren sindikatuarekiko jarrera soila? Beste inolako arrazoirik ez al da egon erabaki horren gauzatzeko orduan? Gure iturrien ustetan, guzti honen aztertzeko oso kontutan hartu beharreko datua litzateke ELA-k egun daramakien lerroaren arakatzea, «lerro aseptikoa erabat, euskal arazo nazionalak alboratzen dituen, anbiguo, eta noski, honek bere kosteak dakartzio; guzti honi zuzendaritza zorrotz batek sortarazi dituen arazoak gehitzen badizkio, hurbildu gaitezke pittin bat arazoaren mamira».

«Hemendik aurrerantzean, aurkake-ta pertsonalak izango dituzte sindikatuan —argitu digu iturri berak—; hain zuzen ere, ELAko zenbait jenderen eritziz, CCOO eta UGTren lerrotik jarraituz gero behera egin dezakete, eta bestalde, hor dago LAB, gero eta indarrenago». Arrazoiaketa honi atxekiz, bere garaian Euskaldunakoarekin hartu erabakiak barru kontraesanak areagotu besterik ez zituela egin argudiatu digu. «Ez da ahaztu behar ELAren sustrai historikoak Euskaldunak daudela, hantxe sortu zela».

Bestalde, sindikatuan nahasturik dauden fameliek zerikusirik ba al dute egungo hausturarekin? Horra hor beste galdera klabea. «Hor diraute hiru familia, PNV eta EA, lehena segidismo politikoaren egiten, eta bigarrena aurrekoarekin muturtuta dagoena, eta Euskal Askapen Nazionalerako militante zenbait ere, beraz, egun elkar jotzen duten hiru indar». Eta garai batean denak batera sartu ziren EEko militanteak zertan dira? «CCOOrak jarri dituzte begiak, ikusirik hasieran pentsatzen zutena, ELAko arduretzaz jabetzea hain zuzen, ezinezkoa izan zaiela».

Airean gelditzen dira halere hainbat galdera, gaur eta orain, erantzuten gaitzak: ze familiak eragin du krisia? noren esku dago egun ELA? Zein errola jokatu du PNVk zatiketa honetan? Ze Alfonso Etxeberriak, bere burua arriskuan zekusala, Arzallusengana joan bait zen laguntza eske, ja kargua galduta, «guzti-guztia PNVren montai izan zela» epaitu zuelarik. Aldiz, honetaz zer zion elorrietari galdetu zitzaionean, «ez daukat hitz horien berri» labur batez erantzun zuen, gu guztion horri buruzko dudak zuzpertuz ezbairik gabe.

Hainbat eritzi ELAren inguruan

Gauza erabat isildu da, inork ez du piperririk esan nahi krisiari buruz. Hala xe erantzuten zion ARGIAri adibidez, Jesus Insausti «Uzturre»k, ELA osatutako gizona bera: «nik ELAri egin diezaiokekan onik haundiena momentu honetan isilik egotea da». Hitz haundiak

José Elorrieta, ELAko idazkari orokorra:

«Leader karismatiko bat aldatzeko erabakia izan da gurea»

ARGIA: Zerk eraginda eman da al daketa hau?

JOSE ELORRIETA: Hor ez da egon irteferentzia politikorik, ez antzeko gauzarik. Nola izan den? Ja bada denbora sindikatu barruan debate gehiago eman behar denaz mintzo garela, eta beno, dinamika baten barruan konprometzu sindikal batzuren hartu beharra dakusagula. Gertatu dena zera izan da: momentu batean proposamen bat planteatzen da organu batetara eta Alfonsok ez du onartzen proposamen hori batzorde nazionalan eztabaidatzea, eta orduan, puntu honetan, krisia sortzen da. Puntu horretaraino ez dago krisisik, prozesu normala baino. Beno, zera, Alfonsok ezezkoa ematen duenean, Biltzar nazionala biltzen da eta erabakitzen da gauzak ezin dutela betikoan jarraitu, estrukturak eztabaidatu eta erabakitzeke daudela eta honen aurrean, Alfonsoren dimisioa eskatzen dugu.

A: Guzti honen atzean ez al dago inongo arrazoi politikorik?

J.E.: Ez, ez. Hor prozesu sindikal nahi-ko luzea baino ez dago, batzuk era batera pentsatzen genuen eta heldu da une konkretu bat lehertu egin dela. Ze gauza bat da Alfonso a dos ez egotea, hori normala da demokrazia batetan, baina eztabaidarako bidea istea... ja krisis oso sakona da, ze horrek esan nahi du, organu batetan ezin direla gauza normalak tratatu sikiera.

A: Aipatu da korrante ezberdinen arteko tentsioa dela guzti hau.

J.E.: Azkeneko Batzar nazionaleko bozketan, 36 partaideetatik 31k erre-

leboa onartu zuten eta bakarrik botu bi egon ziren kontra. Non dira beraz, zuk diozun korranteak?

A: PNV eta EAren arteko banaketak izan al du eraginik erabaki honetan?

J.E.: Ez, ez. Ezertxo ere ez. Kontutan hartu behar zatiketa gertatu zen momentu hartan sindikatua ez zela ezertan agertu. Orain gogoratu dira...

Ze izan da Alfonso Etxeberria ELAn?

J.E.: Bera leader karismatiko bat izan da, eta karo, uler daiteke bere kasako pertsona bat gaurko momentuan moldatuta edota ohituta ez egotea organizazioa beste forma batez eramateko orduan. Pertsona oso baliagarria izan da garai batetan, eta ELA gaur egun dagoen lekuan badago Alfonso Etxe-

berriarengatik da hain zuzen. Azken batean, leader karismatiko hori aldatzeko erabakia izan da gurea.

A: Aurrerantzean ze joera edota ze bide hartuko du sindikatuak?

J.E.: Guk ez dugu maila sakoneko aldatetarik egingo, oinarrian ez dugu aldeketarik egingen, harreman organikoak beti bezala jarraituko dute. Ez dugu nahi politika partidistatik sindikatu barruan eta ez dugu onartuko hori. Orain bezala errebindikatibo izaten jarraituko du sindikatuak eta autonomia osoz jokatu dute federazioek beren lanean.

A: Baina ez al zaio beharrezko sindikatu bati politikoki definitzea?

J.E.: Gauza bat da sindikatu abertzale izatea eta horren arabera konprometzu konkretu batzuk hartzea. Esate baterako LOAParen kasuan, Gernikako Estatutuarekin... hartu ziren erabaki batzuk abertzale garen neurrian, baina ez dira izan planteamendu partidistak eta ez dira izango ere.

A: Bai administrazio mailan bai Euskaldunari buruz eman diren politikek izan al du eraginik Alfonso Etxeberria dimititzeak?

J.E.: Ez, ez. Euskaldun kasu ELAk planteatu duen politika pentsatzen dugu politika ona izan zela, gertatzen da ondorioak ez direla izan hain onak, ze Euskalduna itxi egin da eta beno, pentsatzen dugu horren errua ez dela gurea.

A: Zenbat tendentzia dago sindikatu barruan?

J.E.: Hor ez dago talderik, ez da posible talderik egotea.

erabili ditu ordea Alfonso Etxeberria epaitzerakoan: «ni bolara batean ez nintzen a dos egon berarekin duela 10 urte egon ziren gorabehera haietan, baina azkar ohartu nintzen izan zitekeen gizonik egokiena zela ELA aurrera eramateko, eta bere modura, bakoitzak bere gauzak izaten bait ditu, nik uste dut txalogarria dela Alfonsok 12 urteotan egin duen lana».

CCOOek esan digunez, ez dute inongo analisiarik egin zuzendaritzaren aldatetari buruz, hori bai, espero dute

aurrerantzean «bi sindikatuen arteko erlazioa hobetzearen mesedetan izan dadila». UGTk berriz, ez du ezertan muturrik sartu nahi ELAren baitan bizi duten krisialdian. «Ez da gure ohitura. Ez dugu gainera horren zergaitien eta ondorenen azterketetan murgildu nahi. Aztertuko duguna aurrera begirako erlazioen nondik norakoa izanen da».

LABek analisia zehatzago bat eskeini nahi izan digu: «azken urteotan, gatazka haundietan behinik behin, UGT eta CCOOen ispilu izan da, jarrera desmobilizatzailea erakutsi du sozial mailako arazoetan, eta are gogorrago dena, nazional mailakoetan; eta gaur edo bihar horren ordaina jaso beharko du». Aldaketarik emanen al da oraingoan?: «Ez da aldatetarik egongo —diote—, funtsezko aldatetarik behintzat».

LOREN ARISTI

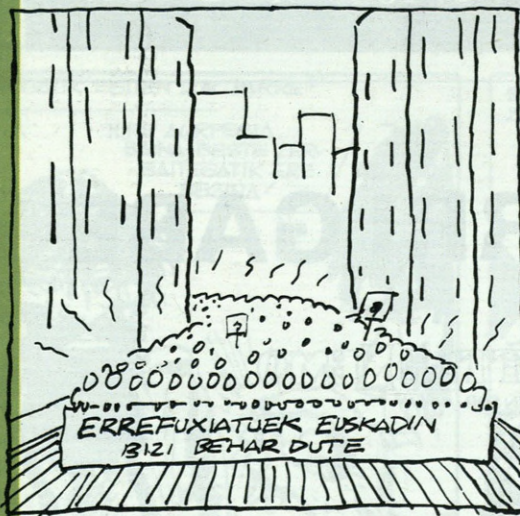
ARGIA

K O M I K I A

128. zenbakia

BOKARTA

-MORAU TA MATIN-

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

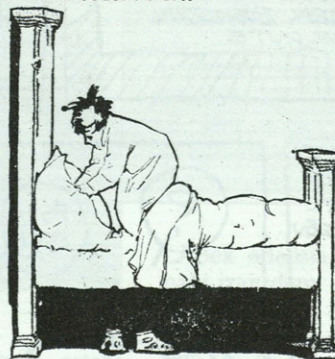
☎ 271050 eta 270447

EZ UTZI IRAKURRI GABE

LITTLE NEMO
WINSOR MCCAY

LITTLE NEMO
WINSOR MCCAY

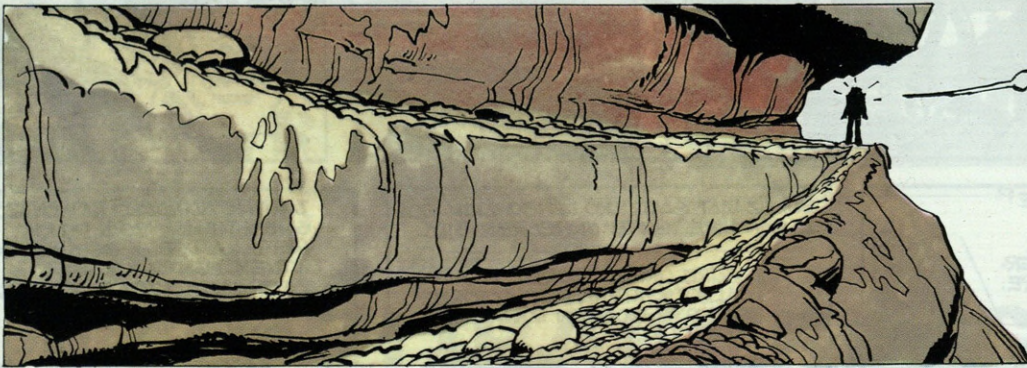

NEMO TXIKI Aren ametsak ezagutzen al dituzu?
Larogei urte dituen komik honek, beste larogei urtetan irrifar
eta goza araziko dizu

TTARTTALO Argitaletxea

OROIT HADI,

ETA
ORAIN?...?
NORA JO?...?
EDONOIZ, OHARGABEAN,
BILATZEN DUDANAREN
ALDAMENEAN
IRAGAITEKO
ARRISKUTAN NABIL,
HORI DUK
TXARRENA!...

ZE... ZER GERTATZEN ZAIT?... HORRA
BURUA BERRIRO HASTEN ZAIDALA, ZORABIATZEN
!...

JONATHAN...

Jarraituko da.

Antxeta
Argitaletxea

ZORO
HORI...

ZARPAILA BAI...
ITSUSIA NINTZELA
ESATEA...BENETAN...

HORREN
ITSUSIA
AL NAIZ?

HILIK ZEGOK?

BAI!

ABENTURA GAIZKI BUKATU DUK...
ANBIGUITÉ ETA MARINEL BATZU
HILIK, "FORTUNA REAL" EKO AL-
TXORRA BEHIN BETIRAKO DESA-
GERTU DUK, ZORO HORREK
AMAIERA BILATU DIK ETA IRLA
HONEK XARMA GALDU...ORDU GU-
TXITAN DENA HONDATU DIAGU...

ENTZUN... EGIA DA-
KIGUN BAKARRAK
GEU GAITUK...

ZER ESAN
NAHI DUK?

BEGIRA, CORTO... ORAIN-
DIK ERE HIRU BATEKO
ZEUZKEAGU ETA INORK
EZ ZEKIK IADA EZ DA
GOELA ALTXORRIK.
SEKRETUA GORDETZEN
BADIAGU ETA KARTAK
ENKANTEAN SALTZEN
BADITU...G...

GURE
LANKIDEEKIKO
LEIALTASUN
FALTA IZANGO
HUKE.

HAIK ERE
BERDIN
JOKATUKO
LUKETE
GUREKIN.

HIK
USTE?

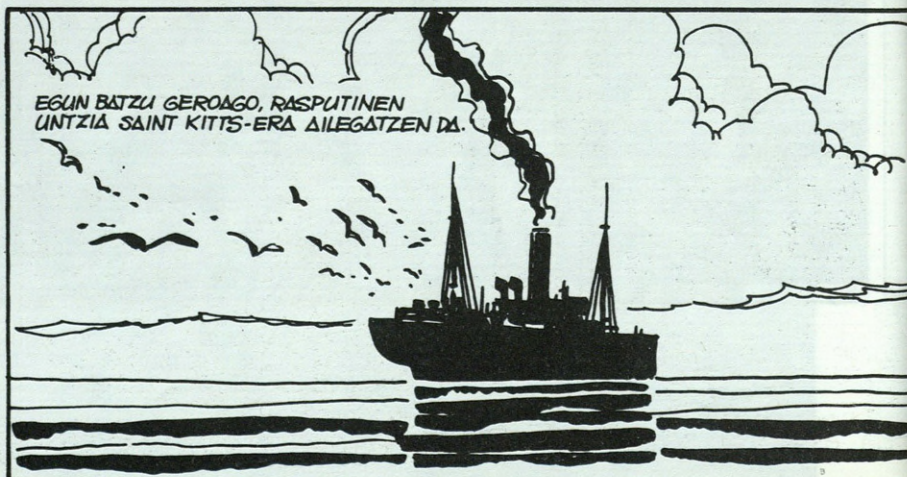
SEGURU? GAINERA
HORRELA DIRUAAREN
PARTE BAT BERRES-
KURATUKO DIAGU.
MEREZI ERE ME-
REZI DIAGU, EZTA?

HIK ESATEN
BADUK HALA
IZANGO
DUK...

ETA GAINERA BARRE EGINGO DIAGU EZ
DAGOENAREN BILA HONDORATUKO
DIRENAK IKUSTEN.

HORI GEHIAGO
GUSTATZEN ZA-
DAK, RASPUTIN...
SINPATIKO HA-
BIL GAUR.

EGUN BATZU GEROAGO, RASPUTINEN
UNTZIA SAINT KITTS-ERA AILEGATZEN DA.

BERRIZ ERE BANATU EGIN BEHAR DIAGU... EZ BADA NIREKIN SOZIO IZATEA ONARTZEN DUALA. ZER DIOK?

HIREKIN BAINO LEHEN ESKORPIO BATEKIN.

EGUNEN BATEAN HIL EGINGO HAUT, CORTO!

NEUK GAUEZ HILKO HAUT!

AI, CORTO, CORTO... BAI LAGUN ONAK IZANGO GINELA HIK NAHI IZAN EZKERO? AINGURA GORA. CUBARANTZ GOAZ.

BARKATU, ZEU AL ZARA CORTO MALTESE KOMANDANTEA?

BAI, ZER BA?

UNTZI BAT DAUKAZU KAIA?

BAI. ZERBAIT GERTATU DA?

GURE BABESPEAN DAGO. STEINER IZENeko BAT ERE BADAGU.

HORIETAZ GAIN MUTIKO BAT ERE EGON BEHAR ZUEN.

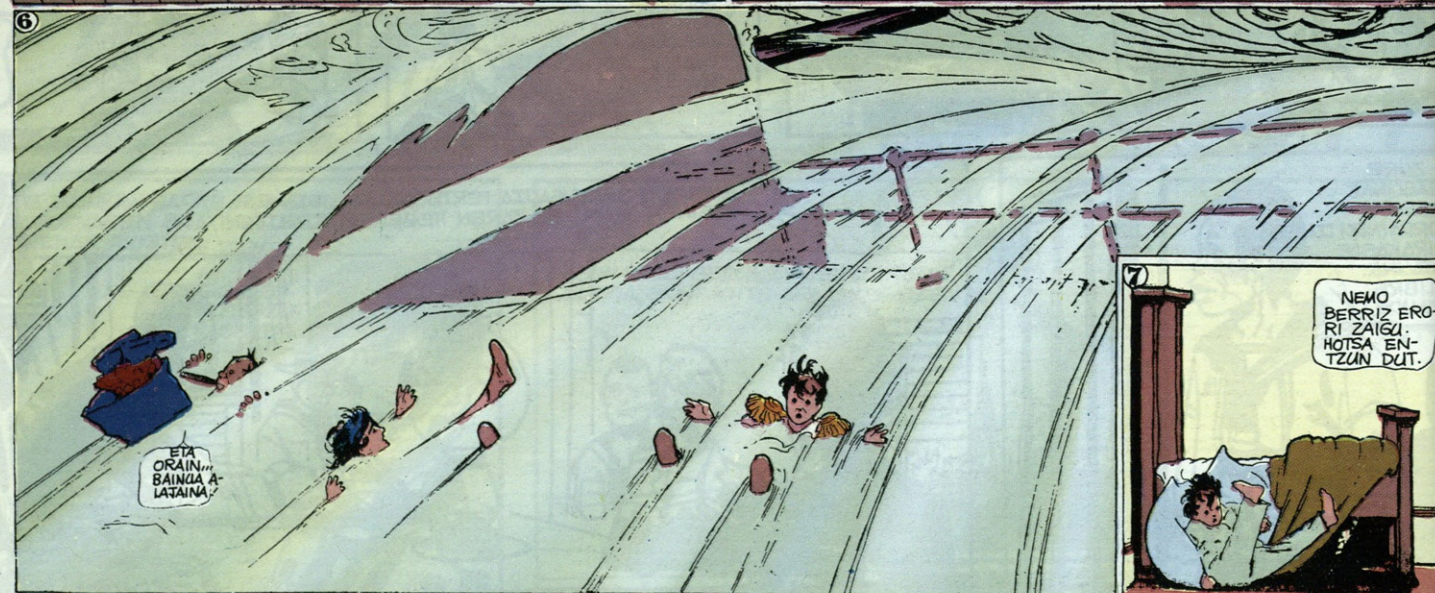
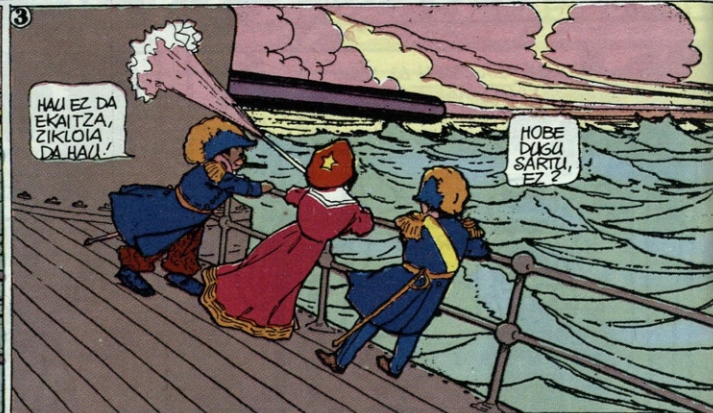
MUTILAK INGLATERRARANTZ JO ZUEN. HARREZKERO AGUREA MOZKORTURIK DABIL... PORTUKO KOMISALDEGIAN DAGO.

KOMISALDEGIAN... HOGEI LIBRATAKO ISUNA, KOMANDANTEA... SINATU HEMEN.

ZURE LAGUNAK ISUNA ORDAINDU DU IRAKASLE JAUNA. LIBRE ZAUDE.

BUELTATU BERE GAUZA PERTSONALAK... ETA EA STEINER JAUNA EZ ZAREN HEMENDIK ITZULTZEN.

1 Little Nemo in Slumberland

Larraineko herria muturka
ekologista taldeekin

Holzarteko argi-indar etxea eztabaida gori-gorian

Zuberoko Larraineko herriak ospe haundia bildua du aspaldiko urteetan bere lurretan berjabetzeko daraman borrokarengatik. Oraintsu bertan, eta Holzarteko argi-indar etxearen projektua dela medio, ekologistek bertako arroilaren defentsan zentral elektrikaren aurka altxatu dute botza, eta larraindarrak aldiz, heuren ekonomia piztuko duelakoan, egitasmoaren alde jarri dira, holatsu elkarren arteko afera gaitz baten sortuz.

Holzarteko arroilaren defentsan jarri dira ekologistak, larraindarrak aldiz, interes haundia ikusten dute zentral horretan.

Irakurleen gogoan gauzak ongi finkatzeko, oroitaraz dezagun Larrainek, gaur egun ez duela 50 hektaretan bakarrik jabetasunik, bere herri lurretan zehar kokatzen diren 9.000 hektarea aldez amankomunalean aurkitzen direlarik. Lurralde zabal hauek Shem deituriko erakunde batek kudeatzen ditu, abere bazkarietarat joateko bideak eginez, basoetako egurra salduz, mendiko lepoak udazkeneko ehizarentzat alokatuz eta turisma antolatuz erabiltzen dituelarik lurrok.

Zuberotar nekazari gehien batek beharrezkoa du artaldea udan mendirat bidaltzea eta beraz amonkomuneko lurralde hauek izaitea baitaezpadako errealitate bat da. Hala ere, Larrainek bere herri lurretan abantaila gutxienik ere ez ukaitea bidegabekeria haundia da, eta korapilo horretan da hasten bere borroka luzea.

Holzarte arroila barruko afera

Aldi honetan Larrain eta Zuberoko sindikatak ez dira bat bestearen kontra ari baizik eta eskuz-esku ibiltzen. Elkarburkitze honen azalpena elektrika zentralen baten eraikitzean bilatu behar da edo hobeki esan eraikuntza horrek ekarri ditzakeen ekonomia ondorioetan. Mikro zentral hori, bospasei urtetako egitasmo bat da eta gaurko arazoaren gakoa eraikuntza horrentzat aukeratu izan den tokian aurkitzen da, hau baita Holzarte arroila famatuaren aldea edo sektorea.

Zentralerako egitasmo hau ez da zu-

Itoitzeko urtegiaren projektua gero eta ozenago errefusatzzen

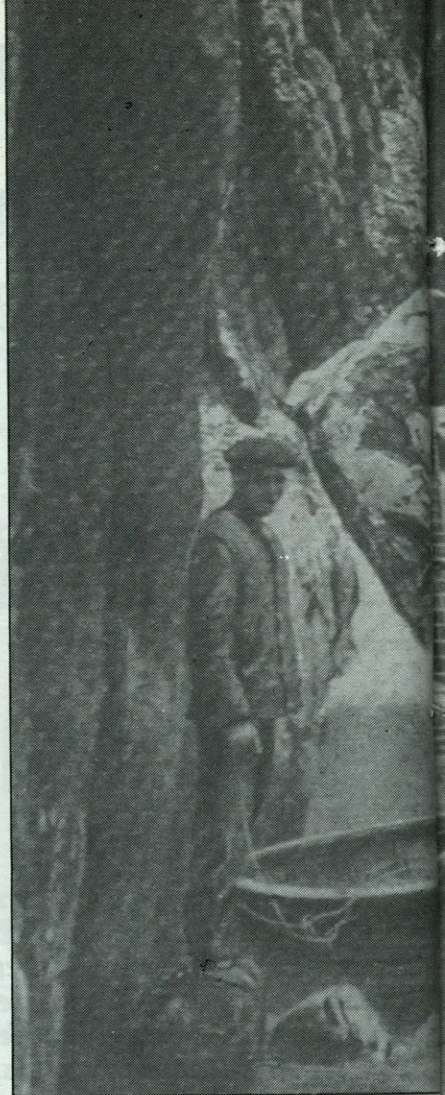
Nafarroako Gobernuo Komunikabide, Garraio eta Obra Publikoetarako sailak eta Debko ibaiako Konfederazio Hidrografikoak, maiatzean, Nafarroako ubideak eraikitzeako projektua elkarren artean gauzatzeko hitza eman zutenetik, *urek* gainezka egin dute herrialde honetan. Argitu ditzagun arrazoiak: Erriberaino iritsiko litzatekeen ubide honek urtegi bi beharko litzuke bere uren bidaltzeko, eta horiek hain zuzen, Itoitz eta Aritzarte behar dutela izan eritzi dute PSOEko agintariek. Hau honela, Itoitz, Agoitz eta Irati oihaneko inguruko biztanleak mobilizapenetan hasiak dira aspaldian.

Azaroan 20an, Agoitzen ospaturiko azken manifestaldian, 3.000 pertsonak hartu zuen parte, urtegien aurka eta eskualderako bizitza alternatiba baten alde aldarrikatuz. Hain zuzen ere, 1989. urteko azaroan hasi nahi diren obren ondorioz hainbat herri urpean geratuko litzateke. Itoitzeko urtegiak Artoski utziko luke urpean Irati ibai aldeari dagokionean eta Orbaiz, Itoitz,

Nagore eta beste Urrobi ibai aldetik.

Koordinadorako batek adierazi digunez, ez da plangintza integralik aurkezten ibar gutxiengotu hauek bizi daitezen, urtegi bat ezartzen zaielarik ordea, zeinaren urak enpresa espainiarrek baliatuko dituzten. Beren usitez nahiko litzateke urtegi txikien eraikitzea Erriberak dituen beharrak kontutan hartuta, eta salatzen dute «*orain bitartean ez dela egin inongo ikerketa lanik irrigaketaren beharrak zehaztuko litzukeenak*».

Kurioski, Nafar Gobernuak bere garaian aprobaturiko Lege Foralak erreserba natural bezala kontsideratzen ditu inguruok, eta honen arabera bertako herrien zaintzen saiatzea eta ohiturei eustea eduki beharko luke helburutzat. Baina zer gertatzen da? Uraren erabilpenen konpetentzia bakarrak Madrilek dituela. Horra hor, beste behin ere, nafartar herriak jasan beharreko ondorio mingotsen erabakia nondik datorren. Ez daitezela behintzat hemen esandakoak ur azpitan gerra.

zen erraiteko Larraineko herriarena baizik eta Zuberoko sindikata batena, Shem izeneko enpresak elkartzen dituen ekonomi erakunde batena hain zuzen. Shem enpresa hau Frantziako trenbideak kudeatzen dituen SMCF elkarteak kontrolatzen du eta frantses estatuko hegoaldean kokatuak diren 8 elektrika zentralen jabea da.

Holzarre edo hobeki esan Olhadubi-ko projektu honek ezaugarri hauek ditu: ura gehienik Ohadoko errekan hartua izanen da bai eta ere parte batez Pixta eta Ardaneko errekatxoetarik. Ur hauek biltzeko 14 metratako goratasuna izanen duen presa bat eraikiko da eta 5 kilometro beherago altxatua dateke argi-indar etxea. Argi-indar etxe honek 8 mila kilobatio emanen ditu orduka omen. Orotarat mikro zentral honen eraikitzea 50 milioi libera berri kosta izanen da.

Jadanik erran dugun bezala Larraineko herria ez da argi indartegi honen eragilea izanen, ez litzateke hala ere bere lurretan oraino jabetu ez denaz gaitz. Halabainan, Larraindarrek interes haundia ikusten dute zentrale horretan ezen diru sartze gaitz bat ekarriko bait du herriari, milioi libera berri

Leitzarango autobia ukatuz «Lurralde» alternatiba

Irurtzun-Andoain autobiaaren aurka koordinatorak aurkeztu berri duen alternatiba sona haundiz plazaratu da egunotan. Azken manifestaldian, azaroak 12koan hain zuzen, milaka pertsonak aldarrikatzen zuten alternatiba berau, «Lurralde» deritzotena, zeinak oinarritzko 8 kriterio hartzen dituen kontutan eta egungo komunikabideen hobekuntzarako 6 elementu proposatzen. Hauen artean, Belateko sarbidearen hobekuntza eta Araxeseko korridorearena. Teknikoki, eta instituzioek berek egindako ikerketetan oinarrituz, karretera honetako *puntu beltzak* itxuroski konpontzerik bada goela diote koordinatorakoek, eta ondorioz, ez dute arrazoizko ikusten egunero 5.000 kotxe baino gutxiago pasatzen den lekuan autobia bat. Hau honela, Azpirozko portua tunel batez konpondu daitekeela arrazoitzen dute; Lizartza ere antzera, eta Arribe-Belatu-Atallorako hiru aukera aurkezten dituzte, beste tramuetarako, zerbait egitekotan, ekologia mailan harreta berezia jarri beharko litzatekeela aitzitzen dutelarik.

«Leitzarango parke naturala» diote bestalde behin eta berriz Irurtzun-Andoain autobiaaren aurkako koordinatorakoek. Gipuzkoa-Nafarroaren arteko komunikabideen hobetzearen aldeko kriterioen aurrean berriz, «betire gure egituraketa territorialarekiko errespetu osoz jokatu behar da —adierazi digute bestalde—, eta kasu honetan, Na-

farroa eta Gipuzkoaren arteko muga aski bereziarekiko herri mailako sentikortasuna erreparatuz».

Bai gipuzkoar bai nafar Diputazioak autobiaaren *alde onez* gero eta ozenago mintzo diren sasoi honetan, proiektu honek sortaraziko kalteak ez liratekeela errepide zaharraren hobetzeak sortuko litzukeenak baino haundia goak esanez dabilta han-hemenka, Nafarroa egun bizi den isolamendutik erteteko autobiaaren egin beharra azpimarratzen dutela. Autobia eginez gero sor daitezkeen kalteak kontrolpean omen... bailara oso baten suntsiketa akaso?

Ekologizaleek projektua gaitzetsi

Larraineko jendearen bizi nahia onartzen baldin badute ere, ekologizale taldeek argi indartegi horren proiektua azkarki gaitzetsi dute. Berentzat, zentral horren egiteak sekulako kalteak ekarriko ditu Holzarreko arroilaren toki paregabeari. Gainerat, ekologista elkarre horiek diotenez, zentral hortaritateko elektrika indarrak ez du ondorio txipirik ere ekarriko tokiko ekonomia garapenari. Salatzen dutenez, frantses estatuen darraikien energia politikaz, gaurko egunean, nuklearrarengatik, frantziak argi indar soberakinak bait ditu eta hauek atzerriat biziki merke salazera behartua bait da.

Horiek guztiak aldarrikatzeko xedea, Sepanso Paueko ekologista elkarteak bai eta ere Ipar Euskal Herriko talde

batzuek hala nola Saiak, Euskal Herriko Berdeak, Kide eta abar elkarretaratze batetara deitua zuten azaroaren 20an Luxibar deitu tokian, Holzarreko arroilara joaiteko sarreran. Ehun bat eta t'erdia jende erantzun egin badu ere dei hori Larraindarrak beren aldetik ez dira alferrik egon. Udaletxeak, ekologizaleen manifestaldia debekatzea ez aski, Larraineko herritarrek gainera, eragotzi dute delako ibilaldia.

Herritarrek manifestazioa moztu

Igande goizeko lehen orduetarik hasirik joan ziren, zahar eta gazteak, gi-

zon nahiz emazte ekologistei oztopo egiteko. Zabaldutuzten agiritan emana zen bezala, larraindarrak beren herrian nagusi izan nahi dira eta kanpoko jendearen agindurik ez dezaketelarik onart. Hargatik, ez dakigu legezkoa izan denez ibilaldi baten molde horretan trabatzea, jokamolde hau abertzale ernei bederen, aski higuinargi bait zaigu. Egun hartan, larraindarrak eta beren ustez etsaiak dituztenak, solasean egon dira ordu askoz bidearen erdietan. Bitartean, eztabaida hori ez da bururatzeko ordua eta seguraz ere orrialde hauetan jarraituko da bertze batean.

ALLANDE SOKARROS

Jose Mari Tuduri tolosarraren izena entzun eta karlistadak etortzen zaizkio bati gogora. Ez da alferrik karlistaden gainean gehientsuen jakingo duenetakoa. Zinematografia ikasketak egin eta tesina Euskal Herriko argazkigintzaz burutu zuen, 1839-1876 urteen bitarteko hemengo argazkigintzaz hain zuzen. Karlistadei buruzko materiale mordoak bildu izan du urtetan barrena. «Karlistaden Kronika» izeneko filma errodatu du hiru urteren buruan eta beste urte betez muntaia egin ondoren Donostiako Zinemaldian ikusi zen irailean egunotan Bilbon jarri dutelarik. Dirua berreskuratu nahi du orain hurrengo proiektuan sartzeko.

Jose Mari Tuduri: «Cine Vascoaren errazkeria Madrilez baliatzea da»

GALDERA: Material frango bildu duzu karlistadei buruz.

ERANTZUNA: Tesinaren gaiak, argazkigintza Euskal Herrian 1839-1876, peto petoan harrapatzen ditu karlistadak. Daguerrotipotik hasi eta plaka-seka direlakoan bitartean materiale mordoak bildu dit. Materiale hau jasotzea ezinbestekoa da historia film batean jantziak eta adrezoak lantzeko. Jende askok ez du ulertu oraindik. Herri honetan zine historikoa egin ahal izateko oinarritzko azterketak egin behar dira aurrea. Amerikarrek bere sezesio gerrari buruz film bat egiteko materiale mordoak daukate bieldua eta azterketa ere eginik daukate. Hemen hortik hasi behar izan dut. Hiru mila baino grabatu eta argazki gehiago bildu ditut. Oso materiale interesgarria; argazki batek historiako liburu batek baino gehiago laguntzen bait dizu gero.

GALDERA: Film historiko bat da beraz «Karlistaden kronika»...

ERANTZUNA: Garbi garbi, historikoa da. Argazki zaharrak ere erabili ditut filman argazki estatiko moduan. Batzuk esan dute dokumentala, fikzioa eta dokudramaren artean ibili naizela. Baina jaunak, zergatik egin behar da zinea modu jakin batean bakarrik? Beste film bat egiten badut, egin baldin badezaket, film klasiko bat egingo dut. Baina uste dut inbestigazio bide batzuk ere badaudela eta ibili daitezkeela. Film hau egiteko erabili dudana egitura herri honetan XII. mendetik erabili izan den egitura bat da, Zuberoako pastorala. Zergatik? Arazo ideologiko bat suposatzen duela oraindik ere gerra karlisten gaia ikutzeak. Jendea mindu egiten da. Orduko borroka batzuk, hiria-nekazal mundua, karlista-liberalak, absolutismoa-modernitatea... oraindik orain erabaki gabe daude herri honetan. Pastorala oinarritzko egitura bat da. Bi aldetatik kontatzen da historia: urdinak eta gorriak. Horrez gain narrazioa aingeruek eta deabruak etetzen dute behin eta berri. Hauek kontatzen dute zer gertatuko den edota atzo zer jazo zen. Pelikulan foto-fija erabili ditut 'aingeru' en papera egiteko eta prentsa-saltzaileak 'deabru' ena egiteko. Pastorala ezpata borroka batean bukatzen da eta filma berriz pertsonaien arteko eztabaida batean. Hortik aurrera bakoitzak aukera ditzala bere argudioak.

GALDERA: Instituzioetatik zinea subentzionatzen hasi zirenetik urte mordoak pasa da dagoeneko eta oraindik ez da Zumalakarregi edota Santa Kruz bezalako euskal pertsonaia interesgarriei buruzko pelikularik egin. Zer gertatzen da?

«Nik ulertzen ez dudana da 120 urte pasa eta nola esaten didaten gai hauek ez ikutzeko, kaka ez nahasteko. Nik inspirazioa behar dut eta nire herrian inspiratzen naiz»

ERANTZUNA: Pelikula historiko bat, kultur aldetik balore handikoa zergatik egin behar izan du dirurik ez daukan pertsona batek? Zergatik enpresa pribatu bat bezala? Ez da entenditzekoa. Subentzioa oso txikia izan da. Mundu guztiarekin borrokan. Hiru urte pasa ditut errodaia egiten. Plano bakoitzean larrua arriskatzen. Azkenean hospital batean bukatu nuen petardo baten eztagatik. Dirurik gabe antolatzerakoan gauzak, beldurra galtzen diok polborari, guztiari... eta azkenean danba! ematen dik. Lehen aipatu dudan egitura aukeratu banuen ere horregatik izan zen. Une batez luzemetraia bukatu ezinean gertatzekotan, egitura horrekin posible nuela erdi-metraia batean uztea. Baina muntaiarako ez dugu konzesiorik egin, hamabi bat ordu geneuzkan filmatuta eta ordu t'erdiko pelikula geratu da.

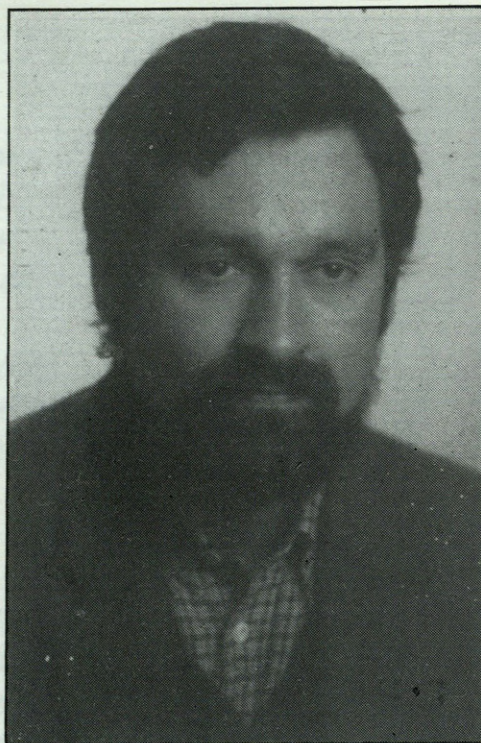
GALDERA: Produzioa hemen egin duezue ezta?

ERANTZUNA: Dena egin dugu hemen. Muntaia bera ere Donostiako moviola zahar batean egin dugu. Baina kafkianoa izan da guztia. Lau urte pasa ditut pelikula egiten. Kreditu handi batean sartuta nago orain, pentsatzen dut erantzun ahal izango diodala. Baina oso gogorra izan da. Zine kontutan curriculum argi bat ez duen bati, lehendik film bat egina ez duen bati zaila zaio dirua bilatzea. Saltoa ibili naiz. Dirua nuenean errodatu eta ez nuenean bilatu. Hiru urte pasa ditut errodaian baina denetara 38 egun baino ez dira izan, 12 egun urteko. Hirurogeita lau milioi gastatu ditut. Produktora normal batek 80 edo 100 bat gastatuko lituzke gauza bera egiteko.

GALDERA: Posible al da diru hori berreskuratzea banatu eta takillan ateratzen denarekin?

ERANTZUNA: Takillajearekin ez. Batez ere telebista, subentzio eta horrelakoe-kin. Nik faltan botatzen dut Euskal He-

**«XIX. mendeko
independentzia
oihu guztiak
liberalen
ahotatik atera
ziren. Hemen
ordea badago
halako uste bat
karlistak onak
izan zirela eta
liberalak
gaiztoak»**

rrian hemengo zinea banatuko duen distribuidora bat. Uste dut nahiko film egiten direla horrelako banatzaile bat mantentzeko. Bestela hor daude %100a subentzionatutako filmak, 'Kareletik' esaterako, zinean ikusi ez direnak. Kontraesan bat da hori. Nik badakit banatzaile batentzat nahiko arrarua dela nire pelikula. Herri hau maite duen batentzat edo historia gustatzen zaionarentzat egin dago. Neri ez zait gustatzen musikal amerikanoa gustatzen eta ez naiz joaten ikustera. Beste askori ez zaio zine historikoa gustatuko. Errespetatzen dut.

GALDERA: Hemen egin duzu zure filma. Azpiegitura aldetik ordea apenas dago ezer hemen. Cine Vasco esan izan da baina ez da azpiegiturarik sortu...

ERANTZUNA: Cine Vascoaren errazena Madrilez baliatzea da. Produzio batean errazena, dirua eduki, Cornejo-ri deitu, Molina-ri deitu eta listo, dena egin daukazu. Nik urteak neramatzen materiala biltzen eta ez zait gehiegi gustatu. Zineak artisau lan handia dauka. Dekoratuak ezin dira trokelean egin. Nik uste dut hemen badagoela hori egin dezakeen jendea. Jantziak jostun kontua da. Ez da besterik. Eta hori hemen egin daiteke. Eibarren lasai lasai egiten dizkizuten fusilak. Madrilen merkea izan daiteke fusil bat alkatatzea, baina teknikoak bidaltzen dizkizute, oradaindu egin behar dituzu horiek, garraioak eta beren gastuak. Tiro bakoitzak hainbat balio du... Disparatu egiten da azkenerako...

Ez diet konpetentzia egin nahi Madrilgo enpresei, baina hemen sor daiteke azpiegitura txiki bat.

GALDERA: Pelikula arrunta ez dela esan duzu lehen...

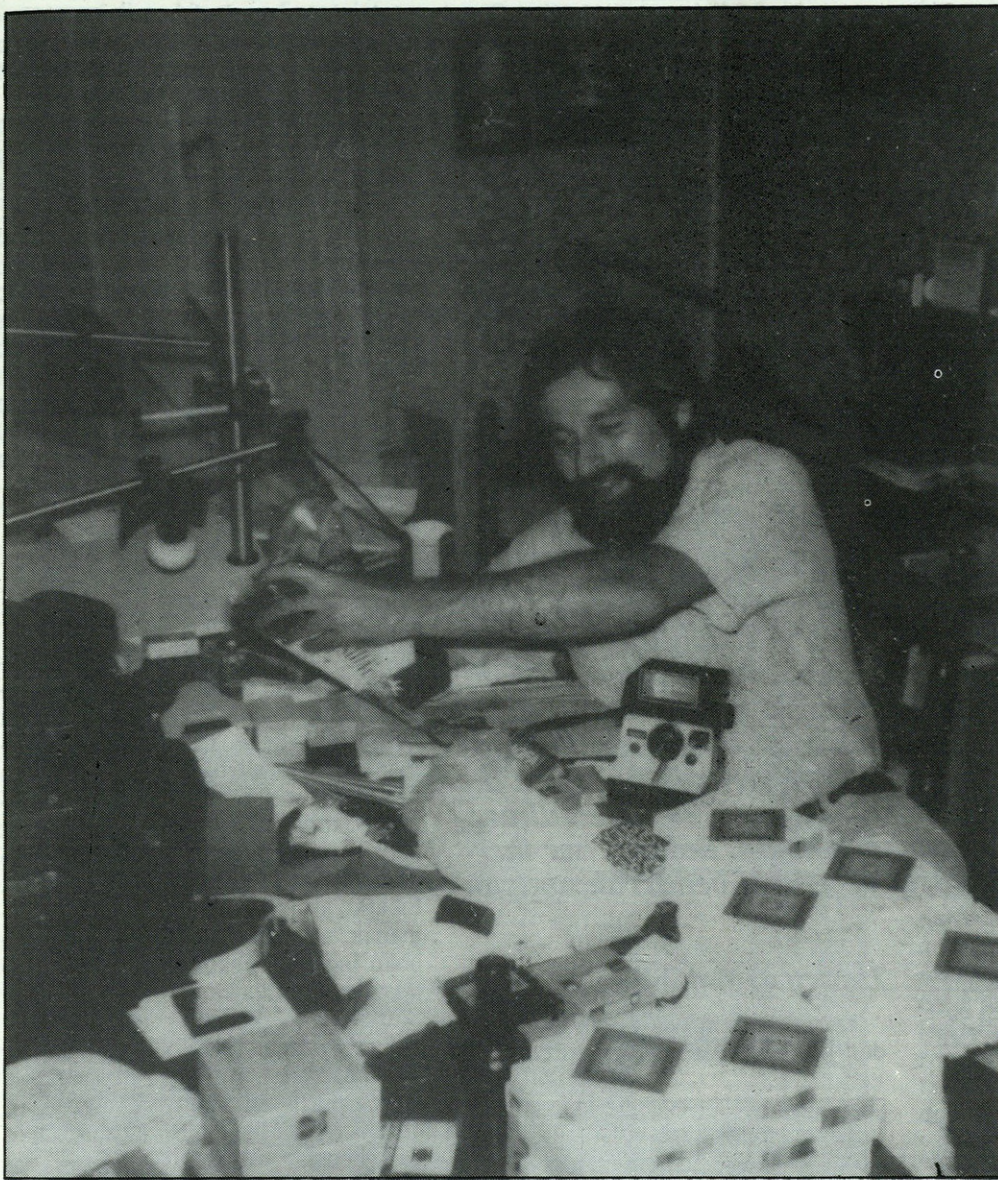
ERANTZUNA: Pelikula hau ez da koiunturala. Hemendik hamar urtetara ere igual igual ikusi ahal izango da. Ez dut uste gainera beste inor sartuko denik horrelako proiektu batean, oso zaila delako eta ez delako errentagarria.

GALDERA: Utz dezagun pelikula eta sar gaitezen hainbat urtetan ikutu duan gaian: karlistadak. Lehen esan duk oraindik ere mindu egiten dela gaur egun jendea gai hau ikutzerakoan.

ERANTZUNA: Paralelismo historikoak erraz egin ditezke. Normalean teknologian aurrera egiten den bezala ideologian atzera egiten da. Politika XIX. mendeko erreferentziaz egiten da. Sufragio unibertsaletik hasi eta enfrentamendu karlistetaraino. Santa Kruz bera. Santa Kruz ez zen etorkizuneko gerrilero bat, 1808ko gerrilero tipikoa zen. 1870ean, XVIII. bukaerako XIX. hasierako burua zeukan. Merino apaiza zen Santa Kruzen heroea, Independentzia gerrako heroea. Askok matizatu behar da. Konturatzeko zara hari moduko bat badagoela historian barrena, gure artean zatituta dagoen herri bat agertzen zaigu. Gaitasun eza ikusten da denok batera zerbait egiteko. Beti gainera elkarren arteko lehian. Mugarriaren sindromea deitzen diot nik. Mugarria metro bat harat edo honat mugitzeko izugarritzko liskarrak antolatzen ditugu.

GALDERA: Gaur egun euskal nazionalismoa karlismoarekin parekatu izan du askok eta askok, desprestijatzeko edota anakronikoa dela esateko.

ERANTZUNA: Herri hau ez zen absolutista izan. Euskaldun mordoa aritu zen liberalismoaren alde borrokan. Nazioaren ideia guztia ere liberalismotik dator. Nazioaren ideia ez da absolutista, liberala da. Hemeretzigarren mendean proiektu separatisten agertu ziren guztiak liberalak ziren nik dakidala. Agustín Txaho, liberala, masoia, antiklerikala... Muñagorri, Gipuzkoako eta Nafarroako independentzia proklamatu zuena, liberala, baina Moskuko erreak ordaintzen zuen, orduan ingelesa zen urrea eta Madrilen bidez ordaintzen zen. Charandaja, Minaren lugartenientea, liberala, Nafarroaren independentzia proklamatu zuen... Fusilatu egin zuten. XIX. mendeko independentzia oihu guztiak liberalen ahotatik atera ziren. Hemen ordea badago halako uste bat karlistak zirela

onak eta liberalak gaiztoak. Nik ez dut ulertzen. Ez onak ez ez gaiztoak. Hemen dago 'T' handiz idatzitako tradizionalismo baten historia eta 'p' txikiz idatzitako progresismo batena. Hortik sortzen da gaur egungo Euskal Herria. Griffith-en pelikula esaterako: hiritarren eta nekazarien arteko borroka, tradizioa eta progresoa... Ze titulu dauka pelikulak?: El nacimiento de una nación.

GALDERA: Oraingo buru-haustea film hau ordaintzea izango da, baina ba al daukazu beste proiekturik?

ERANTZUNA: Hurrengo pelikula fikziozkoa izango da. Historia ez dut hemen bezala errespetatuko. Gidoiak izango du lehentasuna. Pertsonaiak eta erabat errespetatzen ez baditut sormen lizentziak izango dira. Seguruenik Santa Kruzen inguruan izango da. Santa Kruzek ez dauka ideologiarik. Ekintza-gizo-

na da. Katoliko sakona da eta gerrileroa. Gerrila serio hartzen duen gerrileroa. Santa Kruzen tragedia da bigarren karlistada, lehendabizikoaren aldean 'sainte' bat izan zela. Hainbesteko gerra izan zen lehendabizikoa bigarrenean jendea oso kontuz ibili zela benetan ez sartzen aferan. Santa Kruzek ordea serio hartu zuen. Apaiza terrorista zela zioten. Santa Kruzek egin zuena izan zen don Carlos-en ahotan hitzak baino ez zirenak bete. Don Carlos-ek agindu zuen Beasaingo estazioko langileak 24 ordutan gelditzeko, fusilatu egingo zituela bestela. Baina farol bat zen. Santa Kruzek berriz egin egin zuen hori.

Nik ulertzen ez dudana da 120 urte pasa eta nola esaten didaten gai hauek ez ikutzeko, kaka ez nahasteko. Nik inspirazioa behar dut eta nire herrian inspiratzen naiz.

INAKI URIA

«Herri honetan zine historikoa egin ahal izateko oinarritzko azterketak egin behar dira aurrena»

Indartuz omen doaz euskal zentru teknologikoak

Teknologia berrien ikerkuntza dela zio interes pribatuak diru publikotik bazkatzen

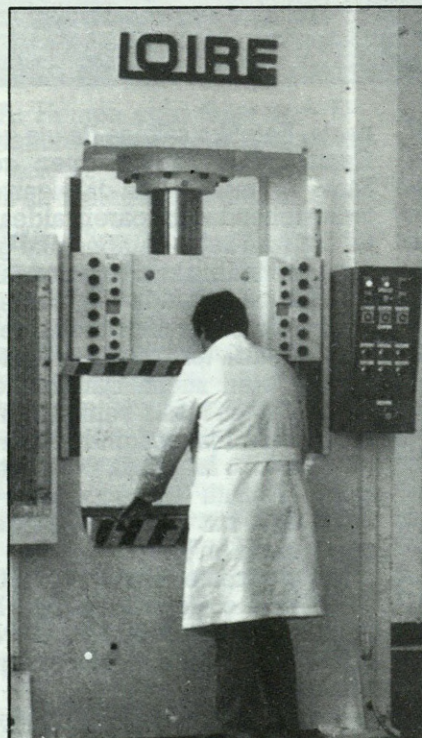
Bere teknologia berritzen ez duten sektore edota enpresek lehiari irauteko aukerarik ez dute izango antza. Berritu ala hil, beraz. Dirutza handiak ari dira inbertitzen teknologia berrien ikerkuntzan, diru publikoa Komunitate Autonomoaren kasuan, izan ere, Eusko Jaurlaritzak babesten dituen bost zentru eta Bizkaiko Diputazioak babesten dituen beste bi bait dabilte ikerkuntza lanetan. Baina... zer ikeretzen da? nola? noren onurarako? zeinen beharrak asetzen dira?

Zentru tutelatu bezala dira ezagunak Eusko Jaurlaritzak babesten dituen bost zentruak, hala nola Donostiako 'Ceit' eta 'Inasmet', Arrasateko 'Ikerlan', Eibarko 'Tekniker' eta Bilboko 'Labein'. Bizkaiko Diputazioak bultzatu eta babesten dituenak —'Robotiker' eta 'Gaiker'—, aldiz, erabat pribatu bilakatze asmoz sortu dituzten arren, oraingoz ia ehuneko ehunean diru publiko baliatzen dira, eta berdin gertatuko da Diputazio honek sortu berri dituen 'Teletek' eta 'Biotek' zentruarekin. Bizkaian eta Gipuzkoan biltzen da, beraz, Komunitate Autonomoko nahiz Euskal Herri osoko —Nafarroan eta Iparraldean ez dago kasik ezer— teknologia berrien ikerkuntza.

Egoera nahiko bitxia da hemengo ikerkuntzarena, izan ere, erakunde publikoek babesturik asmo nolabait pribatuak dituzten zentruok Estatuok bakarrik bait dira. Estatu espainoleko teknologia zentru guztiak erabat publikoak dira, hau da, diru publikoaz betetzen dituzte euren aurrekontuak, baina ikerketa lan guztiak erakunde publikoek kontrolatzen dituzte. Hemengoak erdi-publikoak direla esan daiteke, finantziarioaren % 50a erakunde publikoengandik datorkielako batetik, eta zentruen kudeaketan administralgoak enpresa pribatuekin batera partehartzen duelako bestetik.

Zentru erdi-publikoak

Teknologi zentruok noren esku dauden jakitea ez da erraza beraz. Admi-

Zentru hauetako konpetentzia eta espezializazioa eza leporatzen zaie.

nistralgo publikoak guztietan du jabetzaren zati bat, baina horrek gero benetako kontrola eragiten duenentz jakin beharko litzateke. 'Ceit'ek lotura nabarmenak ditu, esate baterako, Donostiako Ingeniari Eskolarekin, OPUSekin alegia, —Jaurlaritzak teknologia zentru gisa egokitu zuen arte OPUSeko eskolako osagaia zen—; 'Tekniker'ek, aldiz, Eibarko armeria eskolarekin ditu harremanak, eta 'Labein' eta 'Ikerlan'ek Bilboko Ingeniari Eskolarekin eta Arrasateko kooperatibekin hurrenez hurren. Enpresari elkarteak dira juridikoki —'Ikerlan' izan ezik, kooperatiba gisa funtzionatzen baitu—, eta dirua irabazteko nahirik ez duten entitate bezala erregistratuak daude. Diru irabazirik ez dago beraz.

Gasteizko gobernuak tutelatzen dituen zentruak enpresa pribatuentzat egiten dituzten proiektuekin % 50a finantziazten dute, beste erdia instituzio publikoak ordaintzen dituen proiektu generikoekin lortzen delarik. «Proiektu generikoak hauek aurrera begira egiten dira», diosku 'Inasmet'eko zuzendari den Alberto Lazarok, «hau da, industriak oraindik eskatzen ez dituen proiektuak baina epe laburrean behar izango dituztela aurreikusten ditugunak ikertzen ditugu proiektu generikoetan».

Bizkaiko Diputazioak babesten dituen zentruak diru gutxiago erdiesten dute iturri pribatuengandik, diru publikoak presupostuaren erdia baino askoz gehiago betetzen duelarik. «Lau urte barru finantziaketa 'fifty-fifty' izatea nahiko dugu baina oraingoz atzera goaz», azaldu digu Bizkaiko Diputazioko Teknologia Ikerkuntza arloko buru eta 'Robotiker'eko lehendakari den Juan Luis Nuñezek. «Robotiker», hala ere, iturri pribatuetatik % 30 finantziaztera heldu

da. Helburua, gainera, gure zentruak guztiz pribatuak izatea da. Martxan jartzen ari diren bitartean finantziazten ditugu baina gerora bere kabuz finantziatuko direla espero dugun.

Euren eritziak jasotzeko aukera izan dugun zentru tutelatueta arduradun guztiek pentsatzen dute erdi-publikotasun hori dela bide egokia, nahiz eta, 'Labein'eko zuzendari den Santiago Ribero kasu, teknologien ikerkuntzak defizitario izan gabe iraun dezakeela onartu. Europan nagusitu den ereduare zentru erdi-publikoaren izan omen da. Joseba Tobar ikerlari eta unibertsitateko irakaslearen ustetan, aldiz, finantziaketa eredu hau ez da inolaz ere onargarria, azken finean, gero enpresa pribatuen onurarako izango diren

proiektuak instituzio publikoek ordaintzen dituzte eta.

«Gaur egun diru publikoaz burutzen diren ikerketa ia guztiak enpresa handientzat izaten dira, hau da, ikerketen kostoa beregain hartu dezaketen enpresentzat», hasi zaigu Joseba Tobar. «Iberdueroren adibidea ipiniko dut: Iberduerok nahi dituen prezioak ezartzeko ahalmena du, izugarritzko irabaziak ditu baina bere probetxurako diren makina bat ikerketa diru publikoak ordaintzen ditu. Hori lotsagarria da, halako enpresek bere ikerkuntzak ordaindu egin behar dituzte, ahalmena soberan dute eta». Ikerkuntza horiek enpresa handiei zuzenduta egin beharrean gizarteari zuzenduta egin behar direla adierazi digu Joseba Tobarrek,

«eta laguntzak ikerketetan inbertitu ezin duten enpresa txikiei luzatu behar zaizkie».

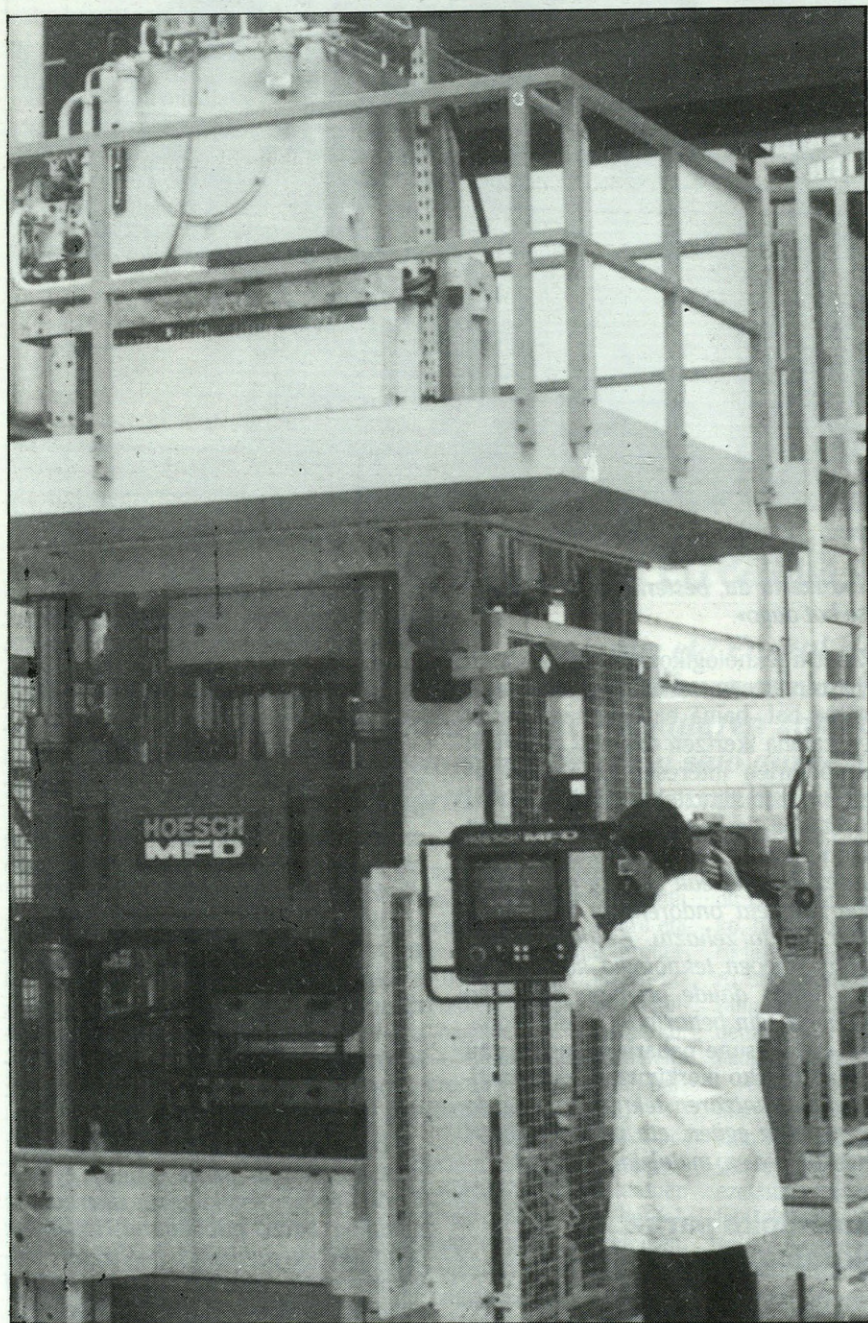
Konpetentzia eta espezializazio eza

Gasteizko gobernuak babesten dituen zentruak bakoitzak arlo desberdinak ikertu beharko litzuzke teoriarik, bostak biltzen dituen EITE elkarteak ikerketen koordinaketa egiten baitu. Baina praktikan badirodi zentru bakoitzak ahal dituen arlo gehienak ukitzen dituela ahalik eta proiektu gehienetan sartzeko horrela dirulaguntza —edo enpresa pribatuengatik ordain— gehiago erdiesteko. Horrela, askoren eritzi beharrezkoa den espezializazioa ez da ematen Euskal Herriko ikerkuntzan, arloren batean benetan puntakoa izateko arlo bakar horretara dedikatu behar bait da adituek esandakoaren arabera.

Konpetentzia eta espezializazio ezaren arazoak planteiatzen dira beraz. Joseba Tobarren hitzetan, «hori ezin da onartu, arlo berberean ikerkuntza lanean diharduten enpresen gauza berberak egiteko dirulaguntzak ematea onartezina da». Teknologi zentruetako buroiek konpetentziaren arazoa badagoela onartzen dute, baina garrantzi handirik ez die ematen. «Konpetentzia apur bat ez da txarra, eta espezializazioa beharrezkoa dela esatea teoria hutsean ihardutea da, praktikan arlo desberdin asko ukitu behar bait dira teknikak elkarren artean harremanak dituzte eta», esan digute 'Labein' en. 'Robotiker'eko lehendakariak konpetentzia onuragarria dela diosku: «konpetentzia efizientziaren sorburua da, baina beti ere fondo publikoekin egiten ez bada...».

'Labein', 'Ceit', 'Inasmet', 'Ikerlan' eta 'Tekniker'ek elkarren artean dituzten konpetentzi arazoak areagotu egiten dira Bizkaiko Diputazioak sorturiko 'Robotiker' eta 'Gaiker'ekin. Haien arteko arlo konkretu batzuetan planteiatzen zen konpetentzia bazen, Bizkaiko zentru hauen sorrerarekin konpetentzia zuzena planteiatzen da arlo guztietan, Eusko Jaurlaritzak laguntzen dituen zentruak ikertzen dituzten arloak ukitzen hasi bait dira 'Robotiker' eta 'Gaiker'.

Bizkaiko zentruen sorreraz mintzatu zaigu Gipuzkoako Diputazioan teknologi ikerkuntzaren ardura duen Ernesto Unzurrunzaga. «Gipuzkoan zeuden zentruak eragin handia zutela ikusi zuten Bizkaian, eta mimetismoz edo, bi zentru sortu zituzten. Beste zentruak euren alorrak banatuta dituzte baina bi zentru hauek konpetentzia zuzena egiten dute, alor berberak jorratzen bait dituzte». 'Inasmet'eko Alberto Lazaro-entzat hau arazo politikoa da, «konponbide bat aurkitu beharra dago, egoera aurkezteazina baita».

Joseba Tobarren ustez, ikerketak diru publikoaz ordaintzea lotsagarria da, halako enpresek ordaintzeko ahalmena soberan dute eta.

Egoera bitxia omen hemengo ikerkuntzarena, ze erakunde publikoek babesturiko nolabait asmo pribatuak dituzten zentruok Estatuko bakarrak bait dira.

Entrepesei begira

Teknologi berrien ikerkuntzan diharduten zentru hauek industrian aplikatuko liratekeen alorrak jorratzen dituzte, robotika, informatika, materiale berriak, fisika aplikatua, elektronika eta abarrean zentratuz batik bat. Euskal Herriko entpresariak omen dira eskuarki bezeroak, batzutan Estatukoak ere hemengo teknologi bila etortzen direlarik. Hangoak zein hemengoak baina entpresak dira bezeroak, eta beraz, haien beharretara egokitzen dira zentruetako proiektuak, bai zuzenean entpresa pribatuentzat egiten direnak baita instituzio publikoek ordaintzen dituzten proiektu generikoak ere.

Fernando Plazaola fisikariak zentru teknologikoek ukitzen ez dituzten ikerkuntza konkritu batzuren hutsunea nabaritzen du. «Zientzia anbientaletan eta nekazaritzan hemen ez da ezer ikertzen, beti kanpora jo behar da. Berak ondo ezagutzen duen unibertsitatean ere antzeko zerbait gertatzen dela uste du. «Unibertsitateak, ikerkuntzak egite-rakoan, ez du pentsatu gizarteak zer behar duen, bakoitzak gustatu zaion

arloan ikertu du, besterik gabe. Hor des-fase bat dago».

Zentru teknologikoak eta gizartearen beharren artean ere bada, antza denez, desfase bat, baina ez bakoitzak gustatzen zaiona ikertzen duelako, zentruak entpresariaren interesen arabera arloak ukitzen dituztelako baizik. Eritzi horretakoa da behintzat solaskide izan dugun Joseba Tobar. «Euskal Herrian funtsezko sektoreak zeintzu diren ikusi behar da, eta ondoren, ze teknologia behar dugun zehaztu. Ez da European modan dagoen teknologia kopiaitu behar, hemen daude premiak betetzeko modukoa egin behar da». Joseba Tobarrrek ere hutsune nabariak ikusten ditu Euskal Herriko ikerkuntzan. «Nekazaritza eta arrantzaren teknologian ez da batere lanik egiten, eta materiale berri batzutan ere ez, metaletan batez ere».

Zamudioko parke teknologikoa

Ez da denbora asko Zamudioko parke teknologikoa iragarri zutela, bertan puntako teknologia lantzen duten entrepesentzat tokia izango zela adiera-

ziz. Honela, 'Labein'eko zuzendariak adierazi digunez, zentru teknologikoak ez dira parkean sartuko, baina bertan arituko diren entrepesentzat, noski, lanik egingo da. Bizkaiko Diputazioko eta 'Robotiker'eko Juan Luis Nuñezek, aldiz, bere zentru teknologikoak parkean sartzeko asmoa dutela azaldu digu. «Batez ere irudi aldetik oso ona izango da, maila teknologiko altuko entpresak eta zentro teknologikoak batera egongo direlako».

Jakina denez, Zamudioko parkean gerlarako abioi europearrantzat motoreak ekoiztuko dira, arlo militarrean egingo da lana beraz. Kontua ez da aipatu ditugun zentruak ikerkuntza militarrekin nahastea, baina parke teknologiko hori egiten euskal instituzioek diru publikoa gastatuko dute, beste gauza batzuren artean Europarako abioi militarreko osagaiak egiteko erabiliko den parkea egokitzeko. «Ikerkuntza publikoa bada, publikoaren azterketa behar da, eta publikoak hegazkinentzako motoreak egitea nahi duenentz ikusi beharko litzateke», diosku Joseba Tobarrrek.

I.MURUA

Gasteiztik banatu dira kultur dirulaguntzak

Gasteizko Gobernuak ezagutzea eman ditu publikoki zenbateko dirulaguntzak banatuko diren Kultur eta Turismo Sailaren eskutik. Orotara 7.813 milioi pezeta izango dira, horietatik EITBko kutxan sartuko direlarik 6.650 milioi. Besteak beste, tartean dira Habek jasoko dituen 2.250 milioiak —172 Zornotzako barnetegia eraikitzeko—, edo eta Loiolako Inazioaren jaiotzaren bostgarren mendeurrenerako ekitaldietarako 50 milioiak.

Zinema eta antzerkirako 220. Liburugintzarako: 38. «Hemen» eta «Eguna» astekarietarako 41 milioi. Eta beste astekari eta aldizkarien artean partitzeko: 32 milioi. Azken hauri artean sartu dute ARGIA, eta berriro ere arestian aipatu bi astekari horien lerrotik kanpo utzi-ko gaituzte.

Aste honetan

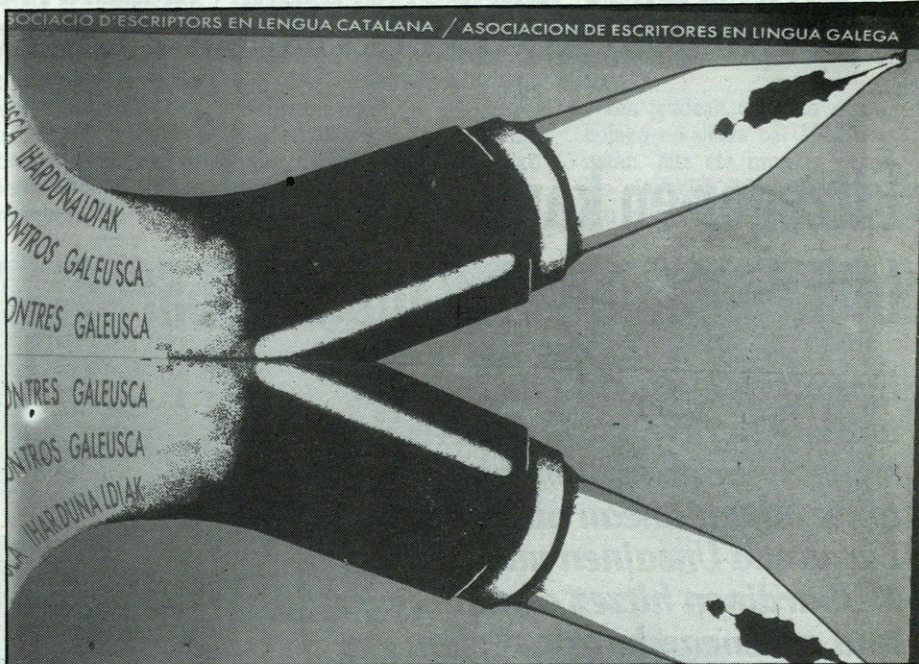
«Sasitik Sasira»
Eltzegor-en disko berria
(50. orrialdea)

Orixe-ren jaiotzaren
mendeurrena ospatu
(52. orrialdea)

AEKk Mintegi
Nazionala burutu
(56. orrialdea)

Nikolas Lekuona,
arte abanguardia
(58. orrialdea)

Ernesto Telleria-ren
lehen filme luzea
(60. orrialdea)

LAU EGUNEZ BILBOKO ERCILLA-N ETA DURANGOKO AZOKAN TOPATUKO

Galeusca: poesia antolojia, lan saioak eta errezitala

Galiza, Catalunya eta Euskal Herriko idazleen arteko bilkura aurten Bilbon burutuko da abenduaren 2tik 5a bitartean. Hiru lan saio aurkeztuko dira bertan, eta poesia errezitala iragarri.

Aurtengo Galeusca ihardunaldien antolakuntza euskaldunei dagokie, eta zein egun hobeak Durangoko Liburu eta Disken Azoka egunak profiteztea baino! Berez, Bilboko ERCilla hotela izango dute egoitza nagusia lan saioetarako, baina egunik interesgarriena espero duguna Durangon bertan izango du kokagune.

1978-88 urteotan marko politikoaren aldaketak literatura-aren alorean zer suposatu duen aztertuko dute hiru herrialdeetako idazleek lan saioetan: azpiegiturari dagokionez, eredu linguistikoa eta literatura-aren garapenari buruz, eta mezenago moeten inguruan azkena.

Euskal Idazleen Elkartek poesia antolojia bat moldatu du Galeusca ihardunaldiotarako, bertan biltzen direlarik hiru hizkuntzatan Espriu, Ferreiro eta Arestiren lanekin, Durangoko Azokan erakutsiko dena lehen aldiz. Eta bertan halaber, poesia errezital bat.

Azoka eta Galeusca-ren markoa baliatuz, Euskal Idazleen PEN Klubak ere bere batzartxoia izango du, publikoki ezagutzea emango delarik lehen aldikotz. Datorren asteko ARGIA egunotako gai mami-tsuenen berri luzea eskainiko dizuegu.

Azpeitiko VI. Antzerki Topaketak

Euskal antzerkigintza soilik taulara ekartzen duen ihardunaldi bakarra Azpeitiko Topaketak dira. Urtero bezala, abenduko hilabete osoan zehar burutuko da, 2an hasi eta Santotomas eguna bitartean. Aurtengo seigarren edizio honetan 19 taldek parte hartuko dute, horietarik zortzi talde profesionalak, eta bai eta ikastoletako taldeak ere. Eta guztira 24 obra eszenaratuko dira.

Taldeen artean ezagunenak agian Bordaxuri («Bide anitz bat edo bi»), Orain («Azufre koxkorra»), Bederen-1 («Erreleboa»), Goaz («Kanpotarrak maisu»), Ttanta-ka-Topo («Agur Eire, agur»), Trapu Zaharrak («Eroak»), Taupada eta Zintzilik taldeak izango dira

«SASITIK SASIRA» IZENBURUAREKIN KALERATU DU IZ-AK TALDEKO BOST AHOTS ETA HIRU LAGUNEN KOLABORAZIOZ

Eltzegor-en kantata berria: bi 'bestealdeetako' historia bat

Egunotan plazaratu du Eltzegor taldeak bere «Sasitik sasira» izeneko kantata. Bost ahotsetako talde baten lanean oinarrituta, Fernando Unsainen musikaz eta Xalbardinaren hitzez osatutako lan hau zuzenean bezala diskan ere obra oso eta bakar bezala presentatzen da.

Taldea zuzenean entzun dutenek bezala aurreko diska —«Ebihotz»— aditzeko aukera izan dutenek dakiten bezala, bere bost partaideen abotsetan oinarritzen da beti Eltzegorren musika, hitzetan gaur egungo errealitatearekin konprometiturik bizi diren euskaldun batzuen bibentziak agertzen dituztelarik. Kantak egitetik kantata oso bat burutzerara pasa dira, ordea, oraingoan.

Bost ahots, almazen handia

«Taldea denari lotuta dago kantata honen ideia. Hau da, Eltzegor ez litzateke izan ere izango gure Herrian halako egoera sozial eta politikoa bat bizi ez bagenu. Horregatik da taldea beti ere gauza berriak egiteko motibazio iturri». Fernando Unsain mintzo da horrela, eta bera da duela urte batzuetatik kantata mamitu duena.

Kantata honekin, puska ezberdinez lotutako bilduma orokor bat eskaintzen du Eltzegorrrek, Fernandok esplikatzen digunez puska guztien azpitik printzipio ideologiko bat da-

goelarik. Taldeko bost ahotsen oinarrituta, puska guztiak eta bakoitza daude nolabait solista bati lotuak eta Eltzegor osatzen dugun bost kantarietatik inor ez da gelditzen bere partizipaziorik gabe. Bosten artean Juantxo Garcia da baxua, Xalbardin baxu-baritonoa, Marko Jossie baritono-tenore bigarrera, eta Fernando Unsain eta Pantxoa tenoreak. «Kantata entzuten duena ohartzen da zein gama zabala dagoen Juantxoren eta Pantxoaren artean, parrarte batzuetan batik bat».

Bostak dira aspalditik musikari lotuak, eta Xalbardinek dioenez taldeak «almazen handia du» alde horretatik. Bostak dira haurtzarotik hasita kantua- ren inguruan ibilitakoak. Fernando Unsainek bakarka grabatutako diskorik badu. Xalbardinek bere haurtzaroko koruak eta gaztaro rokeria aipatu dizkigu. Pantxoa Iparraldeko hainbat plazatan ibili da...

«Beste aldean» ihesi sasian

Kantata honek taldeko partaideentzako gustora kantatzeko duen dohaina aipatu digute.

«Hona / harri eta sasi artean / lagunari egin kantua / hats / hats / zirrarratsua».

«Armoniak askotan abotsen sakrifizioa dakar, bata oso doinu ederra duen bitartean beste batzuek askoz zailagoa edo ez hain gozosa dutela. 'Sasitik sasira' honetan kantari bakoitzak momentu guztietan bere doinua dauka: har ezazu edozein puska, eta armonia ezagutuko ez bazenu ere entzuten duzun abots bakar batek bere doinua dauka».

Hitzak berriz Xalbardinek egin zituen, berak esplikatzen duenez goiz batean ARGIAko erredazioan. «Hori hola esanda txorakeria bat dirudi, baina esplikazio bat badu. Askotan elkarrekin egon ondoren, Fernandok kantataren eskema bat grabatu zuen, eta askotan entzuna geneukan. Asmo bat ere bazegoen: hipotesis batean errefuxiatu bat jartzen genuen, eta iheslari hau bere etxea utzita beste leku batera doa, Euskadi den baina beretzako hain

Euskadi ez den leku batera. Hegoaldetik Iparraldera, edo Iparraldetik Hegoaldera, doan bat; han aurkitzen da sistema ezberdin batekin, historia eta balore ezberdinekin». Kantataren izenak badu bere esplikazioa: Hegoaldean hain ezaguna den «klandestino» edo «liberatu» kontzeptua «sasitar» izenez deitzen dute, eta «gustatu egin zitzaigun, euskaldunok horren esanahia berehala ulertzen bait dugu».

Adaptazio arazoak, bakardade prolema izugarriak, ezin ulertuak... azalduz doaz kantatan zehar. «Askotan entzutearen poderioz soinua hartzen diozu, baita silabaka ere. Eta hau garrantzizkoa da, zeren eta gero kantatu egin behar bait duzu. Hor duzu betiko gerra, esan nahi duzuna eta neurritz edo fonetikaz esan dezakezuna, musikak permititzen dizuna. Buruan duzun projek-

tuaren eta errealitatean aterako zaizunaren arteko dialektika da, ejertzio majo bat azken finean».

Saioa bukatzeko Txirrita eta Otañoren bertso bana hartu zituen Xalbardinek, gero bere osagaiekin konpletatu dituenak. Dena, Pello Mari Otañoren «guraiziakin berezi arren bakoitza bere aldetik / ezagutzen da jantzi dirala zazpiak oihal batetik» bertsoarekin bukatzeko.

abotsetan izateak grabaketa orduak luzarazten dituela komentatzen digute: «Sasitik sasira» honen denboraren erdian bost abotsak ari dira batean, bost doinu beraz, bost kantari ezberdin. Hala ere nahiko azkar aritzeko balio izan die aurreko diskan ikasitakoak, eta baita kantua ikasteko eskolan egindako esfortzuak ere.

Aurreko diskatik honuntza bitartean bidean geratu zen Jakex Etxeberria, pianoa jotzen zuena, lana zela medio. Benito

tuz Euskadin gertatzen dena ere lotzen zaio. Taldearen kasoa bezala, euskara nahi dugu hari nagusia izatea, baina eguneroko errealitatean honek espainolez galdetzen dio horri eta hark frantsesez erantzuten, eta abar. Teorizatu beharrik gabe eskuartearen aurkitzen dugu Herri honen arazorik handienetako bat».

Hegoaldetik bezala Iparraldetik dabilen edonor ohartuko zen azken urteotan ez dela askorik goxatu bi aldeetako jen-

gatik zigorra jasan beharra. Eta estruktura mailan egoera hori ez da aldatu. Ezin gara egoera horretatik abstraitu, eta gainera gustatu egiten zaigu ez abstraitzea, eta kito. Azken finean, batek egiten duen kanta entzutea gustatuko litzaiokena da».

Eta jendeak ulertuko al du holako eskaintza bat 1988 honetan, hitz eta musika horiekin? Aurreko diskoa, adibidez, oso gutxi entzun da irratietan,

Ezkerretik eskuinera: Beltran, Fernando, Marko, Juan txo, Mujika, Pantxoa eta Xalbardin.

Moldakuntzen funtsa abotsetan

Bost abotsez gain, gitarra, pianoa —Josetxo Mujikaren eskutik— eta aizezko klarinete-flauta-gaita —Joanmari Beltranek jotzen dituenak— erabiltzen ditu taldeak. Diskarakoan instrumentu gehiago sartu dira, sintetizadoreak eta beste, baina arregloak funtsean hasierako berak dira, Fernandorenak. «Arregloak taldeko abotsetan daude, soloak abotsek egiten dituzte, zati monumentalak ere bai. Oboea, txeloa, tronpetak, gaita, sinteak, entzuten dira. Baina diskoaren hiru laurdenak funtsean abotsak dira, pianoaren laguntzarekin». Diskoan pianoa Alberto Rodriguezek jo du, grabaketaren zuzendaritzak eramatearekin batera.

IZ disketxean grabatu dute berrogeitahiru minututako iraupena duen disko hau eta

Zubeldia donibandarrak ere taldea utzi zuen, antzeko arrazoinak zirela bide, eta bere abots goxoaren ordaina aurkitzeko lanak izan zituzten Eltzegorrekoek, Pantxoa topatu zuten arte. Ez daude Pantxoaren eztarria saltzeko. Ez dute ahanzten, bestalde, Betti Biddart, hainbeste kantalditan lan-kide izan duten laguna, gaur Fresnesko presondegian dena.

Larrun eta Bidasoaren bi aldeetakoak

Bidasoaren bi aldeetako jende osatua dago dago Eltzegor taldea, eta esplikatzan dutenez «elkartzen garenean ez dago elkar ulertzeko arazorik, nahiz eta hizkuntz arazoak badauden: batek ez daki espainolez, besteak ez daki euskaraz, besteak ez daki frantsesez... Kantata gure errealitate honi lotua dago, eta pixka bat estrapola-

deen arteko inkomunikazioa. Ez al lirateke talde mistoak komeni? «Guk ez genuen holako talde bat egitea proposatu, egin egin genuen eta funtzionatu egiten du. Lagun talde bat gara, elkarrekin kanta baino adiskidetasun gehiago duen koadrila. Ez ginen arrakasta lortzeko elkartu. Kantatzeko biltzen gara batzuetan; biltzen garenean beti kantuz bukatzen dugu».

Letra zuzenak abesten ditu Eltzegor taldeak, sinbolo eta figura ugariz hornituak, baina intentzio oso nabarmena dutenak. «Jende askorentzko topikoak izan daitezke eta guretzako igoal ez. Euskara aipatzea batentzako topikoa da, eta guretzako ez. 'Gure herriko eskolan metodo gogorra' esatea topiko bat da batzuentzako, horretan, ez dagoen jende batenzako. Gure aitarantzako ez da topiko bat euskaraz hitzegitea-

Hegoaldekoetan bederen, Ipar Euskadin oso ezaguna bait da. Bazterketaz ez dute kexatu nahi, hala ere Eltzegorrekoek: «Esan nahi duguna zera da, komunikabide askotan bezala instituzioetan hola tratatzen bagaituzte hori dela gure kantak ulertzen dituztelako seinale. Gauza bat, hala ere: diska hau, aurrekoa bezala, eduki nahi duten guztiak edukiko dute, guztiak. Eta hasi zaitez galdezka gurea zenbat saldu den eta oso itxura komertziala duten beste askok zer saldu duten: ohartuko zara asko direla ulertu gaituztenak. Gero sekulako sopsesak hartzen dituzu, joan den egunekoa bezala: Muggerrara joan eta bazkalondoa koadrila bat gure lehen disko-kantak kantari... horrek ematen dizu behar bada pozik handiena».

PELLO ZUBIRIA

OREXA ETA UHITZITARREN TESTIGANTZA JASO DUGU, LABAIEN, AZURMENDI ETA IZTUETA-RENAREKIN BATERA

Nikolas Ormaetxea «Orixe» (1888-1961) bere jaiotze mendeurrenean zuzpertz

Orixe jaio zela mendeurrena beteko da abenduaren 6an. Nikolas Ormaetxearen lanen bilduma osatzen dihardute 17 bat idazlek, eta urtean zehar Oresa eta Uhitziko herritarrek omenaldi ekitaldiak burutu dituzte. Oresan izan ginen ezagutu zutenen testigantza jasotzearren.

«Lepo ederra zeukan eta elegantea zen, baina gero bajatu egin zen. Gizon haundia zen gorputzez, baina nahiko baldarra zuen pausajea», aipatu ziguten grabagailuaren ingurura bildu genituen herriko agureek.

Nikolas Ormaetxea 1888. urteko abenduaren 6an jaio zen Oresan. Hiruxkia izaki, Uhitzira eraman zuten haztera. 1905ean Javiergo jesuitetan sartu zuten, aurrerago Loiola, Burgos, Oña eta Tudelan egingo zituela filosofia eta teologiako ikasketak. Zer-gatik utzi zituen jesuitak?, galdetu genien. «Han ere izango ziren bera baino zaharrago batzuk, eta Nikolasi ez zioten utzi nahiko haiek baino gehiago izaten, eta alboratu egingo zuten. Besteen morroi izaten ez zuen segitu nahiko...».

R.M. Azkueri Euskaltzaindiako lanetan laguntzera abiatu zen Bilbora 1923an, eta Kirikiñoren ordeza ere «Euzkadi» agerkariko euskal

orrien arduradun ihardun zuen. Ordukoak dira, alde batetik Lizardiren ezagupidea eta euskal idazleekiko harremanak, eta bestalde «Santa Kruz Apaiza» lana edo eta Mistral-en «Mireio»-ren itzulpena.

1931ean itzuliko zen berriro Oresara «Euskaldunak» poema burutuz. Uhitzin entzun omen zion norbaiti Oresa ordeza Orixe esaten, eta handik hartu zuen izengoiti literarioa.

Lizar baten gainean pentsatzen

«Lizar baten gainean igota ematen zituen orduak pentsatzen», kontatzen dute herritarrek. «Lizarrak dauden terrenoa bada hor goian. Ba, hara pasajea zihoan gure ama eta han ikusi zuen lizarraren gora igota: 'Zer egiten duzu Nikolas?', galdetu omen zion. Eta harek erantzun: 'Hemen gora, andrea, gauzak burura argiago etortzen dira zerutik'».

Agirre «Lizardi» eta Ormaetxea «Orixe».

Orixeren pasadizoak eta berak esandako kontuak kontatzeari ekin zioten mahai inguruan bilduta. «Hark esaten zuen zerarik argienak ametsetan etortzen zitzaizkiola. Egiten omen zuen, jai-ki eta eskribitu segituan. Batzutan ere esaten omen zuen jaiakitzerakoan: 'Hara, zer da hau, nire letra da ba', eta leitu eta leitu. Ametsa egin eta eskribitu egingo zituen edo...». Eta aldamenen eserita zeukan lagunak ahapetik erantsi zion: «Bai zera, malizia pixka bat ere izango zian hark holakoak botatzera-koan». (Denon farre algarak).

«31-32an edo erosi zuen etxea. Hemengo lehenengo kuarto-de-bañoa hark egin zuen Orejan. Tira, egin, berak ez, berak egin arazi. Ko-

rrika egin eta gero lehenbizi-ko gauza bañeran sartzen zen».

Korrika? Korrika egiten zuenik ez genekien. Herri ki-rolen zaletu amorratua zela bai, eta tartean lasterketa zenbait buruzko artikulua idatzi zituela ere bai. «Etxetik gora joan, goiko gainera, eta 500 bat metro markatua jarrita zeukan korrika saioak egiteko. Mendiko bota haundiak jastzen zituen. Egun batean ni arditara nindoalarik, han aurkitu nuen korrika zebilela eta esan zidan: 'ea segitzen nauzun...'. Eta segitu bakarrik ez, pasa ere laster egin nion. Oso baldarra zen. Ordurako ia 50 urte bazituen eta zahartuta gizona. Ibiltzerakoan ere ez zen isiltzen; haren etengabeko fu ta fa eta fu ta fa bidetik barrena».

Guardia zibilak Nikolasen bila

«Barne Muinetan» eta «Euskaldunak» izkiriartzeari 1934an eman zien bukaera Orixek. «Asko gustatzen zitzaion kantua; kantua, bertsoak, musika eta dantza. Neska piloa hartu zuen eta dantzan eta meza kantatzen erakutsi zien. Egunero joaten zen mezetara».

1936an gerra hasi eta preso hartu zuten Iruñeko San Cristobal-era, han urte bete egin zuelarik. «Dirurik ez zeukan eta mixeria gorrian bizi zen. Makina bat buelta egin zuen Tolosara, arreba-rengana eta Labaienengana».

«Gerra hasi zenean bizirik garbitzen zen erraz gizona. Behin praileren batekin edo diskutitu omen zuen, eta hark bidalita etorri izango ziren guardi zibilak. Reketeak Tolosatik bere bila zetozela eta, mekaen, Nikolasek atzeko leiho ttiki batetik salto eginda ihesi zen».

Herriko zahar guztiek badute zer kontaturik bere bizitzaren pasarte honen inguru-

Orixek Ameriketatik bueltan. Goian: Satarka, Valverde, Etxaniz, Orixek, Lekuona, Labaien, Artetxe eta Agerre. Behean: Zaitegi, Arriola, Mitxelena, Bereziartua eta Garmendia.

ruan, eta batek esandakoari segitzen zion hurrengoak berriketan. «Maestra genuen orduan eskolan. Gaiso jarri zen eta maestraren ordezkari guri eskola ematen hasi zen. Eskola ematen ari zela etorri ziren guardia zibilak. Aurrena

arreba hartu zuten eta galde-tu ea Nikolas Ormaetxearen etxea zein zen. Arrebak zuzen erakutsi, baina hura eskola ematen bitarte horretan. Taka-taka-taka eskolako atean eman zuen abixua arrebak. Orduan alde egin

zuen. Eta umeei galdezka gero guardia zibilak».

Ikasle izandako batek jarraiki zion hariari: «Atea ireki eta gu gazteak ikaratu egin ginen. Ea maixua non zen. Eta nik, maixurik ez zela, maestra genuela guk. Eta se-

Paulo Iztueta: «Orixek ez zion Aitzoli prestakuntzarik aitortzen»

Orixeri buruzko azterketarik sakonenetariko egin duen pertsona dugu Paulo Iztueta. Biografia eta bibliografia bilketaz bereziki arduratua, egunotan «Quiton arrebarekin irakurritz» izeneko liburua aurkeztu berri du.

ARGIA.— Gerraurrean istulutsurik izan zen Orixek eta Aitzolen artean.

P.IZTUETA.— Aitzolen eta Orixeren arteko harreman horiek ez dira hain ezagunak, eta dudarik gabe ez ziren goxoak izan. Aparte harreman pertsonal ez oso onak —Aitzolen anaia zen Nemesio Ariztimuñorekin jesuitetan izandako istilu ilun bat tartean—, bazituzten eritzi mailan ikuspegi desberdinak. Gertatzen zen garai hartan Aitzol norbait haundi zela euskal kulturari, nortasun eta balio galanta izaki antolakuntzarako. Hala ere Orixek ez zion aitortzen literatur kontutan prestakuntzarik, autoridaderik poesia modernoa eta klasikoa eta auzi horietan.

Aitzolekin hasten dira arazoak, batez ere, Aitzolek bertsolariekin eta poetekin eta lanean hasi zenean. Errenteriako Olerki Sarian garaiko onentsuenak aurkeztu ziren, baina Orixek ez zuen parte hartzeko ez asmorik ez gogorik. Lizardik behartu egin zuen. Lauaxetak irabazi zuen eta Orixek, kanpoan geratuta, min haundia hartu zuen. Mementu hartan juradoan ez zegoen Aitzol, baina bera zen erizpideak markatu zituen. Orixek ohartu zen horretaz behatzez seinalatu zituen Aitzol eta Jautarkol. Gainera, hainbat sariketatarako aurkeztutako lanak ere 'desagertu' arazi omen zizkieten, alde batera zokoratu alegia.

Bestetik, Aitzolek «El Día»-rako lankidetzak eskatu zion Orixeri, diru bat eskaini ere bai. Orixek egin zituen artikulak batzuk, hain zuzen Lizardiri buruzkoak, defentsan; garai hartan ez bait zen erabat onartua Lizardi. Eta Aitzolek denak saskira banan-banan.

A.— Ze paper jokatu zuen literatur kritikan?

P.I.— Orixek zeukan erizpidea jesuitetan hezitako oinarri intelektuala zen. Hor erabakiorra gertatzen da Jose Maria Estefania jesuita ikaskideak jakotutako papera. Haren hitza aintzakotzat hartzen zuen; hark bideratu zuen «Euskaldunak» egiterakoan nondik jo. Jesuiten

eskolakoa izaki, klasikotasunetik abiatu zen.

Eta era berean asko miresten zuena eta kasu egiten ziona zen Lizardi sortzaile bezala. Zuzen eta estuak ziren Lizardi eta Orixeren arteko harremanak. Esate baterako, Euskaltzaleak elkartearen babesaz Orixek «Euskaldunak» egitera Orixera itzuli zenean, gehien bat Lizardik aginduz izan zen. Orixek ez zuen nahi, ez zuen egiteko gogorik.

Lauaxetari dagokionez, ondo konpontzen bazen ere, ez zeto-rran bat eritzieta. Lauaxetak «Bide Barriak» egin zuen hain zuzen klasikotasunaren bidetik aldentzeko saioan. Eta Orixek ez zuen onartzen modernotasuna, edo lehenesten zuen klasikotasuna. Garai hartako testuingurua kontutan hartu behar da hau ulertzeko. Eta azken batean hori zen orduko sakoneko eztabaida: alde batetik Estefania, Orixek eta horiek; eta bestalde, Jautarkol, Aitzol eta horiek.

Xabier Azurmendi: «Lizardiri buruz Orixeren kritika artikulu onenak

Nikolas Ormaetxearen lan periodistikoetaz arduratu da Xabier Azurmendi. Hernanin lotu genuen elkar hizketa, eta ondotik, nola ez, Santa Kruz apaizaz berriketan amaitu genuen.

ARGIA.— «Euzkadi» hasi zen lan periodistikoetan.

X.AZURMENDI.— Krikiñoren lekuan sartu zen 1928an, eta utzi zuen 1931an, eta Orexara joan zen «Euskaldunak» idaztera. Aurrerago «El Día»n hasiko zen; Orexatik bidaltzen zituen artikuluak. «Euzkadi»n euskal atala deitutako saila betetzen du. Polemika bat hasi zen orduan, nahiko laburra, garai hartako sabinianoiekin: le-

xikologian euskararen garbitasuna dela eta. Gramatikari buruzko oharak idatziko zituen gero.

Herri kiroletaz ere arituko zen: palankariak, aizkolariak, lasterkariak... Korrika zalea zen. Atentzioa deitzen du kiro-

lari ematen dion garrantzia. Pentsa ezazu, Amerikan zelarrik, Euskal Herrian izan zen aizkol apostu famatu batetaz ere idazten duela «Euzko Gogoan»: Luxia eta Gartziaarena-ren artekoa.

Beste polemika bat literatur kritikaren inguruan izan zen. Hor Aitzolen prolema dator. Aitzolek begiko zituen Lauaxeta eta Jautarkol. Eta hor tentsio batzu sortzen dira, eta Orixe eta Lizardi pixkat kanpora geratzen dira.

Orixeren kritika artikulurik onenak, hamar bat gertu, argitaratu gabe daudenak, Orixek Lizardiri aldeko kritika eginez. Hauek «El Día»ra bidali zituen

eta Aitzolek, zuzendaria, saskira bota zituen. Baina itxura denez kopiak bidali zizkion Justo Mokoroari, eta honen artxi-boan agertu dira hauek.

A.— Beste polemikarik bada Ameriketatik itzultzen denean.

X.A.— 1954an etortzen da. Belaunaldi berri bat aurkitzen du: Joxeba Intxausti, Joxe Azurmendi, Txillardegi, Krutwig, Koldo Mitxelena... Euskaratuaren arazoa dator, asko mintzen zuen gaia. Orixe gramatikaren eskolakoa da eta belaunaldi berria linguistikaren il-dotik abiatua. Orixek ez du belaunaldi berri honen helburua ulertuko.

rio esan zidan: 'ez, gaur eskola ematen ari zena maixua zen'. Nik orduan, atera zela. Denak bere bila hasi ziren. Baina hark bazekien bideari nondik segitu. Zakurrak ere bota zizkioten, baina bazekien bai non gorde».

Orexatar gazte batek: «nire aitag eta ikusi zuten ihes egiten. 'Hemendik banao', esan zuen, 'nigatik Agur Maria bat erreza ezazue'».

Iparraldera eta Amerikara

Uhitzitar gazteak iritsi ziren gure grabagailuaren alborara. «Bai, gure etxean kontatzen dute sasi tarteetan gorde zela ez dakit zenbat egunez errekararen aldameneari. Gero Uhitzira etorri zen eta hiru hilabetez egon zen gure etxe ondoko ganbaran gordeta, batere irten gabe. Inork ez zekien han zegoenik, janaria eramaten zion andreak salbu. Kontrabandista baten mandoan abiatu omen zen gero, muga pasatzen lagunduko ziona. Asko kosta omen zitzaion. Berezko zailtasunaz aparte, hiru hilabetez geldo egonda oso motel izango zen gainera». Oraindik bada susmorik kontrabandistek bidean laga egin ote zuten.

1938a zen Donibane Lohitzunera iritsi zenean. Fran-

tzian barrena galdu samar aritu zen harat honat, eta enkarguzko itzulpenetatik bildutako sosekin abiatuko zen Amerikara, arrebarengana. Hainbat errialde ezberdin ezagutu zuen, azkenaldera Zaitegik «Euzko Gogoan» lan egiteko beregana eraman zuen arte. Ordukoak dira «Kition arrebarekin» (1954) eta bai eta «Jainkoaren Billa», «Igan Beti Nire Lelo» eta «Aitorkizunak» liburuetarako aurre-lanak.

Itzulera eta azken urteak

Ameriketatik 1954. urtean itzuli zen Orixe, Lazkao, Tolosa, Orexa, Arama eta Añorgan bizi zituelarik azken urteak 1961a bitartean, 73 urtez hil zeino. «Joxe Mari Aranalde Araman zegoen eta harekin joan zen. Gero destitatu zuten Aranalde hori Añorgara. Eta Añorgara etorri zen hurrengoan. Joxe Mariri segika ibili zen Nikolas», zioen batek; eta besteak: «Joxe Mari bai Nikolasen segika. Bazekien hark honek zeozer bazekila eta ikasi nahi, ikasi egin nahi».

Orexatarrek ez dituzte Nikolas Ormaetxearen lanak askorik ezagutzen, gazteek azken aldi honetan zenbait idazkirekiko kezka agertu duten arren. Agureek zioten:

Uhitzitarrek Gorritiko gainean ttuntturrez agurtu zituzten orexatarrek udaberriko ibilaldian.

«Guk ez dakigu zein den bere balioa. Baina hala ere esaten da ez dela izan gizonik Orixe bezala latinetik eta grekotik euskaraz ipintzen; eta gainera ez ote den izango ere».

Bigarren batek: «Ni gogoratzin naiz aiuntamentuko eskritu bat berak egindakoaz eta joan ginela harekin Donostiara. 'Hau bezalako eskritorik egingo duenik ez da Gipuzkoan' esan zidan abokatua. Izango zuen, bai, bere balorea. Badakizu, gu ez jakinak izan eta hura gu baino aurrerago».

Solasaldia amaitzeko geundela, kontakizun gehiago gogoratu zituzten oraindik. «Izan zen gerraondoa hiru bat urteko gosetea. Nikolasek ikaragarritzko apetitua zuen. Ezin bete gizonik. Egun batean gonbidatu genuen etxera tripotxak jatera, ardia hil bait genuen. Gonbidatu genuen eta, jesus!, haren sartu beharra! Apetitu ikaragarria zuen, demontre!».

Zer pentsatzen zenuten orduan halako piurako gizona ezagututa: lasterketazale, idazle, handik hona bidaie-

tan, cuarto-de-bañoa, lizarre-
ra igota...? Ezin zuen galdera
hau gabe elkar hizketak
amaitu. «Hura txorota! Denok
txorotzat zeukaten herrian.
Arraroa zen. Baina, zer esan-
go dut ba, gizon argi horiek
denek halako hutsune batzuk
izaten dituztela esan izandu
dute...».

Orexa eta Uhitzi elkar lanean

87ko abuztuan hasi ziren
orexa eta uhitzitarrak elka-
rrekin Nikolas Ormaetxearen
jaiaotzaren mendeurrena os-
patzeko ekitaldi hainbaten
prestatzeko bileretan.

Idazlearen errautsak, bere
garaian Añorgatik Donostia-
ko Polloe hilerria eramanak,
bere jaioterrira eramateko
asmoa agertu zuten. Eta hala-
xe, hilobia oraintsu Orexako
eliza atzeko kanposantuan
paratu berri dute. Bestetik,
abenduren 6an monumentu
bat ere agerraraziko da.

Baina adierazgarriagoa
gertatu da herriotako gaz-
teek egin duten lana gipuz-
koar eta nafar aldeko bitan-
leen adiskidetzeko saioan.
Aurtengo ekainetik urte hon-
en amaiera bitartean maki-
na bat ekitaldi burutu dute.

Gizon elegantea zen, baina pausajea baldarra.

Hain zuzen, udaberrian izan
zuten festa egunik politenetar-
rikoa, Oreatatik abiatu eta
Gorrititik barrena Uhitzirai-
noko ibilaldia burutuz.

Halaber, «Euskaldunak»
obrako «Pesta Buru» atalean
oinarrituta antzerki emanaldi
bi eskaini dituzte herri bakoit-
zeko. Ostiral batez Uhitzin
eta bestean Orexan egin di-
tuzte entseuak bi herrietako
aktoreek batera parte har-
tzen dutela. «Bi mutil gazte
neska bat kortejatu nahian
dabiltza. Tartean dira kan-
tuak, bertsoak, musika eta
dantzak. Hogei lagun antzes-
lanean. Uhitzin kokatzen da
istorioa, eta bertako bi esze-
na pintatu ditugu taulako es-
pazioa agertzeko».

Abenduaren 3tik 6a bitar-
tean hiru hitzaldi izango dira
Orexan (Joxe Mari Aranalde,
Xabier Azurmendi eta Paulo
Iztueta), bertsolariak (Lizaso,
Lazkano, Amuriza eta Lopa-
tegi), trikitilariak (Tapia eta
Leturia, Kepa, Zabaleta eta
Mutriku eta Martin eta Ima-
nol) eta kantariak (Donostia-
ko Aitor Ikastola Abesbatza
eta Erramun Martikorena).

GORKA ARRESE

Antonio M. Labaien: «Nere emazteak gordeak ditu gutun ugari»

Orixe gertutik ezagutu zuen
Antonio Maria Labaienek. Ez
hegoaldean bakarrik, bai eta
iparraldean egin zuen denbora
laburrean ere. Sarritan lagun-
du zuen Nikolas. Gaur egun
Ormaetxearen biografia bat
idazten ari da —dagoeneko
badauzkat 80 holandesa idatzi-
ta»—.

ARGIA.— Ba al dakizu zer-
gatik utzi zituen jesuitak?

LABAIEN.— Talento haundi-
koa zen, baina bazituen bere
kasketak eta bere gauzak. Non-
bait ikusten zuten istiluak edo
jarriko zizkiela, errebelde sa-
marra gizona, eta haserretu
egin zen nagusiekin. Jesuitak
esan zioten: 'begira, jesuita bai-
no hobe duzu zuk apaiza izan'.
Eta Nikolasek: 'ba, jesuita edo
bateretz'.

A.— «Euskaldunak» idaz-
ten ari zela egongo zinen be-
rarekin.

L.— Asko bultza zion Aitzo-
lek. Jesuitetan elkarrekin izan
ziren baina ez ziren elkarrekin
ondo etortzen. Hala ere bultza
zuen; egin behar zela Poema
bat, eta Orixek bezaia Euskal
Herriko ohiturak ezagutzen zi-
tuen idazlerik ez zegoen. Ez
zen hura bakarrik, bazuen bes-
te bultzagile bat, jesuita: Estefa-
nia; eta garai hartan baita ere
Lizardi, batez ere Lizardi. Ori-
xek asko lagundu zuen Lizardi.
Elkar oso ondo etortzen ziren.
Aitzolekin haserre.

A.— Gaisoaldirik izan al
zuen?; ez zeukan ibilera
erraza.

L.— Jatuna zen eta azido uri-
koak edo min haundia ematen
zion. Behatzak haundi haundi
eginda izaten zituen. Gerra ga-
raian ihes egin zuenean iparral-
dera oinez egin zuen mendiz.
Gelditu omen zen oinetatik gal-
duta. Orreaga alde horretatik

Donibane Garazira irten zen.
Gogoratzen naiz nola minak
baretzeko oinak zimaurretan
sartzen zituen.

A.— Iparraldetik Amerike-
tara nola joan zen?

L.— Nikolas ez zen diru kon-
tutan trebea. Hark ez zekien
zer zer diruaren balioa. Ez zi-
tzaion buruan sartzen 10.000
pezeta 40.000 franko zirela.
'Engainatu egin nahi nauzu',
esaten zuen; 'ezetz ba gizona
gauza bera da, zuk nahi duzun
aukera egizu'. Iruditu zitzaion

diru hura betiko izango zela
eta arrebarengana joan zen
Ameriketara, Buenos Airesera.
Ez zen hizlari bizia, nonbait
motela iruditu han, eta herrial-
detik herrialdera ibili zen arra-
kastarik gabe, Zaitetik hartu
zuen arte.

A.— Euskal Herritik buel-
takoan izaten zen zurekin
Tolosan...

L.— Egongo ez zen ba!, ino-
rekin baino gehiago. Nerekin
baino konfiantza gehiago nere
emaztearekin zeukan. Berari
kontaktatzen zizkion gauzak, je-
suitenak eta besteak. Eskutitz
asko egiten zizkion; gordeta
dauzka; eta esaten omen zion
ez erakusteko inori, ezta neri
ere. Hor daude gordeta.

Nekatuta zegoela aitortu zi-
gun Antonio Mariak, ez zebile-
la osasunez ongi, zahartuta ze-
goela, eta solasaldia nahiko ze-
lakoan agurtu gintuen, dotore.

INSTITUZIOEN ERASOEN AURREAN BATASUNAREN JARRERA GAILENDU

AEKk borrokaren beharra nabarmendu Aiegiko Mintegian

Azaroaren 25, 26 eta 27an mintegia eduki du AEKk Aiegin. Euskal Herria guztiko bazterretarik etorriak, 440 lagun inguru bildu dira, azken 3 urteetako ihardueraren balantzea egin eta aurrera begira zertan ahalegindu aztertzeke.

Beti gertatu den bezala, espektazioz beteak heldu zen aurtengo mintegia, izan ere ez bait zen gertakizun eskasirik inguruan. Kargudun nagusien aldaketak eta batzuren utzierak, PNV alderdiarekin sinaturikako hitzarmena, legeari erantzun ezinik 3 urte barru AEK desegingo ote den susmoa e.a. ziren mintegia girotzen zutenak. Duela 3 urte baino jende gehiago, aurpegi berri pila, lehenagoko mintegietan hitz egiten zutenen falta, eta hala ere iritziak ematean anitz lagun, jendea prestatutik datorren seinale. Demokrazia betekoa, botorik ez emana ere argitzen uzten zen, hitza denei onartuz, aretoz kanpoko txolarteetan mahai bideratzaileak goستن zelarik. Baina gatozen zuzenago kronikara.

Txostenetako gaiak

Hiru urtetako balantzea egindakoan argi geratu zen baikortasunean oinarritutako iritzien gabezia. 3 urte aurretik erabakitako puntuak ez

omen dira denak oso zuzen bete. Ikasleagoaren jaitziera orokorra batetik, eta Euskal Herrian hizkuntzaren arazoak egun bizi duen utzikeria eta desideologizazioa aipatzen ziren. AEK barneko gaietan sarturik, erakunde bertako eztabaidak eta kontraesanak aipatzen ziren oztopotzat. Erakunde bihurtzeko egindako urratsetan ez zen ikusten argitasun gehiegi batasuna eta autonomiaren aldetik. Kulturgintza edo ekintza bidezko irakaskuntzaren abiada behar baino motelago ikusten zen. Alternatibaren defentsari ekiteko eta berdintasuna lortzeko hartutako erabakiak ez zeuden gutxi batzurentzat oso garbi, eta instituzioekiko harremanei dagokienez, Nafarroako dekretuak dakarren eraso eta Komunitate Autonomoan PNV alderdiarekin sinaturikako itunaren hobari txepela ageri ziren.

Euskal Herrian egun euskararen ikaskuntzaz dauden kontzepzioen alternatibatzat hartzen den AEK erakundea-

ren berezitasunak aztertzerakoan, herritar izatean gauzatzen dira gehien bat. Euskal Herria guzti guztiko herri, auzo eta hirietaraino heldu, beheitirik goitiko dinamika parte hartzaile eta herritarra, zabal eta plurala, territorialitatea zainduz, dohantasuna eta publikotasuna helburuetarik bi izanik, ardatz gisa metodo antidiglosikoa den kulturgintza harturik.

Erakundetzeari dagokion sailean, ordura arte erakundetze prozesuak izandako hutsak zuzentzeko denon aldetikako ahaleginaren premia ikusten zen, herri mugimenduaren zinezko berma

izateko, demokrazia eta partizipazioa bideratzekotan.

Kanpoko harremanei dagokienean nazioartekoak, komunikabideekikoak eta EKBrekikoak aztertu ziren, nahiz mintegian garrantzi gehien hartu zutenak administrazioarekikoak izan. Hone tan oso garbi geratu zen helburuak lortzea zail bazen ere (ezagupena, benetako subentzioak, ez diru banaketa diskriminatzaileen bidez AEKn barne gatazka eta diferentziak sortzearen banatuak), aurrera egiteko bide bakarra egun burruka dela, eta salaketa baino zerbait gehixegotan sartzeko unea dela.

Laurehun eta piku lagun bildu ziren Aiegiko Mintegian.

Hiru urtetako balantzea egin zen eta bi txosten aurkeztu.

Bi txosten, jarrera bi

Gai guzti horiei heltzeko, bi txosten aurkeztu ziren mintegira, Gasteiz ingurutik heldu zen «Bide-txingorra» eta Iruñea inguruneetako «Ezkaba» izen konnotazioz hain aberatsa. Txostenek, egun AEKn sumatzen diren bi jarrerari erantzuten zioten, «Ezkaba» gehiengoarena eta gutxiengoarena berriz «Bide-txingorra». Aurrenekoak, Iratzen 1985.ean hartu zen erakundetze bideari egin beharreko zuzenketekin segitu behar zaiola diotenak, eta bigarrenak, zentroen autonomiaren aldarrikatzaileak eta orduan hartutako bidea baztertu nahiak. Esan beharrekoa da aurtengoan ez dela txosten bat hautatu eta bestea baztertu. Txosten bakoitzak bere botoak bildu ditu, eta boto gehien hartu dituen izan da ardaztat hartua, bestearekin osatzeko. «Ezkaba» izan da kide gehien identifikatu dituenak, nahiz «Bide-txingorra» rekin hainbat aldiz osaturik.

Desberdintasun handienak balantze eta erakundetzeari zegozkion, alternatiban eta administrazioarekiko harremanetan bai bait zirudien ha-

lako iritzi batasuna zegoela. Erakundetzeari dagokionez, desberdintasunak handiak ziren, «Bide-txingorra»koek uste bait zuten erakundearekiko atxikimendua proiektuarekiko identifikazioan oinarritzen dela, erakundearekiko loturak gehiegi hestutu behar izan gabe, batzorde nazionalaren botere bilketa eta berdintasunerako neurriak kuestionatuz, binkulazioa, ondasunen jabegoa e.a. era autonomoan ulertuz. «Ezkaba»koek aldiz erakundetze bidean sakontzeko asmoa erakutsi zuten orain arteko hutsak zuzenduz, erakundetzeak herri dinamika areagotzeko balio izateko, hizkuntz borrokarako tresna gisa baliatzeko, ikuspegi koordinazioen gainera. Honetarako 16 puntu zehatzeko egitaraua zekarten, leku ezez aipatuko ez duguna. AEK barnean dagoen ondasunen jabegoaren gaian urte beteko moratoriaren zale ziren, eta «Bide-txingorra»zaleek ez zuten onartu, uste bait zuten bitarte hori erakundetze hau garatu nahi dutenak bitartean indartzeko amarrua dela.

Balantzeari dagokionez, kulturetzaren balioa kues-

tionatu zuten «Bide-txingorra»zaleek, desmobilizazioa eta berdintasunean gehiegi aurreratu ez izana, nahiz hainbat homologaziori esker pauso batzu egiten hasi direla aitortu.

AEKk erakunde batu eta indartsu segituko

Mintegiak gauza anitz erakutsi du, bakoitzak bere gustokoak aukera ditzake, baina erakundearen izakera da garrantzi handiko bat. AEKn sorreratik zeuden buruek hanka egitean erakundea ahuldu ez izanak eta proiektu bezala tinko jarraitzeak AEK buru ideologiko eta irakasle on batzu baino gehiago dela diosku, herri mugimenduen islada, euskarak behar duen militantziara inguratzaren jende multso handi, zabal eta arituaren bilgune baizik. Euskararen egoe-

ran oinarritutako ideologia sortzeko gai, gizarteari erantzunak ematen dizkiona. Egia da barnean batzu ez daudela hartutako bidearen alde erabat, horra Errioxa, Bidasoaldea, Gasteiz, Bortiziri, Maldaerreka, Deba Garaia eta Iruñeko Arturo Campion, baina diferentzia horiek bazkatu besterik ez ditu egiten instituzioek bultzatutako diru banaketarako politikak.

Mintegian burruka aipatu da, gizartean laguntza bilatu beharra Gasteizko eta Iruñeko gobernuen erasoei erantzuteko. AEKko jendea bat etorri da erantzun behar honetan eta ezin ahanzi KORRIKA, apirilaren 14tik 23 bitarte izanen dena. Mintzatu zen beste gai mordoa ezin hemen azaldu lekuri ezaz.

INAKI CAMINO

Atrebertzia ez bada

Eraso guztien gainera AEK aurrera

EGOERA oso larri baten aurrean ospatu du AEKk bere VI. Mintegia. Ez ditu alferrik diru-laguntzatan diskriminatzen Gobernu Vascongadoak zentru publiko, homologatu eta libreak. Diru aski batzuri, HABE legearen esanetara Vascongadetan integratzen direnei, egurra besteei, Euskal Herri osoan gaueskolak eta euskaltegiak txertatzen dituztenei. Baldintza hain gogorretan, baturik irauteak eta erakundearen sendotzeak bakarrik ziurta dezake AEKk bere sorreratik defenditu duen Alternatiba herritarraren gauzatzea eta Kulturetzaren garatzea. Asko gara Euskal Herria berreuskalduntzeko herri mugimenduen beharra eta instituzioen laguntza aldarrikatu dugunak. Asko poztu ginen PNVk eta AEKk ituna sinatu zutenean. Erantzuna ordea HABE legearen ebazpena ezartzea denean, Bizkaiko 26 gau-eskola frankismoaren garaiko baldintzatan lan egitera kondenatuz, ulertzekoa da jendearen odola berotzea eta AEKk ezinbesteko duen diru iturri horien alde borrokatzea.

V. Mintegian 'buru' ziren denak falta ziren Aiegin, ezin uka PNVrekin sinatutako itunaren porrotak tirabirarik sortu ez duenik AEKn. Ezin uka hiru egunez ezin dela jende guztiaren arteko konfiantza berreskuratu. Baina Aiegin zer bait erakutsi baldin bada batasunerako jarrera izan da hori, eritzi ezberdinak errespetatuz, elkarrekin ezagutza publiko eta instituzioen inplikazioaren alde borrokatzeko.

INAKI URÍA

AZAROAN ORDIZIAN ETA ABENDUAN SAN TELMON ARTISTAREN ABANGOARDIA OBRAREN ERAKUSKETA

Nikolas Lekuona, gerraurreko artearen abantzamendu etenduaren testigantza

Nikolas Lekuonaren heriotzarekin, gerraurreko figuretarik preziatuena galdu zuen 'Euskal Artea'k. Hala esaten da, hain gazterik desagertu ez balitz belaunaldi horren puntakoena izatera deitua izango zela. Adelina Moya eta Montserrat Fornells mintzatu zaizkigu Lekuonaren obrari buruz.

Deigarria gertatzen da artista honen aniztasuna, arte ederren hainbeste alor ukitu izan zituela: marrazkigintza, argazkigintza, arkitektura, poesia, zinea, publizitatea... Ez zen mugatu bakar batetara; errepresentazioa eta berezko ideiak interesatzen zitzaizkion, eta kezka guztiok esperimintatzera eramaten zuten, erizpide aurreratuz betiere.

Eta hala ere ezezaguna izan da ia gaur arte. Abenduaren 6tik 20ra Donostiako San Telmo museoan paratuko diren obrekin artista honen berrirakurtzea eta zuzperketa lortu nahi da. Nikolasen familiak urtetan gorde izan ditu bere lanak, eta Adelina Moyak iradoki dituenez geroztik somatzen da ordiziarraren obraren egarria. Gale-rak galera, ez da guztiz galdu bere artelana.

Bizitzaren zertzeladak

Mundualdi laburra bezain intentsoa Nikolasena:

1913.ean jaio eta 24 eskas bi-zi ondoren hil zen absurduaren absurdoz.

Mende honen bigarren ha-markadan hezten da artistiki, Unanue arkitektu funtzionalistarentzat delinante lanak eginez eta «Berpizkundera»ren bultzatzaileetarikoa zen bertako Joseba Rezolare-kiko harremanen bidez. Hori-tik Beasaingo industriagintza-ri zion miresmena eta lan-teknikoak, marrazki eta ima-jinak lantzen hastea.

«Pintura industrialaren» erakusketan parte hartu zuen bere jaioterrian. Donostia kosmopolita hartara jo zuen gerora, bi urte eginez Madri-leko Aparejadore Kolejiorako prestaketan. Nahiz eta or-duan ere Bilbo izan *hiria*B, arte giro aparta somatzen zen Donostian ere —ezin ahan-tzi 30-31.ean Picasso eta Miró-ren erakusketak eskegi zirela—. Donostiatik Madri-le-ra egiten du jautzia 32.ean eta hiri horretan iraungo du bere karrerako hiru kurtsoek irau-ten duten bitartean. Errepu-blika urteetan Madrilek es-

Nikolas Lekuona 24 urtez hil zen.

kaintzen zuen European zer egiten zen ikusteko aukera.

Oteiza, Sarriegi eta Gurrutxaga euskal gazteekin harremanetan sartu eta bizimodu buhamea darama. Sociedad de Artistas Ibericos taldean hartzen du parte eta 27ko belaunaldiko hainbat partaideekin adiskidetzen da. 1933.ean, Donostian «pintura, eskultura eta argazkien» erakusketa bat antolatzen du Oteiza eta Balenziagarekin

batera, eta Bilbon egiten den Euskal Artisten Erakusketara ere aurkezten ditu bere gauzak.

1935ko Gipuzkoako Artista Berrien Erakusketan paratzen ditu bere dibujo, pintura eta argazkiak eskandalo bizi samarra sortuz, akademizismoa ukatu eta garaia- ren adierazpen bezala jotzen bait zuen artea.

Urte horietan, zenbait al-dizkarietan kolaboratu, Ordi-

zian bizi eta Donostian lan egiten du Mokoroa arkitektoarekin, edifizio funtzionalisten proiektuak eginez. Francoren tropak Ordiziara sartzean Aizpurua, Olasagasti eta abarrek sortutako «GU» kolektiboaz jabetzen dira falangistak. Gogoz kontra bando nacionalarekin joan behar du, Fruizen hiltzen delarik eurek beren buruari errundako bonbapean. Berak eginiko azken fotomuntaietako batzuk bere buruaren akabuaren iragarpena dirudite.

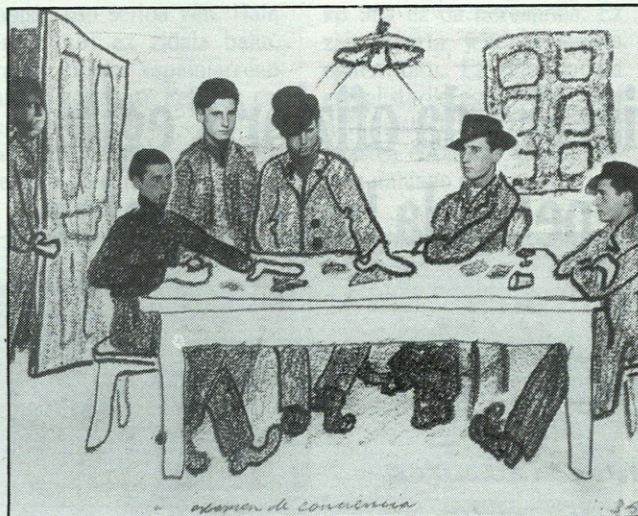
Akademizistekiko etendura

Ordiziako erakusketaren sarrerako mahai inguruan Adelina Moya eta Montserrat Fornells-en hitzak hartu genituen. Adelina Moya-ren ustez, «Lekuonaren ekarpena, 'artististikoa' soila baino areago, jotzen saiatzea da. Etengabe esperimentatzen doan obra: oleotan lurra eta teknika mistoak erabiltzea, kasu».

Lekuonaren garaierako abangoardia historikoei bazeramaten beren ibilia, 'zegoenarekin' hautsiko ote zuten zalantzarik ere bazen arren. Abangoardia historikoen sintesiarekin lotu nahia somatzen du Lekuonagan: «Nobedosoa izandakoa tradizionaltzat jotzeko joera zuen Lekuonak; ez zuen ordenera bueltatzeko asmorik. Niretzat garrantzitsuena Lekuonagan zera izan da, arte gazte eta berria zinean eta ar-

gazkigintzan zetzala ohartu eta bilaketa esperimental horretan lengoia berria hartu zuela bere obraren ardatz gisan».

Orduko «Euskal Artisten Elkarte»rekin haustea zuten idearioan Oteiza, Lekuona eta beste artista gazteek:

Sei Lekuona mahaiaren inguruan (1935).

maisuen lana asimilatu, akademizistekin eten eta abangoardiako erizpideekin etorkizuna prestatzea xede. Baina medio artistikoaren aldaketa gerra ondoren mamituko zen ordea, 36tik 39 arte-rainokoak amets guztiak lurjo bait zituen.

Argazkigintza

Lekuonarengan Alemaniako Bauhaus Diseinu eta Arkitektura eskolak sortu zuen eragina komentatzera pasa zen Montserrat Fornells. Aparejadore lanetan kausi omen daiteke Lekuonak industriara aplikatutako diseinua. «Madrilera joandakoan, interes honek ornamentazio, perspektiba berrien mundura, forma kubiko eta lerro modularretara darama Nikolas. Europan arrakastatsu ziren korrante modernoekin lotzeko ahalegina soma diezaiokegu. Argazki eta zine espresionista eta surrealistarekin zerikusi handia zuten bere marrazki eta margoek». Dadaista bere ere sumatu zuten argazki eta marrazki bidez zer nolako collageak lortu zitezkeen.

«Esan daiteke, momentu txarrean zegoen Estatuko argazkigintzari egundoko bul-

tzada eman ziola. Izan ere, argazkigintza artea egiteko posibilitatetzat zeukan eta ez ezeri supeditaturik».

Kubisten eta surrealisten Donostiako Pintura eta Arkitektura Erakusketa Garai-kidean, ezusteko galanta suposatu bide zuen Lekuona

tzat, argazkigintza pinturaren heriotzea da.

Fotomuntaiak

Baina Lekuona pintorea, marrazkigilea, argazkilaria, poeta eta sortzailea fotomuntaietan izango da inon bada. «Fotomuntai horietan mundu surrealisten elemendu berezkoekin jotatuko du: Man Ray, Harfiel eta Max Ernst-en moduan elementuak deskontestualizatuz, grabitatearen legeekin puskatzen duten elementuekin, asoziazio fantastiko eta imajinatiboen bitartez, konposizio elaboratua absurduaren bilaketan».

Fotomuntaietan jotatuko du bere esperientzia fotografiko-estetikoekin eta horretan asmatuko du bete-betean, bere sorkuntzaren obrarik liluragarrienak utzi baitizkigu. «Hor kausituko dugu Lekuona bi tematika ezberdinen bi-

laketan. Alde batetik gizartea dago hein handi batetan: nekazariak, klase borroka—burgesarren bizimodu erosoaren aldamenen kanposantuko pakea— eta antibeliazismoa. Hor dago garaiko giza erreallitatearekin konprometatuta eta egoera politikoaz kezkatutik».

«Aldi berean beste fotomuntai batzu ere egin zituen. Poesia bisuala dei genezaieke horiei, askoz estetizistagoak. Surrealismo organikoaren eraginpean eta eguneroko errekurtsio deskontestualizatuarekin hiperrealismo-runtz jotzen zuen hauetan». Euskal Herriratzean fotomuntaiak hauek karga dramatikoagoa eta larriagoaren jabe egin ziren eta gai ludiko eta alaietatik gorri eta beltzera pasatzen da. Bere gorpu odoleztatu aurre sumatuz, bere heriotzea errepresentatzen du.

Ikus enkuadrea (1933).

Fotomuntai (1935).

JON ARANO

EIBARREN ESTREINATU DA «ESKORPIOA» FILMEA: HERRI TXIKI BATEKO BIZTANLEAK ETA ARROTZA

Ernesto Telleria: «Ez da ofiziorik egiten bi urtetik behin pelikula bat errodatuz»

Ernesto Telleria eibartarraren lehen filme luzea, «Eskorpioa», joan den astean estreinatu zen Eibarren, bertoko zine-klubak antolatutako ihardunaldi batzuren barruan. Baztango bazterretan, Zubietan errodatutako umore beltzezko pelikula honen zuzendaria mintzo zaigu estrenuaren ondoren.

«Filme honek zuzendari berrien pelikulen arazo guztiak izan behar ditu, hau da, pelikulan, esan nahi duzun hainbeste gauza sartzen duzunez, gero bukaeran, literatura obra baten kasuaren antzera, ezin duzu filmea esaldi batetan laburbildu», aitortu digu Ernesto Telleriak, «Eskorpioa» filmearen zuzendaria, euskarazko estreinua amaitutakoan.

Gehienbat, Baztango bazterretan, eta Zubietan errodatua, Rafael Castellanoren ideia batetan oinarritua, eta aurrekontu laburrarekin egina, Ernesto Telleriaren lehen luzemetraia honek mendi aldeko herri txiki baten biztanleen jokabideen islada eskeintzen du, herrira ailegatzeko den arrotz baten presentziak bitartekaturik. Francois Beuakelaers, arrotza, Jean Claude Boiullaude, alkatea, Agnes Chateau, Klara Badiola, Mikel Garmendia, Antonio Resines, Rogelio Ibañez, Felipe Barandiaran, Txema Blasco, eta Jordi Dauder dira ak-

tore nagusiak. Musika Bixente Martinez jarri du.

Umore beltzeko komedia

«Hasieran, ideia batekin filme bat egitea planteatzen duzunean, ideia batekin zoaz baina gauzak eta gauzak sartzen hasten zara. Hor ikusten dut lehen pelikulare arazo orokorra; hori da behintzat muntaia bukatu zenean atera nuen inpresioa», esan digu Ernesto Telleriak filmearen mezua apur batetan deslatazua agertzen dela komentatu diogunean.

«Lehenengo muntaia bi ordutakoa zen, eta, jakina, bi ordutako pelikula euskaldun bat egitea, daukagun merkatuarekin, astakeria bat da. Orduan hasten zara mozten eta mozten, historia ulergarria izan dadin saiaturaz, eta gauza pilo bat gelditzen da bukaeran».

ARGIA.— Esatebaterako, pertsonaia nagusiaren alde afektiboa zintzilik gelditzen da.

«Kontatzen den istoriorako eta kontatzen den tonuan berosimila dela uste dut. Ez dugu zinema egiten akta notarialak egiaztatzeko»

E.TELLERIA.— Ez zitzaizun interesatzen hainbeste pertsonaiaren historia bera. Pertsonaia honen moduko pertsona bat agertzen deanean zer gertatzen den interesatzen zitzaizun gehiago. Nahiz eta pertsonaia pantailan denboraren ehuneko lau- rogeita hamarrean presente egon, gauzak gertatuz doaz- kio, jendea gaineratzen zaio, leku batetan dagoen bakoit- zean baten bat datorkio zer- baitekin. Jendea bera baino gehiago interesatzen zitzaiz- un, bera bere inguruan ger- ta daitezkeen historien katali- zadorea da. Asmotan, gero ez dakit horrela izango den pelikulan, ez baitaukat mo- mentu honetan inolako pers- pektibarik pelikula juzkatze- ko. Niretzat pelikula komedia bat da, baina ez komedia amerikarraren antzekoa. Oso umore beltza da, oso.

A.— Zure inguruaren oso ikuspegi beltza dauka- zulako ote?

E.T.— Izan daiteke, nahi argi azaltzen dela uste dut.

A.— Neurri batetan, des- piadatua iruditzen zait.

E.T.— Liteke. Nik momen- tu honetan ez daukat pers- pektibarik esateko despiada- tua naizen ala ez. Pelikula batetan, gidoi bat egiteko pa- per batetan idazten dena bai- no askoz gehiago ateratzen da. Aktoreak zuzendu eta egoeran sartzeko orduan oso kasu kuriosoak suertatu zaiz- kit. Abididez, azkenengo es- kenan, apaizak andrari begi- ratu, eskuak igurtzi eta irri- farre egiten duenean, hori ez zegoen gidoian. Eskena ba- koitzean aktoreen eta eki- poaren animoak eragiten du.

«Ez dut zine naturalista egin nahi»

A.— Bestalde, elementu batzuk, bi metro lur azpi- tik petroleoa aurkitzeak kasu, berosimilitudea jar- tzen dute zalantzan.

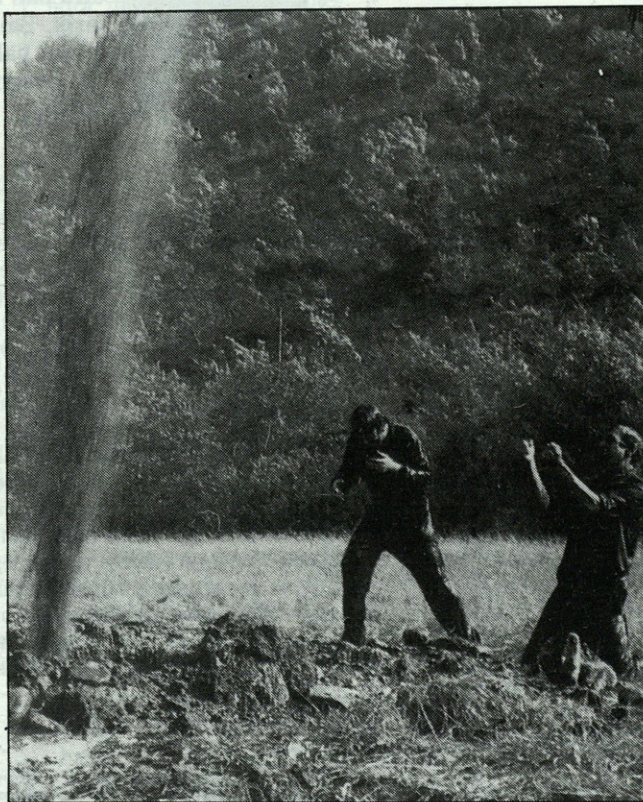
E.T.— Nik uste dut berosi- mila dela kontatzen ari den historiarako eta kontatzen ari den tonuan. Hau da, nik edo zinegileen gehiengoak zinema egiten dugunean ez dugu egiten akta notarialak egiaztatze-ko. Nik Estatu Ba- tuetan egin banu, seguru as-

ko James Dean-ekin bezala «Gigantes» filmean, hau da, petroleo dorre izugarri bate- kin, kriston lurrikarekin eta abar. Baina Euskadin zaude.

A.— Petroleoa ataratzea- ren ideia bera aipatzen nuen nik.

E.T.— Hasieran, Rafa Cas- tellanok bidali zuen lehen si- noptisia oso serioa zen. Hain serioa, niri ez zidala balio, drama tipiko espainiarrean jausten garelako. Pelikula es- painiar bat egitea ez zitzaiz- dan interesatzen. Orduan, western-aren nahiko topikoa

hiko argi gelditzen da, nik us- te. Batek «petroleo hori ez zen inoiz gurea izango» esal- dia dionean. Nik uste dut, ideologikoki oso argi ditudan zenbait gauza daudela. Gero, berosimilitudearekin jolaste- ko baimena hartzen dut. Eta hori zinema amerikarretik ikasi dut, pelikuletatik ehune- ko 90a ez da berosimila. Ez zait inporta, jendeak sinistu egiten ditu. Ez dut zinema errealistik egin nahi, ezta naturalistik. Pertsonaiekin jolastea eta beraiekin diberti- ztea nahiago dut.

«Eskorpia» filmeko eszena bat.

erabili genuen, arrotza, ba- kartia, egunkariaren pertso- naia... petroleoa aurkitzea ere. Izan ere, petroleoa per- foradora batez aurkitzea ez da plastikoki lurretik sortzen den zurrutada bezain polita. Bigarrenik, ezin nuen jokatu bi pertsonaien artean intere- satzen zitzaizkidan harrema- nekin, hau da, herriko tontua —azkenean hain tontua ez dena— eta protagonistaren artekoekin.

A.— Kasu horretan, he- rriarena den ala ez den zerbait aurkitzea planteatzen da.

E.T.— Bai. Izan ere, tabe- ran dagoen elkarrizketan na-

Aurrekontu laburrez

A.— Pelikula honek de- mostratzen du presupues- to txikiekin lan egitea po- siblea dela?

E.T.— Herri honetako zu- zendariei gelditzen zaigun ir- tenbide bakarra presupuesto txikiekin lan egitea da. Nik aldizkari batetan irakurritako filme espainiarren takila indi- zeak gogoratzen ditut. Gure pelikula batek 80-100 milioi pèzetako kostoa izan dezake, orduan ez daukagu gaitasuna kosto horiek amortizatzeko, hau da, edo Gobernuak zine- ma egiteko diru-laguntza hai- na ematen digu eta euskadin

bakarrik banatu (inork atse- gin ez duena, zeren zerbait egiten duzunean ahalik eta jende gehiagok ikus dezan baita) edo bestela ezer. Nik uste beharrezkoa dela presu- puesto txikiekin zinema egi- tea, zeren pelikula batek izan dezakeen ikusle kopurua 200.000takoa izan daitekeen, eta ikusle horiekin eta lagun- tzarekin juxtu juxtu ailega- tzen zara 90-100 miliotako pelikula bat kubritzera. 200 miliotako pelikulak planteia- ztea zorakeria iruditzen zait.

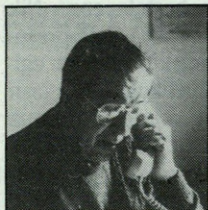
A.— Beraz, nola ikusten duzu etorkizuna?

E.T.— Nik nahiko beltza ikusten dut etorkizuna. Zi- ne-zuzendari bat egiten da metroak errodatzen, hau zi- nema ofizio bat da. Bi urte- tan pelikula bat errodatzen baduzu, ezin da izan. Herri honetan behar dena, telebis- ta bat izanda, bera dramati- koak produzitzen hastea da. Bideoan izan arren. Bi urte- tan pelikula bat eginez zu- zendari batek ez du ofiziorik egiten. Ford edo Hitchcock bezalako zinegileak genioak izatera ailegatu baziren peli- kula mordo bat egin zutelako da. Ford-ek 90 pelikula erro- datu zituen. Beste erabateta- ra lan egiten zuten.

Azkenean, telebistarako zi- nema egiten amaituko dugu. Zinema, gela ilun batetako amankomontasuna eta ba- kartuna gisa ulertuta desa- gertzera doa. Gelak gero eta txikiagoak egiten dira. Zine- ma eliteko gauza bat izaten amaituko da, multizine serie baten espezializazioa ematen ari da, non intelektuali fun- tzionatzen duten pelikulak eskeintzen diren. Eta, besta- de produkzio erraldi ameri- karrak gero eta gutxiago di- ra. Honekin ez da 'pelikula' amaituko, amaituko dena pantaila handiaren aurreko amankomuntasan hori da. Irudia ez da desagertuko, al- derantziz, gero eta demanda gehiago dago. Baina zinema- tik gustatzen zaidana zera da: mila pertsona inguruan eta ni bakarrik pantailaren aurrean.

PELLO URZELAI

Paperetan idatziak

zuenbidean, musikan, arteetan... Uste dut bultzada haundia eman behar diogula Unibertsitate mailan hizkuntzari, eta hortxe bai sartzen dela nik egin nezakeena.

Arana Martija, («Eguna», 88-11-24).

EUSKARA BATUA ETA EUSKALKIAK

Euskera batuak gaur-egun daraman bidean jarraituko ba'lu —Jainkoa'k ala nai ez dezala—, gizaldi batean bizkaiera erabat galdua legoke. Ara nola: Bizkaiko ikastole-tako ta ikastetxeetako aur danak batua ikasten dutela ta liburu, irakurgai, irrati, ikustirradi ta egunkariak danak batuan dirala. (...) Ilketa mingarri onen errudunak, Euskaltzaindia, Jaurilaritza ta euskal alderdi politiko guztiak dira.

Onatibia'tar Manu, («Euskal Kulturaren Urtekaria 88»).

MUSIKA ETA LITERATURA

Nik ez dut bereizten musika egiten dudanean beste baten testu edo nirea. Musikatzen badut beste baten testua, horrek, eta horrek bakarrik deitu nauelako da. Hori nire lenguaia itzulikatuz kantu bihurtzen da. (...) Kantua, berez, bada oso baldintzak dauzkan emankizun bat, ez delako ez musika ez literatura eta badu bietatik. Kantua izango litzateke normalean hitz egiteak eta esateak daukan tonalidatedetik ateratzea, tonu apurketak deitzen bait du belarria.

Ruper Ordorika, («Hemen», 88-11-25).

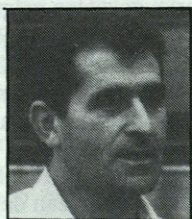
ERROREAK HELDUEN EUSKALDUNTZEAN

Helduak euskalduntze prozesuaren azken urratsetan ahoz nahiz idatziz egiten duen euskara gertuago dago euskara idatzitik aho-euskaratik baino; (...) gertuago dago euskara landutik (kultotik) arruntetik baino; (...) gertuago dago euskara estandarretik edozein euskalkitik baino.

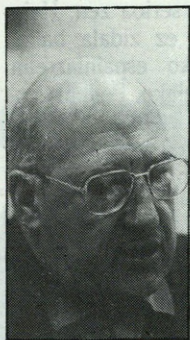
Pello Esnal, («Zutabe», 17. zenbakia).

«ORIXE» ETA IRAKURLEGOA

Orixeren idatziak irakurtzen diren aldi bakoitzeko, aurkikuntza, deskubrimendu berri bat egiten da; iturri amaigabea du. (...) Baldin eta ederraren gustoa gal-tzen ez den bitartean, eta euskaraz delako bakarrik ez, baizik eta zerbait estetikoki paregabea delako, euskaraz irakurtzen duen irakurlegoa ugaritzen doan neurrian, ugarituko da Orixeren irakurlegoa. Hain aberatsa ez den gure literaturan Orixere urrezko ontzitan gorde beharko bait genuke.

J.M. Zalakainek puntua jarrita

Jean Haritschelharri

(Euskaltzaina)

— Baionako Euskal Museoaren zuzendari izan zaitugu oraintsu jubila-zioa hartu arte. Zure ordezkoo dela-eta, halako zalantza batzuk sortu dira han hemenka euskalduna ez delarik. Baina egin duzu zuk zeure lanaren balantze bat? Azal iezaizkigu-zu Museoaren beharrian premiaz-koenak.

Ni 1962an sartu nintzen Museoan zuzendari. Numero batzu emango ditut balantze gisa edo: sartu nintzenean 1.500 ikusle zituen Museoak urtean; hogeitaz geroago bazituen 55.000, eta betiere ordutik hona 50.000tik ez da jaisten. Liburutegian 1.500 liburutik 15.000tara pasatu gara; kazeta sailean baditugu 160.000 bat, eta aldizkaritan 4.000. Gainera, nik sortuak dira artxi-boak, fototeka bat (12.000 ale), filmoteka bat (20 filme), bideo-teka (70 bideo) eta fonoteka, non zintak, diskak eta kaseteak bil-tzen diren.

Beraz, uste dut, egun Baionako Euskal Museoa, ni zuzendari izan naizen denbora honetan bederen, 26 urte, Euskal Herriari buruzko dokumentazio zerbitzu ezinbestekoa bilakatu dela.

Geroari begira, eta jakinik etnografia eta historia mailako mu-seoa dela, eta gainera egungo egoera berehala atzerat pasatzen dela, esango nuke beharrik handiena dela etengabe biltzen ja-rraitzea. Behar du segitu, eta bilketa horrek ez du bukatzerik, denbora delarik iragana hortxe bait duzu. Hasitako guztia, beraz, osatu egin behar da bai izkribu mailan, eskuizkribuak barne, bai entzunikus mailan.

Puntako argitalpenak

Baionako «Zabal» liburudendak emandako datuak.

Literatur liburuak:

- 1.— «Ezin Errana», Auxtin Zamora. Maiatz.
- 2.— «Animalien bizitza», A.Royston / X.Kintana. Fher.
- 3.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.

Orotarikoak:

- 1.— «Artzainak», Blot. Elkar.
- 2.— «Iparretarrak», Moruzzi. Plon.
- 3.— «Euskaraz bizi», Erramun Bachoc. Ikas.

Zipayoen errebolta

Indiako ejerzitoan 'sipahi'ak, 'spahis'ak, 'cipayo'ak edo dena delakoak (soberan jakina denez, ingeles kolonizatzaileen morrontzapean aliatutako bertako soldadu-jendea) baino zazpi aldiz gutxiago ziren soldadu ingelesak. Garai hartan giza-sa-krifikazioen deuseztapena teorikoa baino ez zen, eta indarrean zegoena, berriz, hildako senarra erretzen zuen sutean bere alarguntsaren suizidatu eta kiskali beharra, erlijio sainduak agindutako-ri jarraikiz. Herritar xeheen esklabutzak bere hartan zira-ruen: inposatzen zitzaizkien zerga krudelak gehi horri; Lancashiretik indarrez sartzen zen algodoizko ehuna bertako artesaua lur jota uzten zuen eta hamaika si-si-printzen arteko barne-burruka eta indar-kolpeek, be-ruen partaide zuzenen artean ez ezik, beren gorteeta-ko menpekoen animoetan ere desastrezko eragina sor-tzen zuen.

Telegrafoaren gisako 'deabruzko' inbentuek gizarte tradiziozalea asaldatzen zu-ten. «Jan al duzu gaur?», za-tekeen ohizko agurra, azke-nik. Ingelesek ezin zuten po-lizi-gizona eta efektibo ge-hiago Indiaratu, gainera, Errusiako Crimeako gerran derrigorrezkoak bait ziren. Bero-bero zegoen 'gauza'.

Egoera honetan, hilabete osotan zehar, eskuz-esku ze-biltzan 'chapattis'ak (legami-rik gabe gailetak), batailoiak loto loreak elkar trukatzeko zituzten bitartean. Zer adie-razi nahi zuten gaileta ho-riek, loto lore horiek? Arras-

torik ere ez zuten, zipitzik ere ez zekiten agintariek eta oraindano ez da argitu ahal izan.

Haatik, ezaguna da insu-reekzioa kartutxo baten ka-riaz (ala eta aitzakiaz?) piztu zela. 'Enfield' fusil berriaren kartutxoagatik, zeinaren pol-bora, musulmandarrek ziote-nez, abere inmundoa zen ze-rrriaren grasez, eta indio hin-duek ziotenaren arabera, animalia sakratua zen behia-ren koipez zikindutako pape-rean zorrozturik baitzeto-rran. Delako paper hori hortz-haginekin urratzeak segituan bihurtzen zuen be-katari 'cipayo' hozkatzailea, berdin kasta batekoa izan edota bestekoa. Metxa jarri-rik zegoen.

Errejimendu oso bat altxa-tu eta Delhi-ren kontra jo zu-ten. Ziudade horretako guar-nizioek berauekin bat egin zuten, kausaren alde. Ez zen Nazioaren Independentzia-ren aldeko gerra izan pre-zeski. Ganges-eko erresuma-ra mugatu zen soilik. Baina hemen tamaina ikaragarri-koa izan zuen txikizioak: no-nahi harrapatzen zutela bri-tainiar erresidenteren bat, hantxe bertan lepamoztuko zuten 'cipayo'ek. Agintariek berehala eta efikaziaz erreakzionatuko zuten tele-grafoari esker. «Urkatu gai-tuen soka izan da hari tele-grafikoa», aitortuko zuten in-gelese aurre egitera ausartu ziren errebeldeek.

1857ko urriaren 28an har-tu zuten bortxaz ingelesek Delhi berriro. Lucknow-en, aldiz, 1858ko martxoak arte itxaron beharko zuten libe-ratuak izateko. Inguratutik. Okerrena ondorena, odola-ren ordaina odolarekin kita-tua izan zela gupidagabeki. Indietako Konpainiak, 'Lon-doneko Dama Zaharrak', be-re Larri bizitan jarri zuen in-geles boterea insurrekzioak eta une horretatik aurrera estropozoka ez zela ibiliko

zin egin zuen inbasoreak. In-dar-berriz ekin zioten espo-lilio-lanei. harik eta 'Koroaren Bitxia' behin betirako gal-tzen hasi arte.

Susa literatur aldizkariak Zientzia-Fikzioari Future / No Future eskaini zion bere 19. zenbakia orain pare bat urte. Bazen lekua bertan ha-lako asmakizun, espekulazio eta hipotesietarako. Kolabo-razionistei ez baino kolabo-ratzaileei zuzendutako gutu-nean, esate betarako, hu-rrengo galdera hau geratzen zen aidean: «Jokatuko ote dute erruleta errusora ertzai-nek beren deskantsuetan 2000. urtean?». Eta Etorkizu-nak —edota Etorki-zun-ezak— zer deparatuko ote zigan.

Frogaturik dago jada baietz, erruleta errusoa bai-no joko arriskutsuagorik ba-dena, arrisku bizi batean bi-zitzera 'ohitzen' garela. Nola-koak ote ziren kuriositatea zegoen. Haiek joan eta egur-partiketa etorri. Proba-tu ditugu. Frogaturik dago polizi guztiak direla berdi-nak, izan beltz, izan marroi, gorri, berde edota urdinak. Frogaturik jendillaje baten ondo-etortzea, kolaborazioa eta zikinkeria dela nagusi gorpu jerarkizale horren es-kalapoiaren gorenetik hasi eta beste zenbait maila arte. Eta ez baseko beheko mo-rrroiak txarrenak beti, pro-tzierto, ezen mutil jator as-koak egongo baitira hor tar-tean.

Baina gauzak aldatzen doaz, dena aldatzen baita, piskanaka bederen. Mo-zorroak urratzen dira, mihiak askatu eta ez dago itzultze-rik. Eta orain, piztiak siesta botatzen ari diren bitartean, eta Indiarekin, 'zipayo' ter-minoaz aparteko paralelis-morik egiten uzten baldin bazait behintzat, nik galdetu-ko nukeena. Hango gertaki-zunen historia egiterakoan egoera larria azaldu zaigu eta horrek markatzen zuena-ren arabera jokatu bide zu-ten 'cipayo' jenuinoek, eran-tzun latza emanez. Eta 'he-

mengo Indietan', kondizio berdintsuak emango balira, ze jokabide hartuko lukete 'gure' zipayoe? Esnatuko ote lirakeke, insurrektatu beste haien gisan akaso? Ala, gorporaziokerira atxeki, zelo gehiegikerian erori, etsaia etxean ikusi, erasoak ez dauden lekuan, eta indar zapaltzaileei 'amen-amen' egin eta beren 'kuartel' bar-neko nahiz 'indiar-gizarteko' edozein altxamendu errepre-sio bortitzez zapaltzera eta galeraztera lotuko lirakeke?

Hitzen zentzu aldaketa itzela hauxe. Jatorriz pertsia-rretik datorren 'sipahi' hi-tzak Otomanoen inperio ga-raian 'zalduna' zuen esana-hia. Gerora 'saldua' modu-koa, soldata baten truk sal-dua soldadua, eta halaxeko-tzat jotzen da gaur egun ere, zipayoa, despektiboki, asko-tan. Baina beren 'asaltua' ere jo zuten. Eta, bihar?

Gauza bat da Zientzia-Fik-zioa egitea, Fikzio-poliziakoa egitea beste bat, eta erantzun-ak ematea hurrengoko bes-tea. Geu ezin hasi profetiza-tzen eta denborak esan be-harko du. Geroko geroan ge-ratuko da.

MIKEL ARAMENDI

Espetxean kantari

1

Patata ona zakura
zakurra bere lekura
oinetarako abarkak eta
txapela burura.
Egarri denentzat ura
mina duenak tristura
eta ni ere nere harian
banator kantura.

2

Behiak zelaira larrera
ta haurtxoak jolasera
aberatsenak kolperik ez da
pobreak lanera.
Amoranteak ohera
noiz ote gure aukera
Debalde jan da edan eiten da
'hotela' bait da Herrera.

3

Nola gabiltzan Herreran
esango dut nere eran
zalantzan nago pertsona edo
pizti ote geran
mehatxu frango guregan
zaindari hauen jokera
Ardi zakurran bizitza ere
hobe da aukeran.

4

Hauxen dut gizon kaiola
ez lore ta ez arbola
ateak burniz eginak eta
paretak marmola
hiru metroko txabola
eta nunahitik kontrola
Ez ote dago hemendik iges
eiterik inola.

5

Nola nahi ez dago giro
hartu behar da astiro
ta hemen dauden zaindari hoiei
eman erretiro
Kapatu eta zikiro
edo buruan bi tiro
hori eginda ezetz honuntza
hurbildu berriro.

6

Orain zer esango dutan
lagunak hartu kontutan
kontrola ere pasatzen dute
edozein ordutan
zaindari edo orangutan
horrek jartzen gaitu sutan
zerbait esanda arrazoi txarra
lautattikan lautan.

7

Nunahitik hainbat eraso
inoiz eman inoiz jaso
baina hoieke hartzen dituzte
bonba edo balazo
Atzera egin da frakaso
jo aurrera pausoz pauso
denon artean izan gaitezen
esperantz itxaso.

8

Eguna ere luzea
denbora ezin pasea
honek dirudi basa mortuan
dagoen leizea
Irten nahiaren gosea
itotzen gaitun Haizea
Kartzela dugu argia iluntzen
duen eklipsea.

9

Astoak bere arrantza
eta dantzariak dantza
laborariak dagokionez
bere laborantza
Gure lanaren balantza
hemengo borrokan datza
iraultzaileoi dagokigunez
egin iraultza.

10

Gauetz kantuan igela
atsoak xurrut mistela
lapur haundinak kalean eta
guretzat kartzela
Behar dugu errebela
hau hautsi edo bestela
zuloa egin lur azpitikan
satorrak bezela.

11

Arra sarri emezale
eta mozkorra edale
gehiagorikan ez dadukanak
gutxirekin bale
Borroka honen saldade
geroaren begirale
hementxe gaude herri zahar baten
nortasun eskale.

12

Gaur erdian dator ihintza
goizean eguzki printza
non galdu edo non bota dute
nere eskutitza
Gure borroka emaitza
laister garaile balitza
zori onean bilakatzeko
gure zorigaitza.

13

Bihotza eginik bi zati
geure herritik urruti
hementxe gaude txakurtzar hauen
mendeku barruti
Oihua nahi diot jaurti
nik dakidan mendi bati
nere pausoen urratsak hantxe
gorde ditzan beti.

14

Hamalau bertso jario
brometan edo serio
gaurkoz nahikoa izango da ta
agurra dario
Ama Euskadi adio
berriz ikusi artio
zure semeek tinko ta lerdan
daude oraindio.

Azalpenak zehaztuz joan ahala, pasa itzazu letra guztiak bakoitzari dagokion beheko taulako laukira. Taula osatu ondoren Koldo Mitxelena hizkuntzalari zena-ren pasarte baten aurrean gertatuko zara.

I. Ukoak.....	F 9	G 10	A 7	D 5	B 5	A 9	F 1	G 10	
II. Etekina.....	A 2	E 9	B 10	E 7	A 13	G 4	D 6	F 12	
III. Jostuna.....	E 2	B 12	F 11	G 8	A 4	E 10	B 3	F 6	
IV. Behatzetako uztai.....	E 3	A 5	G 11	B 4	F 5	B 6	G 6	E 8	
V. Bizkaieraz, zentzua.....	F 8	G 9	F 2	B 3	D 10	D 13	B 7	G 5	
VI. Ari naiz.....	D 12	G 1	B 2	D 7	F 10	A 12	E 4	B 8	
VII. (fam.) Honenbeste.....	F 13	D 2	G 3	E 12	A 1	D 9	E 5	E 6	E 11
VIII. Zezen proba.....	B 9	F 4	B 13	E 13	D 3	A 8	G 13	D 4	A 10

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
A													
B													
D													
E													
F													
G													

(soluzioa 11. orrialdean)

ESKOLAKO ATARIAN

Eskolako atariaren ondoan dagoen haresian gizon lodi bat dago paretaren kontra zutik. Algara eta korrika pausoak entzuten hasi orduko haur tropela atetik kanpora ageri dira. Handik hamar minututara ez da haurrik gelditzen eskolan. Azkena zuzendaria irteten da. Atea herstera doanean gizona ikusten du:

— Barka, bainan umeren bat ari al zara itxoiten?
— Ez, ez... Sabel lodia betidanik daukat.

ERREGE MAGOAK

Munduko alferrik haundienak errege magoak omen dira: urtean behin egiten dute lana eta orduan ere gezurretan!

OSASUNAREN ARDURAZ

Sagarra, eritasunen sendagarri

SAGARRAK, gordinak edo egosita, baraurik hartzen direnean eragin kolagogo (behazun-jariatzailea) eta diuretikoa (pixa eragiten du) dakarte, eta beraz edemak edo haundituak eliminatzeko lagungarri dira. Liseriketa ere hobeagotzen dute, mikrobio eritasun sartzaileak akabatzen eta heste eritasunak irauten duten bitartean inflamazio edo harturak inhibitzen dituzte. Horregatik, beherakoak jo-ta daudenei, eta umeei berreziki, gomendatzen zaizkie.

Gaur egun, sagarra asko erabiltzen da elikadura sendagarrian, bere balio kalori-koagatik. Adibidez, obesoi, 1,5 eta 2 kilo sagar egunero jatea aholkatzen zaie, honek bide batez beren odol presioa gutxitzen ere lagunduko dielarik.

Azkenaldi honetan, sagardo ozpina gero eta estimatuagoa da mundu osoan, eta bere propaganda egile-rik onenaren hitzetan, Jarvis mediku iparramerikarra, gaitz guztien kontrako erremediorik hoberena omen da. Sagardo ozpinak duen potasio edukina da egokiena Jarvis-en ustez.

Sagarrarekin bukatzeko esan dezagun, sagar azalekin egindako tisanak marfundia eta orlastasunaren eztula goatzeko balio duela. Bestalde, giltzadure-tako osteokondrosia (hantura eta degenerazioa) sendatzeko ere, asko erabili izan da sagar (egosi) ura. Egoski hau prestatzen erraza da: sagarrak ebaki, litro bat ur erantsi, eta 10 minutuz irakiten edukitzen da, ondoren 3-4 ordutan atsedenean uzteko. Egunean 3-4 aldiz hartzen da, epela.

XABIER AGIRRE

Herrien Eskubideetarako eta Askatasunerako Euskadiko Liga Nazionala

ZER da elkarte berri hau? Zertarako plazaratzen da? Hara izenpuruan ezarri duguna irakurri orduko edozeini bururatuko zaizkion galdera batzuk. Ondoko lerroetan ihardespen bat ematen entseiatuko gara.

Herrien Eskubideetarako eta Askatasunerako Liga Nazionalak iadanik munduan zehar historia aberats bat egina dute. Euskadi historia horren enborrera gaur bideratzen bada guretzat erakargarri den edo beharrezko sentitzen dugunaren giltza izan daitekeelako da, noski. Zer dute berezirik Liga Nazional horiek?

Historia labur bat taiutzea izan daiteke hortarako biderik egokiena. Hastapen bat bilatzen hasten bagatzaio, Munduko 2. Gerratearen ondorioetara ailegatzen gara. Izan ere, Yaltako hitzarmenean, gizarteentokizunari buruzko erabaki gogorrak hartzen dira. Mundua bitan partikatua emango da. Eta alde bakoitzak soberania osoa du bere barrenean bere zinua gordeko duten aldakuntzak eginarazteko, eta aurkako liratekeen guziak desegiteko. Europari dagokionean, bertako estatuen mapa betirako amaitutzat ematen da, Ekialdea, Soviet Batasunaren zinu pean, eta Mendebaldea, Estatu Batuen zinu pean ezartzen direlarik. Molde honetan, gauden orduan, Estatu izaerarik lortu gabe gelditu diren Herriak edo Etnia-Nazioak gehienara ere, dauden Estatuen barrenean, deserdikozte politikak eragindako 'eskualde izaera', edo 'autonomia ezagutza' bat erdiets dezakete. Mendebaldeko European, Estatu gabeko 'Nazio' garenok, ukatua dugu 'independentziarako eta autodeterminaziorako eskubide oro'.

HIRUGARREN mundua deitu lurraldeetan Estatu gabe aurkitzen diren 'nazioek', berriz, Estatu Batuen zinu peko Estatuen kolonia direnean, ez dute zorte hoberik. European Estatu gabeko Nazio garenok aplikatzen zaigun neurri bera ezarri nahi zaie. Hala ere, Hirugarren Munduko lurraldeetan aurkitzen diren Estatu gabeko 'Nazio' horiek, Europa barrenean, *aburu intelektual* bezala bere bidea egina duen korronte bat dute itxaropen bide: Marxisten Hirugarren Internazio-

nalak egoera kolonialetan bizi diren 'Nazioentzat' 'independentziarako eta autodeterminaziorako eskubidea' onarturik zutenena, alegia. Eta marxista tradizio horretan beren arrazoitze politikoak eginak zizutten Mendebaldeko europar intelektualak ez zioten amor emango, orain Yaltako hitzarmenaren ondorioz ezarri nahi zen jokabide-etsizaleari.

Intelektual horietariko bat dugu, hain zuzen, Liga Nazionalen oldeari arnasa emango diona: Lelio Basso italiarra. Nola arrazoitzen duen bere Liga Nazionalaren beharra? Gizartearen historian, helduak gara, esango zaigu, 'gizaki-emazteki banakoen' *eskubideak* arrazoitzera eta gure gizarte portaerarako oinarritzko erreferentzia toki bihurtzera. Era berean, berriki, Estatuaren artean besteen aferetan tartekatze eza zehazki mugatzera geldu izan da. Honekin 'Estatuen' *eskubideak* ezagutu direlarik. Baina, 'gizaki-emazteki banakoen' eta 'Estatuen' artean, bada, beste izaki 'kollektibo' garrantzizkorik: Herriak edo Etnia-Nazioak, alegia. Lelio Basso eta bere oldean piskanaka pilatzen joango diren intelektualen xedea, Herrien eta Etnia-Nazioen *eskubideak* aldarrikatzea eta politikaren eginkizun internazionalan kontutan edukitzea egingo duen 'aburu intelektual' edukineko mugimendu bat bideratzea izango da.

GAUR egun, zorionez, proiektu horrek edukin gotorrak lortu ditu. 1976 urtean, Luganon, «Herrien eskubideetarako eta askatasunerako Lelio Basso Herriarteko Fundazioaren Estatutoak» argitaratzen dira. Urte berean, Erroman, «Herriarteko Fundazioaren Araudia» ezagutarazten da. Urte bereko uztailaren 4an, Argelen, «Herrien eskubide eta deklarapen unibertsala» aldarrikatzen da. Orain «Herrien eskubidea» osatzen ari den dextox bezala azaltzen zaigu, elkarte internazionalen ekintza zenbaitetan erreferentzia-puntuak aurkitzen dituen prozesu bezala, baina, bere izakera dinamikoagatik, bukatugabea, 'in fieri' dagoena. Beraz, «Herrien eskubidea», Argeleko eskutitzean agertzen denez, 'gizaki-emazteki eskubideen' eta 'Estatuen eskubideen' artean zutitzen ari den izaki propioa dugu. 1979ko

ekainaren 24an, Bolonian, «Herrien Epaimahai iraunkor eta internazional» bat du Herrien Eskubideetarako eta Askatasunerako Liga Nazionalak.

Azken urteetan, 'Epaimahai internazional' horrek epaiketa sendoak eginak ditu «Russel Epaimahaiak» Viet-Nam-entzat egin zuen bide beretik jardunaz. Besteak beste, Mendebaldeko Sahararena, Argentinarena, Eritrearena, Bangsa Mororena, El Salvadorrena, Afganistanena, Ekialdeko Timorena, Zairerena.

Era berean, 1979an Nazio Natuetan kontseilu giza-ekonomikoaren aitzinean aholkatzaile estatutua lortu zuen Liga Nazionalak. Errekonozimentu honek aukera eman dio behar anitzetan giza eskubideen aldeko komisiio eta azpikomisiioetan partaide izateko eta deskolonizazio komiteetan present egoteko. Gainera, Liga Nazionalak ordezkari bana gordetzen ditu Ginebran eta New York-en giza eskubideen komisiioan eta deskolonizazio komitearen egoitzetan. Finean, Liga Nazionala, ONUko hitzaldi, mintegi eta lantalde ezberdinetara gonbidatua izan da.

ETA guzi honek zer ekar diezaiokie 'euskal arazoaren aterabideari'? Oraingoz falta zaion garapena ema diezaiokie euskal arazoa arrazoitze internazionalan toki bat hartzera bultzatuz. Izan ere, Liga Nazionalaren eginbide nagusienetarikoa bat, ongi adierazi badugu, Herriek eta Etnia-Nazioek independentziarako eta autodeterminaziorako duten eskubidea gaurko Estatuaren politikan sarraraztea da. Fenomeno sozial edozeinek, berriz, proiektu bezala gizarteratzean, *aburu ezagutza* lortzea ohi du lehen urrats, eta ondotik bakarrik, eta anitzetan nekez, *ohitura* izatera heltzen da, eta finean edozein giza proiektuk duen xedea lortzera ailegatzeko da erakundetzearekin. «Herrien eskubideen eta askatasunen» proiektua, melurusi, orainokoa *aburu ezagutza* ezin lorturik ari da. Baina, hori nahitaezkoa dugu, Herri bakoitzaren arerio zehatzez gain, guziok berdina dugun *aburu internazional* baten falta sofritzen bait dugu.

JOKIN APALATEGI

Margarita Berroeta. Ala 32/521.946-4 epe finkorako ezarpena?

Inor ez da kontu korrente baten zenbakia. Aurrezki - libretarena ere ez. Ezta, eperako ezarpen edo kreditu batena.

Zenbakiak, zenbaki hutsak dira. Pertsonak ordea, pertsonak. Horregatik, zerbitzatzeko unean, zenbaki batek ez du ezer esaten. Eta horregatik ere, gure eguneroko lan nean, lan hori ondo egiteko asmoa baino gehiago jartzen dugu: pertsonalki zerbitzatzeko gogoia. Bezero bakoitzaren neurrian.

Bezero bat inoiz zenbaki bat bihur ez dadin.
Margarita Berroeta, Margarita Berroeta izan dadin beti.
Eta ez 32/521946-4 epe finkorako ezarpena.

// Izenak zenbakiak
baino garrantzi
handiagoa du. //

88

euskal
kulturaren

URTEKARIA

